

Turun yliopiston maantieteen laitos

Karoliina Kokko

MAAHANMUUTTAJIEN SUOMEN SISÄINEN MUUTTOLIIKE

Tapaustutkimuksena Turku

Maantieteen tutkielma

Turku 2002

Sisällys

Esipuhe

Tiivistelmä

1 JOHDANTO	1
1.1 Muuttoliikkeet kansainvälisenä ilmiönä.....	1
1.2 Tutkimuksen tausta ja tutkimusongelmat	3
2 MUUTTOLIIKKEEN TEOREETTINEN VIITEKEHYS JA AIKAISEMPI TUTKIMUS	7
2.1 Muuton määritelmä.....	7
2.2 Erilaiset maahanmuuttajaryhmät.....	8
2.1.1 Paluumuuttajat	9
2.1.2 Pakolaiset.....	9
<i>2.1.2.1 Kiintiöpakolainen.....</i>	<i>10</i>
<i>2.1.2.2 Turvapaikanhakija</i>	<i>11</i>
2.1.3 Siirtolaiset.....	11
2.3 Keskeiset muuttoliiketeoriat	12
2.3.1 Ravensteinen lait	12
2.3.2 Työnnön ja vedon malli.....	13
2.3.3 Elinvaihemaallit	14
2.3.4 Tarve- ja hyvinvointimallit	15
2.4 Maahanmuuttajien sekundääriseen muuton aikaisempi tutkimus	15
3 AINEISTO JA MENETELMÄT	17
3.1 Haastattelu aineiston keruumenetelmänä	17
3.2 Haastattelut ja haastatteluaineiston kuvaus	19
3.2.1 Haastateltavien tavoittaminen ja haastattelupaikat.....	19
3.2.2 Maahanmuuttajien kansalaisuus, uskonto ja Suomeen tulon syy.....	21
3.2.3 Maahanmuuttajien sukupuoli- ja ikäjakauma	25
3.2.4 Maahanmuuttajien koulutus ja työllisyystilanne	26
3.2.5 Maahanmuuttajien Suomeen tulovuosi ja oleskeluajan pituus Suomessa	28
3.3 Muu aineisto.....	29
3.4 Aineiston analysointimenetelmät	29
4 MAAHANMUUTTAJAT SUOMESSA	30
4.1 Maahanmuuttajien alueellinen jakautuminen Suomessa	30
4.2 Pakolaisten ja inkerinsuomalaisten vastaanotto ja kuntiin sijoittaminen.....	32
4.3 Maahanmuuttajien kotouttaminen	36

4.4 Turku maahanmuuttajakaupunkina	39
5 MAAHANMUUTTAJIEN TURKUUN SUUNTAUTUVA SUOMEN SISÄINEN MUUTTOLIIKE.....	45
5.1 Mistä kunnista Turkuun on muutettu?	45
5.2 Mihin Turun kaupunginosiin on muutettu?	48
5.3 Muuttajien työmarkkinastatus ja siviilisäätymuuttohokilla	49
5.4 Kuntien väliseen muuttoon vaikuttaneet tekijät.....	50
5.4.1 Paikkakunnan koko	51
5.1.2 Kulttuuriin ja etnisyyteen liittyvät tekijät.....	52
5.1.2.1 Yksinäisyyden tunne ja oman etnisen ryhmän merkitys.....	52
5.1.2.2 Transnationaalien yhteyksien ylläpito	55
5.1.2.3 Uskonnolliset motiivit	58
5.1.2.4 Kielen merkitys.....	59
5.1.3 Työ- ja opiskelumahdollisuudet	59
5.1.4 Muut Turkuun muuton motiivit.....	62
5.5 Maahanmuuttajien ja suomalaisten kaukomuuton motiivien vertailu	64
6 MAAHANMUUTTAJIEN TURUN SISÄINEN MUUTTOLIIKE	66
6.1 Turun sisäisten muuttojen yleisyys ja suunnat.....	66
6.2 Turun sisäisten muuttojen syyt	68
6.2.1 Asuntoon liittyvät syyt.....	68
6.2.2 Ihmissuhdemuutokset ja itsenäistyminen.....	69
6.2.3 Rauhattomuus ja rasismi	69
6.2.4 Etnisen ryhmän läsnäolo	70
6.3 Maahanmuuttajien ja suomalaisten kunnan sisäisten muuttomotiivien vertailu.....	70
7 MUUTTOJEN ONNISTUMINEN JA TULEVAISUUDEN MUUTTOSUUNNITELMAT	73
7.1 Lähtökunnalta saatu muuttoapu.....	73
7.2 Asunnon hankinta ja muuton väliin tulleet esteet	74
7.3 Muuton kokeminen ja halukkuus muuttaa edelleen Suomessa	76
7.4 Halukkuus muuttaa ulkomaille	79
8 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	80
LÄHDELUETTELO	92
LIITTEET	
Liite 1: Haastattelurunko	
Liite 2: Maahanmuuttajayhdistyksille osoitettu kirje	

Esipuhe

Ajatus aiheesta tutkia maahanmuuttajien Suomen sisäistä muuttoliikettä syntyi lehtikirjoitusten perusteella. Viime vuosina lehdistössä on kirjoitettu siitä, miten maahanmuuttajat alkavat kasaantua Etelä-Suomen suurimpiin kaupunkeihin ja nykyään erityisesti Turkuun. Erityisen kiinnostavaa on ollut lukea, miten maahanmuuttajien määrän kasvu Etelä-Suomessa ei johdu enää ainoastaan lisääntyvästä ulkomailta Suomeen suuntautuvasta muuttoliikkeestä, vaan myös maahanmuuttajien Suomen sisäisestä muutosta.

Lehdistä on voinut lukea, miten Turussa on herännyt epäilyjä siitä, että tietyt kunnat työntäisivät pakolaisia pois omilta alueiltaan toisiin kuntiin. Näiden kuntien on väitetty maksavan maahanmuuttajilleen normaalia korkeampia muuttoavustuksia tai avustuksia ilman perusteita, jotta maahanmuuttajat muuttaisivat pois toiseen kuntaan. Tämän vuoksi joidenkin kuntien uskotaan ottavan pakolaisia vastaan ainoastaan saadakseen heistä valtion maksamat kolmen vuoden korvaukset. Tässä yhteydessä on puhuttu jopa ihmiskaupasta eli kaupankäynnistä maahanmuuttajilla. Näiden lehtikirjoittelujen innoittamana valitsin maahanmuuttajien maasamuuton tutkimusaiheekseni ja Turun kaupungin tapaustutkimuskohteekseni.

Maahanmuuttajien Suomen sisäisen muuttoliikkeen tutkimisen tärkeys on tuotu esiin myös Siirtolaisuusinstituutin vuosille 2000-2004 tekemässä tutkimuspoliittisessa ohjelmassa sekä Etnisten suhteiden neuvottelukunnan (ETNO:n) tekemässä maahanmuuton tutkimustarpeita koskevassa priorisoinnissa.

Tutkimukseni haastatteluaineiston keruuvaihe vaati paljon yhteydenottoja eri tahoihin muista kunnista Turkuun muuttaneiden maahanmuuttajahaastateltavien löytämiseksi. Haluankin kiittää lämpimästi maahanmuuttajien yhdistyksiä, Turun aikuiskoulutuskeskusta ja Turun työvoimatoimiston kansainvälisiä palveluja sekä Turun katolista kirkkoa ja kaupungin maahanmuuttajien omistamia liikkeitä, joilta sain apua haastateltavien löytämiseen ja joiden tiloissa sain mahdollisuuden tehdä haastatteluja. Kiitän erityisesti kaikkia haastateltaviani mielenkiintoisista keskusteluista ja vieraanvaraisuudesta sekä niitä haastateltavia, jotka näkivät vaivaa muiden haastateltavien löytämisessä. Lisäksi haluan kiittää Turun yliopiston maantieteen laitoksen professori Pentti Yli-Jokipiitä, ulkomaalaisviraston tutkija Arno Tannerta, Åbo Akademin tutkija Tuomas Martikaista sekä Siirtolaisuusinstituutin henkilökuntaa ja sen tutkijoista erityisesti Taru Järvistä. Lopuksi suurimmat kiitokset ohjaajalleni Siirtolaisuusinstituutin tutkimuspäällikkö Elli Heikkilälle inspiroivasta ja kannustavasta ohjauksesta ja tuesta.

Turussa elokuussa 2002

Karoliina Kokko

KOKKO, KAROLIINA: Maahanmuuttajien Suomen sisäinen muuttoliike.

Tapaustutkimuksena Turku

Tutkielma, 96 s., 4 liites.

Maantiede

Elokuu 2002

Tutkimuksessa selvitettiin Suomeen saapuneiden maahanmuuttajien Suomen sisällä tapahtuva muuttoliikettä Turkuun kohdistuneen tapaustutkimuksen kautta. Työssä keskityttiin maahanmuuttajien muista kunnista Turkuun suuntautuvaan ja Turun kaupungin sisäiseen muuttoon. Tutkimuksessa selvitettiin erityisesti maahanmuuttajien muuttojen sekä kohdevalintojen taustalla olevia motiiveja. Lisäksi tutkittiin, lähtökuntien muuttoapua, muuttojen suuntautumista, muuttojen onnistumista ja mahdollisia tulevaisuuden muuttosuunnitelmia. Lopuksi maahanmuuttajien muuttojen syitä vertailtiin aikaisemmissa tutkimuksissa selvitettyihin suomalaisten maassamuuttomotiiveihin.

Tutkimuksen empiirinen aineisto kerättiin haastattelemalla muista kunnista Turkuun muuttanutta 50 maahanmuuttajaa. Haastateltavat olivat kotoisin Irakista, Iranista, Vietnamista, entisen Neuvostoliiton sekä entisen Jugoslavian alueilta. Suurin osa heistä oli tullut Suomeen pakolaisena. Haastattelut olivat luonteeltaan keskustelunomaisia, puolistrukturoituja teemahaastatteluja.

Maahanmuuttajat olivat lähteneet muuttamaan eri puolilta Suomea mutta enimmäkseen Lapista ja Pohjanmaalta. Muutot Turkuun olivat suuntautuneet pääasiassa maahanmuuttajien entuudestaan asuttamille alueille, Lausteelle ja Varissuolle. Muuttojen taustalla vaikuttivat maahanmuuttajien toimeton olotila sekä sosiaalisten kontaktien puute lähtökunnassa. He muuttivat kunnasta toiseen ollessaan yksinäisiä ja halutessaan päästä lähelle ystäviään ja sukulaisiaan sekä omaa etnistä ryhmäänsä. Myös työ- ja opiskelupaikan toivossa muutettiin. Etelä-Suomen ilmasto veti niin ikään maahanmuuttajia puoleensa samoin kuin Turussa vaivattomampi ylläpito muissa maissa asuviin oman etnisen ryhmän edustajiin. Turun suuruus, paremmat palvelut sekä usko ihmisten suvaitsevaisuuteen isossa kaupungissa olivat myös Turun vetotekijöitä. Näiden lisäksi muuton motiiveina olivat ihmissuhdesyyt, kieli- ja uskonnolliset kysymykset, ystävien muuttaminen sekä ilkeältä ja viranomaisten käyttäytyminen. Turun sisällä asuinpaikkaa vaihdettiin asuntoon liittyvien syiden, asuinalueen rauhottomuuden ja rasmin sekä ihmissuhdemuutosten ja itsenäistymishalun vuoksi sekä myös haluttaessa päästä lähemmäs omaa etnistä ryhmää ja työtä tai koulua. Suomalaisilla ja maahanmuuttajilla lähtökohdat kuntien väliseen muuttoon ovat melko erilaiset, maahanmuuttajien motiivien liittyessä paljolti etnisyyteen. Kunnan sisäisessä muutossa molemmilla ryhmillä muuton syyt liittyvät useasti erilaisiin asumistekijöihin.

Taloudellisten syiden vuoksi maahanmuuttajien maassamuutto ei ole suotavaa muuton kohdekunnan kannalta maahanmuuttajien usein kuormittaessa työvoima- ja sosiaalitoimen palveluita. Toisaalta maahanmuuttajat monipuolistavat kaupungin kulttuuritoimintaa ja tuovat lisää liiketoimintaa sekä ovat työvoimaa. Saman etnisen ryhmän runsaampi sijoittaminen samalle paikkakunnalle estäisi maahanmuuttajien maan sisäistä muuttoliikettä.

Asiasanat: maahanmuuttajat, muuttoliike, maassamuutto, Turku

1 Johdanto

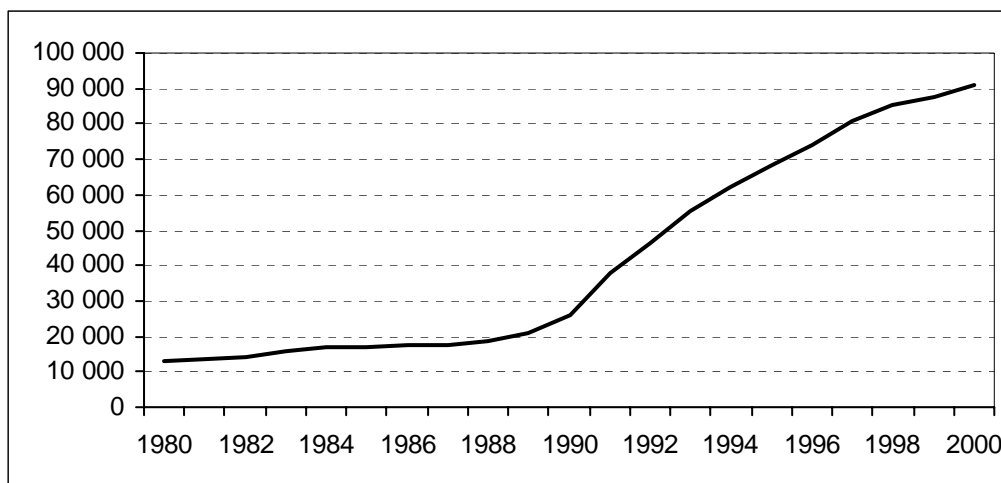
1.1 Muuttoliikkeet kansainvälisenä ilmiönä

Muuttoliikkeet ovat vanha ilmiö ihmiskunnan historiassa. Ihmisten muuttoja ja suuria kansainvaelluksia on tapahtunut kautta aikojen eri valtioiden välillä ja maiden sisällä. Vanhimpiina muuttotapahtumina voidaan pitää löytöretkien jälkeen käynnistynyttä orjakauppaa ja eurooppalaisten siirtolaisuutta muihin maanosiin. Kansainvälisillä muuttoliikkeillä on ollut merkittävä rooli maailman kulttuurisen kartan muodostumisessa, sillä esimerkiksi Yhdysvallat, Kanada ja Australia sekä moni Latinalaisen Amerikan ja Afrikan valtioista on nykyään pääosin siirtolaisten asuttamia. Euroopasta lähti 1800-luvun ja 1900-luvun alun aikana paljon siirtolaisia näihin maanosiin, mutta viime vuosikymmeninä Euroopasta on tullut itse maahanmuuttajien nettovastaanottaja. (Ogden 1984: 1). Eurooppaan saapuu vapaaehtoisesti maahan muuttavien siirtolaisten lisäksi myös paljon muunlaisia maahanmuuttajia, kuten pakolaisia ja turvapaikanhakijoita sekä laittomia siirtolaisia. Muuttoliike on vilkastunut myös Euroopan sisällä Euroopan Unionin (EU:n) syntymisen ja sitä seuranneen unionin sisäisten rajojen avautumisen myötä. Muuttoliikettä EU:n alueelle ollaan puolestaan pyritty rajoittamaan lisäämällä kontrollia unionin ulkorajoilla. (Henriksson 2000: 9).

Muuttoliikkeet ovat kasvava yleismaailmallinen ilmiö, josta on tullut merkittävä tekijä globaalissa muutoksessa ja keskeinen neuvottelun kohde valtioiden välisissä suhteissa. Muuttoliikkeet ovat kiinteässä yhteydessä globaaliin talouteen ja kansainväliseen politiikkaan. Globalisaatiossa on kyse alueiden, kulttuurien ja yhteisöjen välisistä kontakteista sekä talouden kansainvälistymisestä ja pääomien virtaamisesta yli kansallisten rajojen. Nämä tekijät vaikuttavat ihmisten ja yhteisöjen keskinäisiin suhteisiin juuri esimerkiksi muuttoliikkeiden muodossa. Ylikansallinen tiedonvälitys luo globaalia yhteisöllisyyttä, mutta yhtäaikaan se myös tuottaa mielikuvia, tarpeita ja onnellisen elämän standardeja. Nämä tuotetut globaalit arvot ja mielikuvat puolestaan antavat ihmisille aihetta vertailla ja usein myös kyseenalaistaa oman elämänsä puitteita. Globalisaatiota voidaan pitää täten muuttoliikkeiden aiheuttajana mutta myös muuttoliikkeiden seurauksena. (Forsander et al. 2001: 48).

Muuttoliikkeiden hallinta on ajankohtainen kysymys eri maiden välillä, esimerkiksi Euroopan unionin sisällä, kun nyt pyritään rakentamaan yhteistä ja yhtenäistettyä maahanmuuttopoliittikkaa. (Henriksson 2000: 9). Suomessa ollaan juuri tekemässä maan ulkomaalaislain kokonaisuudistusta. Uudistuksen tarkoituksena on parantaa ulkomaalaisten oikeusturvaa ja selkeyttää maahanmuuttajiin kohdistuvaa viranomaismenettelyä. Kansalaisjärjestöt ovat suhtautuneet uudistukseen hieman kriittisesti, vaikkakin pitävät ulkomaalaislain kokonaisuudistusta sinänsä hyödyllisenä. Kansalaisjärjestöjen kritiikki on kohdistunut erityisesti turvapaikkamenettelyä koskeviin säädöksiin. (Itälä 2002: 3).

Suomella ei ole ollut toistaiseksi virallisesti määriteltyä ulkomaalaispolitiikkaa, vaan käytäntö on pohjautunut pitkälti viranomaisten päätöksiin, asiaa koskevaan lainsäädäntöön ja ministeriöiden ohjeisiin. Suomen ulkomaalaispolitiikasta on puuttunut selkeä pitkäntähtäyksen kannotto, ja tämä onkin muodostunut ongelmaksi sekä kansallisella että kansainvälisellä tasolla. (Parhankangas 2000: 69). Yksi syy ulkomaalaispolitiikan heikkouteen on todennäköisesti ulkomaalaisten pieni osuus Suomen väestöstä sekä Suomen lyhyt historia maahanmuuttajamaana. Vuonna 2000 maahanmuuttajat muodostivat 1,7 prosentin osuuden Suomen kokonaisväestöstä. Tämä osuus on alhaisin kaikista EU:n jäsenmaista. Ulkomaalaisten absoluuttinen lukumäärä Suomessa oli tuolloin 91 000 (kuva 1). Viime vuosikymmenien kuluessa Suomeen on kuitenkin alkanut suuntautua joitakin muuttovirtoja. Suomen ulkomaalaisväestön kasvu on ollut melko nopeaa 1990-luvun alusta lähtien. Maamme maahanmuuttajaväestön määrä kolminkertaistui sitä seuranneen vuosikymmenen aikana. Vuonna 1989 maassamme asui vielä 21 174 ulkomaalaista, kun vuoteen 2000 mennessä luku oli kasvanut jo 70 000:lla. (Trux 2000: 14). Muuhun eurooppalaiseen ja yleismaailmalliseen tasoon verrattuna Suomeen suuntautunut muuttoliike on kuitenkin vielä hyvin pientä (Henriksson 2000: 19).

Kuva 1. Suomessa asuvien ulkomaan kansalaisten määrän kehitys vuosien 1980 ja 2000 välisenä aikana. Lähde: Siirtolaisuusinstituutti 2002.

Merkittävä osa Suomen ulkomaalaisväestöstä on etniseltä alkuperältään suomalaisia, kuten entisen Neuvostoliiton alueen paluumuuttajat eli inkerinsuomalaiset ja Ruotsin kansalaisina Suomeen palanneet ruotsinsuomalaiset. Suomalaisen kanssa avio- tai avoliittoon menneet ulkomaalaiset muodostavat toisen huomattavan maahanmuuttajaryhmän Suomessa. (Henriksson 2000: 19). Lukumäärältään eniten Suomessa on Venäjän, sitten Viron ja sen jälkeen Ruotsin kansalaisia. Neljänneksi suurimpaan kansalaisuusryhmään kuuluvat entisen Neuvostoliiton passilla Suomeen saapuneet maahanmuuttajat. Seuraavat kansalaisuusryhmät suuruusjärjestyksessä ovat somalialaiset, entisen Jugoslavian kansalaiset, vietnamilaiset, irakilaiset, saksalaiset ja yhdysvaltalaiset. (STV 2001).

1.2 Tutkimuksen tausta ja tutkimusongelmat

Maassamuuttoa on ollaan tutkittu paljolti maiden kantaväestön osalta, mutta maahanmuuttajien maassamuutto on saanut tutkimuksissa vähemmän huomiota. Erityisesti Suomessa tämä on uusi tutkimuksen kohde. Siirtolaiset saapuvat heti Suomeen tullessaan yleensä haluamalleen alueelle tai tiettyyn kaupunkiin, mutta pakolaiset taas käytännössä sijoittuvat kuntiin, jotka haluavat heitä vastaanottaa, ja inkerinsuomalaiset sinne, mistä heille löytyy vapaa asunto. Suomen sisällä pakolasilla ja muilla maahanmuuttajilla on kuitenkin kaikki samat oikeudet muuttaa maan sisällä kuin maan kantaväestölläkin (Salmelin 2001). Tässä tutkimuksessa on lähdetty selvittämään, mitkä tekijät ohjaavat maahanmuuttajien muuttotapahtumia maamme

sisällä ja minkälaisia motiiveja muuttojen taustalta löytyy. Aihetta maahanmuuttajien Suomen sisäisestä muuttoliikkeestä lähestytään Turun kaupunkiin kohdistuvan tapaustutkimuksen kautta. Tutkimuksen aineisto kerättiin maahanmuuttajia haastattelemalla.

Maahanmuuttajamäärien kasvu eri kunnissa johtuu lisääntyvästä ulkomailta Suomeen suuntautuvasta muuttoliikkeestä mutta myös maahanmuuttajien Suomen sisäisestä muutosta. Esimerkiksi Turun kaupunkiin on omaehtoisesti muista Suomen kunnista muuttanut 882 pakolaista vuosien 1990-2000 välisenä aikana (taulukko 1).

Taulukko 1. Itsenäisesti muista kunnista Turkuun muuttaneet pakolaiset vuosina 1990-2000. Mukana ei ole entisestä Neuvostoliitosta kotoisin olevia maahanmuuttajia. Lähde: Jalonen 2001.

Kansalaisuus	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	Yht.
Bulgaria				3								2
Entinen Jugoslavia				3	8	30	11	71	155	37	40	355
Irak		1		9		19	6	25	44	20	76	200
Iran		7	14	13	14	5	3	3	40	21	44	164
Libanon			1	4			4					9
Romania				1			1					2
Somalia			1	1			2	6	1	1		12
Sri Lanka				2	1							3
Turkki									4			4
Vietnam	2					16	12	11	28			69
Zaire				1								1
Yht.	2	8	16	37	23	70	39	116	272	79	160	822

Tutkimuksessa selvitetään maassamuuton molempia osa-lohkoja, kuntien välistä eli tässä tapauksessa pääasiassa Turkuun muista kunnista suuntautuvaa muuttoliikettä sekä kuntien sisäistä eli Turun sisäistä muuttoa. Kuntien välistä muuttoa voidaan kutsua myös kaukomuutoksi ja kuntien sisäistä paikallismuutoksi (Paasi & Vartiainen 1981: 58).

Keskeisin tutkimustavoite on muuton taustalla olevien motiivien selvittäminen. Kuntien välisen muuttoliikkeen osalta halutaan löytää syitä siihen, miksi maahanmuuttajat vaihtavat asuinpaikkaansa Suomen sisällä kunnasta toiseen. Tutkimuksessa selvitetään myös, missä muualla Suomessa maahanmuuttajat ovat asuneet ennen Turkuun saapumistaan ja syitä näiden asuinpaikkojen valintaan. Näin valottuu myös hieman maahanmuuttajien muuton motiiveja muidenkin kaupunkien kuin Turun osalta.

Tutkimuksessa tutustutaan myös muuttoliikkeen teoreettiseen viitekehykseen sekä aiheeseen liittyvään aikaisempaan tutkimukseen. Tässä jaksossa määritellään tutkimuksessa esiintyvät keskeiset käsitteet sekä tutustutaan keskeisiin muuttoliiketeorioihin. Tutkimuksen aineistoa ja menetelmiä esittelevässä luvussa keskitytään erityisesti haastatteluaineiston keruuseen ja sen kuvaukseen. Edelleen kerrotaan maahanmuuttajien alueellisesta sijoittumisesta Suomessa sekä pakolaisten ja inkerinsuomalaisten vastaanottopolitiikasta ja kotouttamisesta. Kotoutumisen mahdollisuudella ja sen onnistumisella on mitä todennäköisemmin suuri merkitys uudelleen muuttohalukkuuden kannalta Suomessa, minkä vuoksi aihe otetaan tässä yhteydessä esiin. Tutkimuksessa tutustutaan myös Turkuun maahanmuuttajakaupunkina.

Haastatteluaineiston avulla esitetään tuloksia siitä, mistä maahanmuuttajat ovat muuttaneet Turkuun, mihin he ovat kaupungissa sijoittuneet ja erityisesti miksi he ovat tulleet juuri Turkuun. Selvennetään myös Turun sisällä tapahtuvan muuton syitä ja sitä, millä perustein uusi asuinpaikka valitaan. Etsitään vastauksia myös siihen, minkälaista muuttoapua maahanmuuttajat ovat lähtökunniltaan saaneet ja miten tyytyväisiä muuttoihin ollaan sekä minkälaisia tulevaisuuden muuttosuunnitelmia maahanmuuttajilla on.

Muuton motiivien osalta vertaillaan maahanmuuttajia koskevia tuloksia suomalaisia koskevien tutkimusten tuloksiin. Vertailuaineistona käytetään kahta Turun yliopiston maantieteen laitoksen tutkielmaa, joista toinen on vuonna 1986 valmistunut Merja Haliseva-Soilan tutkimus ”Turusta työssäkäyntialueelle muuttaminen: Selvitys lähtömuuton syistä” ja toinen vuonna 1997 tehty Sari Lindgrenin tutkimus ”Tulo- ja lähtömuuton syyt Kaarinan kaupungissa”. Näiden tutkimusten tuloksia vertaillaan maahanmuuttajien Turun sisäisten muuttojen motiiveihin, koska niissä on tutkittu lähialuemuuttoa. Maahanmuuttajien kuntien välisiä muuttomotiiveja verrataan Timo Itäpuiston vuonna 1999 julkaistuun tutkimukseen Kotipesänä Pohjanmaa. Etelä-Pohjanmaan muuttajat ja kotiseudulla pysyneet. Hänen tutkimuksessa on selvitetty muun

muassa Pohjanmaan maakunnasta poismuuttaneiden muuttomotiiveja eli kuntien välisten muuttojen syitä.

Tutkimuskysymykset vielä lyhyesti:

1. Miksi maahanmuuttajat muuttavat kunnasta toiseen?

Miksi he muuttavat Turkuun?

Missä muualla Suomessa he ovat asuneet ennen Turkuun muuttoa?

Mitkä tekijät entisessä asuinkunnassa saivat heidät muuttamaan tai mikä uudessa asuinkunnassa veti puoleensa?

2. Miksi maahanmuuttajat muuttavat Turun sisällä paikasta toiseen?

Mistä kaupunginosasta muutetaan ja mihin muutetaan?

3. Saadaanko lähtökunnasta muuttoapua?

Minkälaista ja millä perusteilla?

4. Miten muutto onnistuu käytännössä?

Onko muutossa mahdollisia väliin tulleita esteitä?

Ollaanko muuttoon tyytyväisiä?

5. Mihin maahanmuuttajat haluaisivat mahdollisesti tulevaisuudessa muuttaa?

Minne Suomen sisällä tai ulkomaille? Miksi?

6. Poikkeavatko maahanmuuttajien ja suomalaisten maassamuuton motiivit toisistaan?

- Jos poikkeavat, miten?

Maahanmuuttajien Suomen sisäistä muuttoliikettä käsittelevästä aiheesta on vireillä laajempi tutkimushanke, jota Siirtolaisuusinstituutin tutkija Sari Greijus työstää. Hankkeen yhteistyöjäseninä toimivat Suomen kuntaliitto ja työministeriö.

2 Muuttoliikkeen teoreettinen viitekehys ja aikaisempi tutkimus

Muuttoliikkeet ovat olleet monien eri tieteenalojen tutkimuskohteena. Muuttoliikkeitä ovat tutkineet muun muassa maantieteilijät, kansantaloustieteilijät, sosiologit ja historiantutkijat. Nämä eri tieteenalojen edustajat tutkivat muuttoliikkeitä omista näkökulmistaan ja ovat kiinnostuneita muuttoliikkeen eri puolista. Muuttoliiketutkimusta voidaan tutkia sekä yhteiskunnan, alueen että yksilön tasolla. (Itäpuisto 1999: 38). Tässä tutkimuksessa maahanmuuttajien maassamuuttoa tarkastellaan yksilölähtöisestä näkökulmasta, jolle on ominaista juuri muuttamisen subjektiivisten motiivien selvittäminen.

Muuttoliikkeet ovat hyvin monimuotoisia ilmiöitä ja niihin vaikuttavat useat eri tekijät. Muuttoliikkeitä koskevia teorioita on myös useita, mutta mikään niistä ei pysty yksinään selittämään muuttojen tapahtumista. Seuraavassa esitän muutamia muuttoliiketeorioita, joiden uskon selittävän paljolti sitä, miksi maahanmuuttajat vaihtavat asuinpaikkaansa Suomen sisällä. Nämä teorit on kuitenkin kehitetty kantaväestöä, ei maahanmuuttajia silmällä pitäen, joten nekin eivät varmasti pysty täysin selittämään tämän väestöosan muuttotapahtumia.

2.1 Muuton määritelmä

Suomessa muutoksi määritellään yleensä asuinpaikan pysyvä vaihtaminen. Tällaista määritelmää käytetään muun muassa väestötilastoissa sekä monissa väestökirjanpidollisissa tutkimuksissa. Vuoden 1994 väestölaista lähtien kansalaisilla on ollut Suomessa oikeus ensisijaisesti itse tulkita, missä heidän vakituinen kotipaikkansa on. (Itäpuisto 1999: 35).

Suomessa maahanmuuttajien vapaa liikkumis- ja muutto-oikeus perustuu ulkomaalaislakiin ja merkitsee sitä, että maahanmuuttajat voivat asettua asumaan ja muuttaa mihin tahansa haluamaansa kuntaan. Käytännössä kuitenkin Suomeen tullessaan pakolaiset asettuvat yleensä kuntiin, jotka ovat sitoutuneet vastaanottamaan heitä, ja inkerinsuomalaiset kuntiin, joista heille löytyy asunto. Kiintiöpakolaisilla ei ole mahdollisuutta valita ensimmäistä asuinkuntaansa, eikä heillä yleensä Suomeen saapuessaan olekaan tietoa maastamme, minkä perusteella tehdä toivomuksia. Heitä sijoitettaessa pyritään kuitenkin löytämään asianmukainen paikka kyseiselle henkilölle tai perheelle edellä mainittujen periaatteiden mukaisesti. Turvapaikanhakijoil-

la on yleensä enemmän tietoa Suomesta, koska he ovat saattaneet asua Suomessa pariin vuotta ennen turvapaikkapäätöksen saapumista, ja tällöin sijoituskuntaa mietittäessä heidän toivomuksensa otetaan huomioon. (Kokkarinen 1993: 32). Pakolaiset ja inkerinsuomalaiset voivat teoriassa muuttaa Suomeen tullessaan mihin tahansa kuntaan, jos vain saavat itse asunon ja elantonsa järjestettyä, mutta käytännössä tämä on ollut kuitenkin harvinaista.

Lee (1969: 285) määrittelee muuton pysyväksi tai puolipysyväksi asuinpaikan muutokseksi. Muuton pituudella, vapaaehtoisuudella tai kohteella (maan sisäinen tai kansainvälinen muutto) ei ole merkitystä. Muutoksi luetaan täten samassa kerrostalossakin tapahtunut muutto yhtä lailla kuin maiden rajat ylittävä muutto. Muuttotapahtumaksi ei kuitenkaan katsota väliaikais- ta muuttoa. Tässä tutkimuksessa muuton määritelmä noudattaa Leen tekemää rajausta lukuun ottamatta muuttokohteen merkitsemättömyyttä. Muuttojen on täytynyt tapahtua Suomen rajojen sisällä, sillä tutkimuskohteena on maan sisäinen muuttoliike. Poikkeuksena mukana on kuitenkin yksi maahanmuuttaja, joka muutti ensin Turusta Vaasaan ja sieltä entiseen kotimaahansa, josta hän muutti noin vuoden asumisen jälkeen takaisin Turkuun.

Kuten aikaisemmassa on jo todettu, maan sisäinen muuttoliike jaetaan Suomen tilastoissa kahteen eri luokkaan, kunnan sisäiseen ja kuntien väliseen muuttoon. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan näitä muuttoliikkeen molempia pääluokkia.

2.2 Erilaiset maahanmuuttajaryhmät

Tämän tutkimuksen kohderyhmänä on Suomeen saapuneet maahanmuuttajat. Maahanmuuttajiin lukeutuvat pakolaiset, turvapaikanhakijat, paluumuuttajat sekä kaikki muut pysyväluonteisesti Suomeen saapuneet toisen maan kansalaiset eli siirtolaiset. Maahanmuuttajaksi katsotaan myös Suomeen palaava ulkosuomalainen. Tämän kaltaisissa harvoissa tapauksissa maahanmuuttaja voi olla myös Suomen kansalainen. (Taavela 1999: 34). Tässä tutkimuksessa ei ole kuitenkaan mukana Suomen kansalaisuuden omaavia ulkosuomalaisia. On huomattava, että maahanmuuttajien ryhmä ei ole ominaisuuksiltaan homogeeninen vaan että maahanmuuttajien taustat eroavat toisistaan monilta osin. Eroavaisuuksia esiintyy maahanmuuttajien kulttuurillisissa, kielellisissä ja uskonnollisissa sekä koulutuksellisissa ja taloudellisissa taustoissa. Maahanmuuttajia ei täten voida pitää yhtenäisenä ryhmänä.

2.1.1 Paluumuuttajat

Paluumuuttajat ovat suurin maahanmuuttajaryhmä Suomessa. (Taavela 1999: 28). Alkujaan paluumuuttajatermillä viitattiin ulkosuomalaisiin, jotka muuttivat takaisin Suomeen ulkomailta asumisen jälkeen, mutta nykyään paluumuuttajatermillä viitataan myös entisen Neuvostoliiton alueelta saapuviin inkerinsuomalaisiin. Inkerinsuomalaisten paluumuutto Suomeen käynnistyi vuonna 1990 presidentti Koiviston pitämän uudenvuoden puheen jälkeen. Puheessa Koivisto mainitsi, että inkeriläisiä voidaan pitää Suomessa paluumuuttajina eli suomalaista syntyperää olevina ulkomaan kansalaisina, joilla on oikeus paluumuuttoon. Inkerinsuomalaiset ovat kansallisuudeltaan suomalaisia, mutta kansalaisuudeltaan pääasiassa entisen Neuvostoliiton, Venäjän tai Viron kansalaisia. (Pitkänen & Jaakkola 1997: 9).

Paluumuuttajille myönnetään oleskelulupa suomalaisen syntyperän perusteella. Tarkemmin sanoen paluumuuttoon oikeutetuksi on katsottu henkilö, joka on itse suomalainen tai jonka toinen vanhempi tai molemmat isovanhemmat ovat kansallisuudeltaan suomalaisia. Julkisuu-
dessa on kuitenkin alettu herättää kysymyksiä, tulisiko inkerinsuomalaisia jatkossa alkaa kohdella samoin kuin muitakin Suomeen pyrkiviä siirtolaisia, koska yhä harvemmillä Suomeen saapuvalla inkeriläisellä on enää suomalaista identiteettiä tai suomen kielen taitoa. (Koivukangas 2002: 1).

2.1.2 Pakolaiset

Yhdistyneiden kansakuntien mukaan pakolainen on henkilö, jolla on perusteltua aihetta pelätä tulevansa vainotuksi kotimaassaan rodun, uskonnon, kansalaisuuden, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteen johdosta (Gorman 1993: 16). Monet pitävät YK:n pakolaismääritelmää nykyään puutteellisena, sillä sota, luonnonkatastrofi, nälänhätä tai köyhyys eivät ole määritelmän mukaan riittäviä syitä pakolaisaseman saamiseksi. Käytännössä YK:lla on kuitenkin nykyään valtuutus suojella myös esimerkiksi sotapakolaisia, ja monet länsimaat ovatkin ottaneet vastaan sota- tai muuta yleistä väkivaltaa pakenevia ihmisiä. Esimerkiksi Bosniasta saapuneet pakolaiset ovat olleet sotapakolaisia. YK:n pakolaissopimuksen allekirjoittaneet valtiot eivät kuitenkaan kaikki noudata laajempaa pakolaismääritelmää. Jotkut valtiot ottavat vastaan vain vainon takia pakoon lähteneitä. (Vartiainen-Ora 1996: 11). Suuri osa maailman sota- ja ympäristöpakolaisista elää oman maansa sisällä pakolaisina.

Esimerkiksi entisessä Jugoslaviassa elää paljon tämänkaltaisia maan sisäisiä pakolaisia, jotka ovat paenneet sisällissotaa Jugoslavian sisällä alueelta toiselle. (Vartiainen-Ora 1996: 36).

Suomessa voidaan erottaa kolmenlaisia pakolaisia. Näitä ovat kiintiöpakolaiset, turvapaikanhakijat ja perheenyhdistämisen perusteella oleskeluluvan saaneet maahanmuuttajat. Niin sanottu perheenyhdistämissopimuksen perusteella alaikäinen oleskeluluvan saanut pakolainen voi anoa vanhempiaan ja alaikäisiä sisarusiaan luokseen. Myös oleskeluluvan saaneilla aikuisilla on oikeus anoa puolisoa ja alaikäisiä lapsiaan Suomeen. (Pakolaisasiainneuvottelukunta 1988: 2).

2.1.2.1 Kiintiöpakolainen

Kiintiöpakolainen on henkilö, jolle on myönnetty maahantulolupa pakolaiskiintiön puitteissa. Pakolaiskiintiö päätetään vuosittain eduskunnassa valtion tulo- ja menoarvion yhteydessä. (Taavela 1999: 32). Viime vuonna, 2001 Suomen pakolaiskiintiö oli 750. Tässä kiintiössä ulkomaalaisvirasto oli myöntänyt oleskeluluvan muun muassa 110 Sudanin pakolaiselle Egyptistä, sadalle Iranin kurdipakolaiselle sekä entisen Jugoslavian alueen 50 pakolaisille. Vuonna 2000 Suomen pakolaiskiintiö oli 700. (Päivärinte 2001: 4).

Kiintiöpakolaiset valitaan pakolaisleireiltä, joilla YK on tehnyt jo alustavat tarkastukset siitä keille myöntää kansainvälinen pakolaisstatus. Kiintiöpakolaiset ovat täten YK:n pakolaisasiain päävaltuutetun hyväksymiä pakolaisia. Suomesta lähetetään leirille muutaman virkamiehen delegaatio sekä tulkit haastattelemaan valittavaksi ehdotettuja. Delegaatio koostuu yleensä ulkomaalaisviraston ja työministeriön virkamiehistä. Suomeen otettavat pakolaiset valitaan ministerityöryhmän päättämien valintakriteerien perusteella, joita ovat olleet pakolaistaustan vahvuus, pakolaisuuden kestoaika, fyysinen ja psyykinen terveys, turvallisuus yhteiskunnan näkökulmasta sekä arvio Suomeen sopeutumiskyvystä. (Taavela 1999: 32). Suomeen tullessaan kiintiöpakolaisilla on jo varma oleskelulupa maassamme sekä tiedossa kunta, johon heidät sijoitetaan. Kiintiöpakolaisten ei täten tarvitse asua vastaanottokeskuksessa, vaan heille on yleensä järjestetty oma asunto valmiiksi.

2.1.2.2 Turvapaikanhakija

Turvapaikanhakija on henkilö, joka hakee Suomesta turvaa ja jolla maahan tullessa ei ole oleskelulupaa. Turvapaikanhakijan tulee mahdollisimman pian maahan saavuttuaan jättää turvapaikka- ja oleskelulupahakemus Suomen poliisille tai jo passintarkastajalle. Turvapaikanhakijalle järjestetään majoitus pakolaisten vastaanottokeskuksessa siihen saakka kunnes hän saa hakemukseensa päätöksen. (Taavela 1999: 31). Turvapaikanhakijan pakolaisuus ja sen ai-tous päätetään vasta turvapaikkahakemuksen tutkimisen jälkeen. Turvapaikkahakemuksen päätös on myönteinen siinä tapauksessa, kun hakija vastaa YK:n määritelmää pakolaisesta ja kun hän ei tule maasta, joka Suomessa määritellään turvalliseksi. Turvapaikanhakija ei välttämättä saa Suomesta turvapaikkaa, mutta suhteellisen monelle on myönnetty oleskelulupa suojelun tarpeen perusteella tai humanitäärisistä syistä. (Vartiainen-Ora 1996: 12, 56). Oleskelulupa suojelun tarpeen perusteella myönnetään silloin, jos turvapaikanhakija ei täytä YK:n pakolaisen määritelmää, mutta häntä uhkaa esimerkiksi kuolemanrangaistus, kidutus tai muu epäinhimillinen tai ihmisarvoa loukkaava kohtelu asuinmaassa. Myös ympäristökatastrofi tai aseellinen selkkäus eli sota voivat olla oleskeluluvan myöntämisen perusteita. Oleskelulupa suojelun tarpeen perusteella myönnetään täten niille, jotka jäävät YK:n pakolaismääritelmän ulkopuolelle mutta jotka ovat kuitenkin todellisuudessa suojelun tarpeessa jonkun muun syyn kuin vainon vuoksi. (Ulkomaalaisvirasto 2000).

2.1.3 Siirtolaiset

Siirtolaisuus on vapaaehtoista muuttoa toisin kuin pakolaisuus. Siirtolainen tulee maahan työn, avioliiton, opiskelun tai muun vastaavan syyn takia. Oleellisin ero pakolaiseen on siirtolaisen mahdollisuus palata lähtömaahansa milloin tahansa haluaa. Siirtolainen ei myöskään saa yhteiskunnan järjestämiä alkupalveluja, joita pakolaisille ja inkerinsuomalaisille tarjotaan. EU:n ulkopuolelta saapuvalla siirtolaisella on Suomeen tullessa oltava oleskelulupa ja tarvittaessa työlupa. (Vartiainen-Ora 1996: 13). EU-maiden kansalaisilta ei puolestaan vaadita työlupaa työtä tehdäkseen, mutta oleskelulupa on hankittava, jos aikoo oleskella Suomessa yli kolme kuukautta. (Right to access to employment 2002).

2.3 Keskeiset muuttoliiketeoriat

2.3.1 Ravensteinen lait

Ravenstein on yksi merkittävimpiä varhaisia muuttoliiketutkijoita 1800-luvun lopulta. Hänen tutkimustensa tuloksista on syntynyt niin sanotut muuttoliikkeen lait. Vanhasta iästään huolimatta Ravensteinin lait ovat paljolti käyttökelpoisia vielä nykypäivänäkin, ja niitä on käytetty lähtökohtana monissa muuttoliiketeorioissa. (Lee 1969: 282, Heikkilä 1986: 34). Ravensteinin lakien pääpiirteet ovat:

1. Suurin osa muuttajista muuttaa vain lyhyitä matkoja.
2. Muuttoliikkeen määrä kasvaa teollisuuden ja kaupan kehittyessä.
3. Muuton pääasiallinen suunta on maatalousvaltaisilta alueilta teollisuuspaikkakunnille.
4. Suurin osa pitkän matkan muutoista suuntautuu tärkeimpiin teollisuuden ja kaupan keskuksiin.
5. Muuttoliike tapahtuu askel askeleelta.
6. Kukin muuton päävirta synnyttää kompensoivan vastavirran.
7. Muuttajat ovat useimmin aikuisia – perheet muuttavat harvoin kauas.
8. Enemmistö muuttajista on naisia, mutta miehet muodostavat suuremman osan kansainvälisestä muutosta.
9. Kaupunkilaiset eivät ole yhtä muuttoalttiita kuin maaseudun asukkaat.
10. Tärkeimmät muuton syyt ovat taloudellisia.

Ravensteinin lakeja on kritisoitu ja asetettu kyseenalaiseksi muun muassa asteittaisen muuton, naisten suuremman muuttoalttiuden ja perheiden pienemmän muuttoalttiuden osalta. (Heikkilä 1986: 35). Tiettyjä maahanmuuttajaryhmiä ajatellen voisi myös olettaa, että väite naisten suuremmasta muuttoalttiudesta ei päde tämän tutkimusryhmän kohdalla. Patriarkaalisisista kulttuureista saapuneet naiset eivät todennäköisesti muuta paljonkaan yksinään, vaan yleensä perheensä kanssa.

2.3.2 Työnnön ja vedon malli

Keskeinen muuttoliikettä selittävä malli, erityisesti yksilötason muuttoliiketutkimuksissa, on Everett Leen (1969) kehittämä työnnön ja vedon teoria. Eri tutkijaryhmistä tätä teoriaa ovat käyttäneet erityisesti sosiologit ja maantieteilijät. Työnnön ja vedon mallin mukaan muuttokäyttäytymiseen vaikuttavat lähtö- ja tulopaikan ominaisuudet, niin sanotut väliintulevat tekijät sekä muuttajan yksilölliset tekijät. Jokaisella paikalla on erilaisia ominaisuuksia, jotka sitovat ihmisiä ja vetävät uusia asukkaita puoleensa. Toisaalta alueilla on myös tekijöitä, jotka torjuvat ihmisiä tai pyrkivät työntämään vanhoja asukkaita pois.

Muuttoa suunnitteleva henkilö punnitsee muuttopäätöstä tehdessään ja muuttokohdetta valitessaan lähtö- ja tulopaikan positiivisia ja negatiivisia tekijöitä. Työntävästi hänen päätökseensä vaikuttavat lähtöpaikan negatiiviset tekijät ja vetävästi tulopaikan positiiviset tekijät. Kaikki paikan ominaisuudet eivät kuitenkaan vaikuta kaikkiin ihmisiin samalla tavalla, vaan jotkut tekijät saattavat olla toisille myönteisiä ja toisille taas kielteisiä. Esimerkiksi lämmin ilmasto on suurimman osan mielestä puoleensa vetävä tekijä ja kylmä ilmasto taas luotaan-työntävä, kun taas hyvä koulujärjestelmä voi aiheuttaa enemmänkin eriäviä mielipiteitä. Nuorten lasten vanhemmat pitävät hyvää koulujärjestelmää myönteisenä tekijänä, mutta talon omistaja pitää sitä negatiivisena tekijänä korkeiden kiinteistövuokrien takia. Naimaton mies, jolla ei ole verotettavaa omaisuutta, pitää koulujärjestelmää taas puolestaan yhdentekeväenä tekijänä. (Lee 1969: 285-287).

Väliin tulevilla tekijöillä tarkoitetaan muuttoa estäviä tai haittaavia tekijöitä, ja ne vaikuttavat myös osaltaan muuttopäätökseen ja kohteen valintaan. Väliin tulevia tekijöitä voivat olla esimerkiksi lähtö- ja tulopaikan etäisyys, kustannukset, muuttoliikettä säätelevät lait tai tiedon määrä ja laatu. Leen mukaan muuttokäyttäytymiseen vaikuttavat vielä muuttajan monet yksilölliset tekijät. Yksilöllisiä tekijöitä voivat olla esimerkiksi terveys, älykkyys ja henkilökohtaiset kontaktit. Näistä jotkut yksilölliset tekijät voivat muuttua elinkaaren eri vaiheissa, kun taas jotkut tekijät ovat kutakuinkin pysyviä. Yksilöiden oma havainnointi, kokeminen tai tulkinta vaikuttavat myös siihen, minkälaisiksi eri alueet koetaan, vaikka faktat kustakin paikasta ovat samat. Henkilökohtainen tietämys muista paikoista vaikuttaa myös siihen minkälaisena sen hetkistä asuinpaikkaansa pitää. Tietämys kohdealueesta riippuu taas paljolti henkilökohtaisista kontakteista ja tiedonlähteistä, jotka eivät ole kaikkien saatavilla. On myös toisaalta

ihmisiä, jotka vastustavat yleensäkin kaikenlaista muutosta ja ovat tämän vuoksi vähemmän alttiita muuttamaan, kun taas toisille ihmisille pienikin toive paremmista oloista muualla riittää muuton toteuttamiseen. (Lee 1969: 287).

Maahanmuuttajia ajatellen voisi olettaa, että henkilökohtaisilla kontakteilla on suuri merkitys heidän muuttokohteensa valinnassa ja että henkilökohtaiset kontaktit voivat olla usein ainoita tiedonlähteitä muista alueista. Tämä siksi, koska maahanmuuttajat eivät ole välttämättä asuneet maassa vielä kauan eikä täten tietämys Suomesta ole laaja eikä kielitaito täysin kehittynyt, jotta voisi seurata esimerkiksi maan lehdistöä tai muita tiedotusvälineitä.

Työnnön ja vedon selitysmallissa lähtökohtana ovat olleet ihmisen tarpeet. Muutolla ihmisen katsotaan tyydyttävän niin aineellisia kuin sosiaalisia ja henkisiäkin tarpeita. Mangalam (1968) on lisännyt työntö-veto –teoriaan suhteellisen kurjistumisen eli deprivaaation käsitteen. Hänen mukaansa deprivaaatiota tapahtuu silloin, kun ihminen kokee, että arvot, joita hän tavoittelee, eivät toteudu hänen sen hetkisessä asuinpaikassaan. Ihminen uskoo arvojen toteutuvan toisissa olosuhteissa jossakin muualla, ja tämän vuoksi hän muuttaa.

2.3.3 Elinvaihemallit

Yksilötason muuttoliiketutkimuksessa on käytetty myös niin sanottua elinvaihetheoreettista tarkastelutapaa. Teorian mukaan muuttopäätökseen vaikuttavat erilaiset elinvaiheen indikaattorit, kuten ikä, sukupuoli, siviilisääty, asunnon omistus, perhekoko ja perheen sen hetkinen elämänvaihe. Perheen elinvaiheita voivat olla esimerkiksi perhe ennen lasta, perheen laajentuminen, lasten kasvamisvaihe, perheen pienentyminen, lasten irtaantumista seuraava vaihe ja leskeys. Näitä elinvaiheita vastaa monesti asunnon vaihto. (Söderling 1988: 33). Myös avioituminen, avioliiton päättyminen eroon tai puolison kuolemaan tai jokin muu satunnaisempi tapaus voivat vähentää sen hetkisen alueen sitovuutta ja lisätä muiden paikkojen kiinnostavuutta (Lee 1969: 288).

Elinvaihetheoriaa on arvosteltu siitä, että se olettaa jokaisen muodostavan sellaisen perheen, joka kulkee läpi kaikki samat vaiheet. Toinen kritiikin aihe on teorian amerikkalaisuus. Elinvaihetheoriat ilmentävät yhdysvaltalaisista elämänmuotoa, koska teoriat ovat muodostuneet pääasiassa Yhdysvalloissa. Elinvaihemallit kuvaavat myös pääosin vain kaupungissa asuvien

perheiden elinvaiheisiin liittyviä asunnon vaihtoja. Maaseudulla tilanne on erilainen. (Söderling 1988: 33).

2.3.4 Tarve- ja hyvinvointimallit

Kolmas muuttoliikettä selittävä yksilötason teoria on hyvinvointiteoria. Hyvinvoinnilla tarkoitetaan tässä tilaa, jossa ihmisellä on mahdollisuus saada keskeiset tarpeensa tyydytetyksi. Näistä inhimillisistä tarpeista on useita luokituksia, ja ne kuvastavat yleensä mitattavaa hyvinvointia eli elintaso. (Söderling 1988: 34). YK:n mukaan elintasaan kuuluvat seuraavat osatekijät: terveys, ravitsemus, asuminen, työllisyys ja olosuhteet, koulutus, sosiaaliturva, vaatetus, vapaa-aika ja virkistys sekä ihmisoikeudet (Drewnowski & Scott, cit. Söderling 1988: 34).

Allardt mukaan hyvinvointi käsittää elintason (having) lisäksi yhteisyyssuhteet (loving) ja itsensä toteuttamisen muodot (being). Elintason Allardt katsoo muodostuvan tuloista, asumistasosta, työllisyydestä, koulutuksesta ja terveydestä. Yhteisyyssuhteilla tarkoitetaan ihmisen tarvetta kuulua johonkin ryhmään ja tarvetta sosiaalisten suhteiden verkostoon. Yhteisöllisyyteen kuuluvat paikallisyhteisyys, perheyhteisyys ja ystävyysuhteet. Itsensä toteuttamisen muodoilla Allardt tarkoittaa arvonantoa eli että ihminen tuntee tekevänsä jotakin mitä arvostetaan, korvaamattomuuden tunnetta, poliittisia resursseja ja mielenkiintoista vapaa-ajan toimintaa, ”tekemistä”. Hyvinvoinnin puute eli tila, jossa ihminen ei pysty tyydyttämään perustarpeitaan, voi olla motiivina muuttoon. Ihminen vaihtaa asuinpaikkaansa sinne, missä hän uskoo voivansa tyydyttää nämä tarpeet. (Allardt 1976, cit. Söderling 1988: 34).

2.4 Maahanmuuttajien sekundäärisen muuton aikaisempi tutkimus

Maahanmuuttajien maassamuutosta ei ole juurikaan aikaisempaa tutkimusta Suomessa. Maahanmuuttajia koskeva tutkimus on Suomessa yleensäkin ottaen vielä nuorta ja vähäisempää kuin monissa muissa valtioissa mikä johtuu oletettavasti maahanmuuttajien pienestä määrästä ja nuoresta historiasta maassamme. Maahanmuuttajia ja vähemmistöjä koskeva tutkimus sekä tutkimuksia julkaisevien tieteenalojen määrä on kuitenkin lisääntynyt huomattavasti 1990-luvun aikana. Aihetta koskevia julkaisuja ovat tehneet pääasiassa eri yliopistot sekä valtion hallinnonalat kuten työ- ja sosiaalhallinto sekä opetushallinto. Suomessa monikulttuurisuus- ja

maahanmuuttajatutkimuksen painoaloja ovat olleet asennetutkimus, etnisten suhteiden tutkimus, vähemmistöpoliittinen interventiotutkimus, integraatioprosessin tutkimus ja palvelujärjestelmien tutkimus sekä etninen vähemmistötutkimus. (Martinheikki-Kokko 2002: 31). Uusimmissa tutkimuksissa on käsitelty maahanmuuttaja-aihetta paljolti työvoimapoliittisesta näkökulmasta ja pohdittu maahanmuuttajien työllistymistä ja heidän tarvettaan työelämässä (ks. Forsander & Alitolta-Niitamo 2000, Forsander et al. 2001, Jaakkola 2000, Trux 2000.)

Sinikka Keskinen on selvittänyt pakolaisten liikkuvuutta Hämeessä Tampereen yliopiston sosiaalipoliitiikan laitokselle tekemässään pro gradu –työssä vuonna 1998. Tutkimuksessa oltiin haastateltu pakolaisyhdyshenkilöitä ja muutamia maahanmuuttajia. Outi Salminen (1997) on niin ikään hieman käsitellyt aihetta maahanmuuttajien liikkuvuudesta entisestä Jugoslaviasta saapuneiden pakolaisten osalta sosiaali- ja terveysministeriölle tekemässään tutkimuksessa. Hän tutki entisestä Jugoslaviasta saapuneiden pakolaisten kotoutumista Suomessa ja teki kuntatyöntekijöille kyselyn, jossa yksi kysymys koski kuntatyöntekijöiden mahdollista tietoa maahanmuuttajien maassamuuton syistä. Pakolasilta itseltään asiaa ei kuitenkaan kysytty. Tutkimuksessa selvitettiin kuntien välistä muuttoliikettä, ei kuntien sisäistä. Salmisen tutkimus osoitti, että kuntien välinen muutto on ollut erittäin vilkasta ja että se on suuntautunut niin pieniin lähikuntiin kuin isoihin kaupunkeihinkin. Kuntatyöntekijöiden mukaan tärkeimmät muuton motiivit liittyivät sosiaalisen verkoston merkitykseen, työhön tai opiskeluun sekä haluun muuttaa isommalle paikkakunnalle. Keskisen tulokset osoittivat muuton syiden liittyvän niin ikään työhön, kulttuuriyhteisön kokoon ja kantaväestön asenteisiin.

Helsingin yliopiston sosiaalipoliitiikan laitokselle on valmistumassa lähiaikoina Hanna Ahlgren-Leinvuon tekemä väitöskirjatutkimus pakolaisten vastaanottopolitiikasta, alueellisesta oikeudenmukaisuudesta ja sosiaalisista oikeuksista. Hän tekee tutkimukseensa tilastaselvityksen maahanmuuttajien Suomen sisäisestä muuttoliikkeestä, mutta kyseessä ei ole muuton syiden tutkiminen. Ahlgren-Leinvuo selvittää tilastoanalyysillään Suomessa asuvien entisessä Jugoslaviassa, Somaliassa, Irakissa ja Iranissa syntyneiden pakolaisten Suomen sisäisiä muuttoreittejä. Ahlgren-Leinvuon (2001) alustavien tietojen mukaan tutkimustulokset osoittavat selkeästi, että pakolaisten alkusijoituskunta ei ole sama kuin heidän kotikuntansa muutaman vuoden Suomessa asumisen jälkeen. Tutkimuksesta selviää myös, että erityisesti pääkaupunkiseudun kunnissa ja Turussa pakolaisten lukumäärä on kasvanut. Ahlgren-Leinvuon pakolaisia vastaanottaneille kunnille tekemän haastattelututkimuksen tulokset ovat myös saman suuntaisia kuin tilastaselvityksen antamat tulokset.

Ulkomailla on tutkittu enemmän maahanmuuttajien maan sisäistä muuttoliikettä kuin Suomessa. Esimerkiksi Ruotsissa ja Australiassa on tutkittu, miten kantaväestön ja maahanmuuttajien maan sisäiset muutot ja niiden määrät eroavat toisistaan. Nämä tutkimukset ovat kuitenkin luonteeltaan tilastoanalyyskejä eivätkä keskity niinkään muuton motiivien selvittämiseen kuin käsillä oleva tutkimus. Ruotsalaisessa tutkimuksessa Fischer ja Malmberg ovat havainneet, että maahanmuuttajat liikkuvat Ruotsissa enemmän kuin maan kantaväestö, mutta maahanmuuttajien alttius muuttaa vähenee sitä mukaa mitä kauemmin he ovat asuneet Ruotsissa. (Fischer & Malmberg 1998, cit. Rephann & Vencatasawmy 1999: 2). Myös Rowland (1979) on Australian maassamuuttoa koskevassa tilastoanalyysissään havainnut kaikkien ikäluokkien maahanmuuttajien liikkuvan maan sisällä enemmän kuin Australian kantaväestö. Rephann ja Vencatasawmy (1999) havaitsivat tutkimuksessaan eron olevan myös siinä, että maahanmuuttajien muuttopäätökseen ja kohteen valintaan vaikuttaa keskeisesti maahanmuuttajayhteisöjen koko. Borgegård et al. (1996) ovat puolestaan tutkineet maahanmuuttajien asutuksessa tapahtuneita muutoksia Ruotsissa. Ruotsissa on toteutettu vuosien 1984-1994 välisenä aikana niin sanottua ”whole of Sweden strategy” –nimistä ohjelmaa, jolla on pyritty hajauttamaan tänä aikana saapuneita pakolaisia kaikkialle Ruotsiin, mutta Borgegård et al. tekemän tutkimuksen mukaan moni maahanmuuttaja on kuitenkin vaihtanut oma-aloitteisesti asuinpaikkaansa sijoituksen jälkeen. Maahanmuuttajat ovat muuttaneet suurempiin kaupunkeihin töiden perässä ja lähelle sukulaisiaan.

3 Aineisto ja menetelmät

3.1 Haastattelu aineiston keruumenetelmänä

Tutkimuksen keskeisin aineisto koostuu maahanmuuttajille tehdystä 50 puolistrukturoidusta teemahaastattelusta. Jokaisesta mukana olleesta kansalaisuusryhmästä on haastateltu kymmentä maahanmuuttajaa. Kansalaisuusteemaan palataan jaksossa 3.2.2. Haastattelututkimusta voidaan pitää perusteltuna keinona lähestyä kysymystä, miksi muutetaan, koska kysymyksen asettelua ajatellen vastausta ei löydy tilastoista eikä postikyselyn tekeminen maahanmuuttajille tuottaisi todennäköisesti riittävää vastausprosenttia. Aikaisemmista maahanmuuttajille suunnatuista kyselyistä saadut vastausprosentit eivät ole olleet kovinkaan korkeita; esimerkik-

si Jasinskaja-Lahden ja Liebkindin (1997) tutkimuksessa vastausprosentti jäi 37,3:een. Postikyselyssä ongelmaksi muodostuivat myös kielen valinta. Lomakkeita oltaisiin jouduttu tekemään usealla eri kielellä. On myös huomattava, että kaikki maahanmuuttajat eivät osaa välttämättä edes lukea tai kirjoittaa, joten lomakkeen tekninenkin suoritus olisi voinut tuottaa ongelmia. Lisäksi monet maahanmuuttajat saattavat yleensäkin suhtautua täytettäviin lomakkeisiin epäluuloisesti ja jopa pelonomaisin tuntein, mikä johtuu heidän aikaisemmista kotimaan kokemuksistaan viranomaisten kanssa. Keskustelin aineistonkeruu menetelmästä muutaman maahanmuuttajan kanssa ja he pitivät henkilökohtaista haastattelua tuottoisampana vaihtoehtona lähetettäviin lomakkeisiin verrattuna juuri lomakkeisiin kohdistuvan epäluuloisen suhtautumisen vuoksi. Useat maahanmuuttajat saapuvat maista, joissa valtiolta on korruptoitunut ja viranomaisiin ei voi luottaa. Nämä kokemukset olisivat voineet vaikuttaa lomakkeen täyttämiseen.

Haastattelut on tehty muutamaa englanninkielistä haastattelua lukuun ottamatta suomenkielellä, koska suuri osa haastatelluista maahanmuuttajista osasi puhua suomea vähintäänkin kohtuullisesti. Seitsemässä haastattelutilanteessa oli tulkki mukana (neljässä vietnamilaishaastattelussa ja kahdessa irakilaisahaastattelussa). Haastattelutilanteessa oli myös tarpeen vaatiessa mahdollisuus selittää kysymyksiä enemmän ja tehdä haastateltavalle lisäkysymyksiä. Jos tulkkia ei ollut saatavilla, kriteerinä oli suomen tai englanninkielen taito. Tämän kriteerin vuoksi tutkimuksen ulkopuolelle ovat paljolti jääneet suomea tai englantia puhumattomat maahanmuuttajat. Suomea tai englantia puhumattomat ovat olleet yleensä vasta vähän aikaa Suomessa asuneita tai iäkkäitä maahanmuuttajia. Toisaalta maassamme lyhyen aikaa oleskelleet maahanmuuttajat eivät todennäköisesti ole vielä ehtineet vaihtamaan asuinpaikkaansa, joten tämän ryhmän jäämisellä tutkimuksen ulkopuolelle ei liene olevan tutkimusta ajatellen suurempaa merkitystä.

Maahanmuuttajien haastatteluissa motiiveja kysyttäessä ei annettu valmiita vaihtoehtoja, eikä pyydetty asettamaan syitä tärkeysjärjestykseen. Muuton syistä keskusteltiin vapaasti, ja informantti kertoi tekijöitä, joita hänellä kumpusi mieleen. Muissakin kuin motiiveja koskevissa kysymyksissä on käytetty samaa tekniikkaa. Tarkoituksena oli pitää haastattelu mahdollisimman vapaamuotoisena ja keskustelunomaisena kuitenkin siten, että pysyttiin aiheessa. Liitteenä olevat haastattelukysymykset muodostavat siten ainoastaan haastattelun rungon (liite 1). Haastattelurungon kysymykset olivat ainoastaan aiheita, joista puhua, ja niiden lisäksi informantille esitettiin tarkentavia lisäkysymyksiä.

3.2 Haastattelut ja haastatteluaineiston kuvaus

3.2.1 Haastateltavien tavoittaminen ja haastattelupaikat

Haastattelut tehtiin 22.2.- 29.10.2001 välisenä aikana. Haastateltavien tavoittaminen oli käytännössä melko hankalaa ja vaivalloista. Ensin tuli miettiä paikat, joista yleensäkin tavoitaisi maahanmuuttajia. Tämän jälkeen tuli löytää sellaisia maahanmuuttajia, jotka edustaisivat juuri tutkittavia kansalaisuuksia ja jotka olisivat vielä muuttaneet Turkuun muualta Suomesta ja asuisivat edelleen Turussa. Haastateltavien tuli mieluiten puhua suomea tai englantia ja vielä suostua haastateltaviksi. Haastateltavien löytäminen vei näiden kriteerien täyttämisen vuoksi paljon aikaa. Ennen haastattelun alkua kerroin haastateltavalle hieman tutkimuksestani ja haastattelun tekemisestä nimettömänä. Vain muutama henkilö kieltäytyi haastattelusta. Kieltyymisen syinä oli huono kielitaito tai yleinen epäluuloisuus haastattelua kohtaan. Haastattelupaikoilla pidin kenttäpäiväkirjaa, johon kirjasin ylös tietoja haastattelupaikasta, itse haastattelutilanteesta ja sen sujumisesta sekä siitä, miten haastatteluun suhtauduttiin. Tämä jakso pohjautuu näihin tietoihin.

Ensimmäiset haastateltavat tavoitettiin ottamalla yhteyttä erilaisiin Turussa toimiviin yhdistyksiin, kuten Turun kurdiyhdistykseen, Albaaniyhdistys Bashkimiin, Turun islamilaiseen yhdistykseen, Inkeriläisten neuvontapisteeseen, Suomi-Aasia ystävyysseuraan, Suomen vietnamilaisten buddhalaisten yhdyskuntaan ja Yhdessä-yhdistykseen. Yhdistysten lisäksi maahanmuuttajia etsittiin Turun työvoimatoimiston kansainvälisistä palveluista, Turun aikuiskoulutuskeskuksesta (AKK), katolisesta kirkosta ja etnisistä kaupoista. Näistä paikoista löydettiin ensimmäiset haastateltavat, jotka puolestaan usein auttoivat löytämään lisää haastateltavia tai kertoivat paikkoja, joista heitä voisi etsiä. Ensimmäisten haastateltavien saavuttamisen jälkeen informanttien löytyminen eteni paljolti lumipalloeftin tavoin. Maahanmuuttajien etnisillä verkostoilla on täten ollut suuri merkitys haastateltavien etsinnässä ja verkostot tuntuivat toimivan hyvin. Jotkut haastateltavat auttoivat etsinnässä erittäin innokkaasti ja näkivät paljon vaivaa. Eräs vietnamilainen ja eräs irakilainen maahanmuuttaja toimivat muutamissa haastatelussa myös tulkkeina. Suureksi osaksi näiden ystävällisten ihmisten ansiosta kaikki halutut 50 haastateltavaa löytyivät.

Haastateltavan välittäessä omia ystäviään haastatteluun koostuu haastateltujen joukko osittain saman ystäväpiirin maahanmuuttajista. Esimerkiksi haastateltujen vietnamilaistenkin naisvoittoinen sukupuolijakauma johtuu juuri osittain siitä, että ensimmäiset haastateltavat olivat naisia. He kysyivät omia ystäviään haastatteluun, jotka olivat luonnollisesti usein samaa sukupuolta. Sukupuolijakaumasta olikin vaikea saada tasaiset kaikkien ryhmien kohdalla. Haastateltavien löytäminen oli muutenkin niin vaikeaa, että oli yleensä tyydyttävä niiden maahanmuuttajien haastattelemiseen, jotka löytyivät ja suostuivat. Saman ystäväpiirin maahanmuuttajat voivat olla muuttaneet Suomen sisällä samasta kaupungista Turkuun. Tämä puolestaan on vaikuttanut tutkimuksessa jakaumaan, joka osoittaa, mistä Turkuun on muutettu.

Muutamaa yhdistystä lähestyttiin ensin kirjeitse (liite 2) ja tämän jälkeen puhelimitse. Kaikki yhdistykset suhtautuivat suopeasti tutkimukseeni. Aikuiskoulutuskeskuksessa asia otettiin myös myönteisesti vastaan, ja opettajat ohjasivat minut siellä luokkiin, joista voisin tiedustella haastateltavia. Haastateltavia etsittiin luokista, joissa oli tutkimuksessa mukana olevia kansalaisuusryhmiä ja joiden kanssa voisi puhua suomen tai englannin kielellä. Suurin osa keskuksen opiskelijoista oli kovin innokkaita tulemaan haastatteluun, mutta jokunen tuli todennäköisesti vain opettajan pyynnöstä.

Epäluuloisimpia haastateltavat olivat Turun työvoimatoimistossa. Tein haastatteluja työvoimatoimistossa ollessani työharjoittelussa siellä. Monet haastateltavat tulivat aluksi mukaan hieman epäilevin mielin, mutta haastattelun kuluessa mitä ilmeisimmin huomasivat, että kyseessä ei ollut mitään epäilyttävää. Toiset sanoivat olleen mukava saada jutella ja saattoivat alkaa puhua paljonkin asian vierestä, jos ei yrittänyt hieman ohjailta haastattelua. Haastattelu-tilanne vaikutti olevan joillekin tärkeä sosiaalinen tapahtuma.

Koin pyytämisen haastatteluun työvoimatoimistossa kuitenkin hieman epämurkavaksi juuri epäilyjen vuoksi. Se, miksi työvoimatoimistossa maahanmuuttajat suhtautuivat minuun ja haastatteluuni aluksi epäluuloisesti, johtui todennäköisesti siitä, että siellä minun luultiin olevan toimiston virkailija, vaikka kerroinkin olevani opiskelija, jonka tutkimus ei liity mitenkään työvoimatoimistoon. Monien maahanmuuttajien jo edellä mainittu virkamiesten pelko tai epäluuloisuus heitä kohtaan voi olla täten vaikuttanut haastatteluun suhtautumiseen tai vastausten antamiseen. Toinen tekijä, miksi työvoimatoimistossa työhöni suhtauduttiin aluksi usein epäluuloisesti oli se, että lähestyin haastateltavia siellä suoraan itse ja muulla kuin maahanmuuttajien äidinkielellä sekä ilman aikaisempaa varoitusta. Yhdistysten ja Aikuiskoulu-

tuskeskuksen kautta tai aikaisemmin jo haastateltujen kautta saadut haastateltavat kuulivat tutkimuksestani puolestaan jo etukäteen ja vielä ihmisiltä, jotka he tunsivat entuudestaan tai olivat saman maan kansalaisia ja joihin he luottivat. Näitä välihenkilöitä olivat yhdistysten puheenjohtajat, AKK:n opettajat ja aikaisemmin haastattelussani olleet maahanmuuttajat.

Valitsin katolisen kirkon yhdeksi informanttien etsintäpaikaksi, koska Turkuun muualta Suomesta muuttaneita vietnamilaisia oli ollut melko vaikea löytää ja koska tiesin monen vietnamilaisen olevan katolilainen. Turussa katolinen kirkko on muutenkin kansainvälinen paikka, joten löysin sieltä myös irakilaisia haastateltavaksi. Kirkossa sovitut haastattelut tehtiin joko messun jälkeen seurakunnan tiloissa tai muuna aikana kahvilassa. Turun etnisistä kaupoista minut ohjattiin myös ystävällisesti erilaisiin maahanmuuttajien kokoontumisiin oikeiden ihmisten puheille.

Haastattelut tehtiin edellä mainittujen kohteiden lisäksi yhdistysten tiloissa, moskeijassa, haastateltavien työpaikalla tai kotona eli mikä vain oli haastateltaville sopivinta. Kaikissa paikoissa pyrittiin etsimään rauhallinen tila, jossa haastattelu voitiin tehdä ilman häiriötekijöitä. Kotona tehdyt haastattelut tarjosivat haastattelijalle paljon muutakin mielenkiintoista koettavaa kuin itse haastattelut. Lopuksi saatettiin keskustella yleisesti esimerkiksi haastateltavien kotimaan oloista ja nautittiin kansallisruokia.

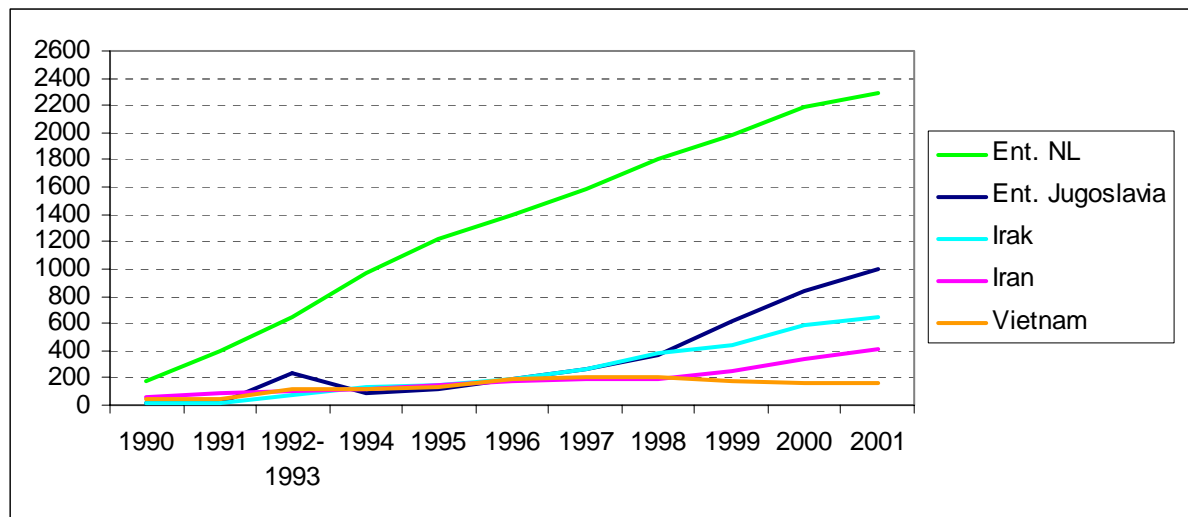
Jos haastattelu tehtiin haastateltavan kotona, oli useasti paikalla myös muita perheenjäseniä. Kun oltiin irakilaisessa tai iranilaisessa perheessä, kysymyksiin vastasi aina perheen isä. Tässä tilanteessa korostuivat luonnollisesti perheen isän ajatukset muutosta. Muilta perheenjäseniltä kysyttäessä vastaukset olisivat voineet olla hieman erilaiset, koska kaikki perheenjäsenet eivät ole edes välttämättä olleet halukkaita muuttamaan. Vietnamilaisissa perheissä taas naiset osallistuivat haastatteluun. Myöhemmässä tutkimustulosten tarkastelujen yhteydessä haastateltavien mielipiteitä esitetään tekstissä esimerkinomaisesti mutta siten, että informantit eivät ole tunnistettavissa.

3.2.2 Maahanmuuttajien kansalaisuus, uskonto ja Suomeen tulon syy

Haastateltaviksi valittiin viisi eri kansalaisuusryhmää, jotka edustavat kolmenlaisia maahanmuuttajia, pakolaisia, inkerinsuomalaisia paluumuuttajia ja siirtolaisia. Tutkimuksessa muka-

na olevat pakolaiset ovat pääasiassa kotoisin entisen Jugoslavian alueelta, Irakista, Iranista ja Vietnamista. Valitsin juuri nämä kansallisuudet tutkimukseeni, koska ne edustavat pakolaisista niitä kansallisuusryhmiä, joita on eniten lähivuosina saapunut Turkuun muista Suomen kunnista (ks. taulukko 1). (Jalonen 2001). Viides ryhmä muodostuu entisen Neuvostoliiton alueelta saapuneista maahanmuuttajista. Tämä ryhmä otettiin tutkimukseen mukaan, koska heitä asuu Turussa maahanmuuttajista eniten. Entisen Neuvostoliiton alueelta saapuneet maahanmuuttajat muodostavat myös koko Suomen suurimman maahanmuuttajaryhmän. (Taavela 1999: 28). Tämän haastatteluryhmän joukossa on inkerinsuomalaisia paluumuuttajia, siirtolaisia ja pakolaisia.

Muiden ryhmien paitsi vietnamilaisten määrät ovat alkaneet nousta aikaisempaa jyrkemmin Turussa eritoten 1990-luvun lopulla (kuva 2). Tähän osasyynä on juuri maamme sisällä tapahtuva maahanmuuttajien muuttoliike. Vietnamilaisien määrän lievä väheneminen onkin huomattava seikka. Heidän määrä ei ole koko Suomessakaan lisääntynyt viime vuosina merkittävästi, koska maasta ei ole otettu enää kiintiöpakolaisia moniin vuosiin. Vietnamilaisia on tullut Suomeen viime vuosina ainoastaan pääasiassa perheen yhdistämistoiminnan kautta. Heidän määränsä väheneminen Turussa johtuu mitä todennäköisemmin muihin kuntiin suuntautuvasta maan sisäisestä muuttoliikkeestä tai jopa kotimaahan suuntautuvasta paluumuutosta.

Kuva 2. Tutkittavien ryhmien määrällinen kehitys Turussa vuodesta 1990 vuoteen 2001. Vuoden 1993 tietoja ei ole saatavilla, minkä vuoksi tämä vuosi on liitetty vuoteen 1992. Lähde: Blomqvist 2001, Sirkiä 2002.

Haastatteluotokseen oli alun perin tarkoitus ottaa mukaan myös somalialaisia maahanmuuttajia, koska he kuuluvat Turun suurimpiin ulkomaalaisryhmiin. Muualta Suomesta Turkuun muuttaneita somalialaisia oli kuitenkin mahdotonta löytää. Turun sosiaalitoimiston tilaston mukaan heitä olisi saapunut Turkuun noin kymmenen viime vuoden aikana ainoastaan 12 henkilöä, kun muita tutkimukseen mukaan otettuja ryhmiä oli saapunut huomattavasti enemmän (Jalonen 2001). Etsiessäni muualta Suomesta Turkuun muuttaneita somalialaisia sain kuulla lähes kaikilta kysytyiltä henkilöiltä heidän tietävän ainoastaan somalialaisia, jotka olivat muuttaneet kaupungista pois. He kertoivat kaikkien somalialaisten muuttaneen Helsinkiin. Kyselin somalialaisia haastateltaviksi erittäin monista paikoista ja esimerkiksi Turun somalialaisten yhdistyksen keskushenkilöltä. Turussa asuvat somalialaiset ovat mitä todennäköisemmin Turusta alunperin kuntapaikan saaneita maahanmuuttajia eivätkä muualta päin Suomea Turkuun muuttaneita maahanmuuttajia. Saatuaan kuntapaikan Turusta he ovat joko jääneet kaupunkiin tai muuttaneet muualle, pääasiassa pääkaupunkiseudulle, joka tuntuu olevan tämän väestönsuosiossa.

Tutkimukseen oli tarkoitus saada mukaan enemmän niin ikään siirtolaisia eli maahanmuuttajia, jotka eivät olisi pakolaisia tai paluumuuttajia. Useista yrityksistä huolimatta Turkuun muualta Suomesta muuttaneita siirtolaisia oli vaikea löytää. Otin yhteyttä muun muassa erilaisiin yhdistyksiin ja jopa konsulaatteihin sekä vierailin erilaisissa kulttuurikeskuksissa, mutta tarvittavia informanteja ei löytynyt. Siirtolaisena tulleet maahanmuuttajat ovat muuttaneet useasti avioliiton tai työn vuoksi Suomeen, ja he ovat näin voineet heti asettua asumaan sinne minne ovat tahtoneet eli yleensä todennäköisesti paikoille, jossa aviopuoliso asuu tai työ sijaitsee. Näissä kunnissa maahanmuuttajalla on jo valmiiksi ollut jotakin merkittävää elämässä, mikä on sitonut heidät ensimmäiseen asuinkuntaansa toisin kuin esimerkiksi pakolaisina Suomeen tulleilla maahanmuuttajilla. Tämä tekijä on voinut vähentää siirtolaisten liikkumista Suomen sisällä

Entisen Jugoslavian alueelta tulleissa maahanmuuttajissa on mukana ihmisiä, jotka ovat kotoisin niiltä alueilta, jotka kuuluivat Jugoslavialle ennen sen vuonna 1991 alkanutta hajoamista. Näitä alueita ovat nykyisen Jugoslavian lisäksi Kroatia, Slovenia, Bosnia-Hertsegovina ja Makedonia. Viitattaessa entisen Neuvostoliiton alueeseen ja tilastoselvityksiä tehtäessä on tarkoitettu kaikkia niitä 15 valtiota, jotka itsenäistyivät Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen. Näitä olivat Venäjä, Viro, Latvia, Liettua, Valko-Venäjä, Moldova, Ukraina, Georgia, Arme-

nia, Azerbaidzan, Turkmenistan, Uzbekistan, Tadzikistan ja Kirgisia ja Kazakstan (Cole 1996: 148).

Jokaisesta kansalaisuusryhmästä on haastateltu kymmentä henkilöä. Aineistossa on kansalaisuusryhmien lisäksi monia eri kansallisuuksia ja etnisiä ryhmiä. Esimerkiksi irakilaisien ja iranilaisten joukossa on paljon kurdeja ja entisen Jugoslavian kansalaisten joukossa on niin Kosovon albaaneja kuin bosnialaisiakin. Entisen Neuvostoliiton alueelta muuttaneista suurin osa on Venäjän kansalaisia, mutta joukosta löytyy myös tadjikistanilainen, virolainen, georgialainen ja armenialainen. Osa haastatelluista Venäjän kansalaisista on etniseltä taustaltaan inkerinsuomalaisia.

Kaikista 50 haastatelluista maahanmuuttajista puolet on uskonnoltaan muslimeja (taulukko 2). Entisen Jugoslavian alueelta saapuneista kymmenestä maahanmuuttajasta kaikki tunnustavat islamin uskoa, kymmenestä irakilaisista kuusi ja iranilaisista yhdeksän. Loput irakilaisista ovat katolilaisia tai ateisteja ja iranilaisista yksi on ateisti. Haastatellusta kymmenestä vietnamlaista suurin osa on puolestaan katolilaisia; vain kolme kertoi olevansa buddhalainen. Entisen Neuvostoliiton alueelta tulleista maahanmuuttajista suurin osa on kristittyjä, pääosin ortodokseja. Kaksi heistä ilmoittautui ateisteiksi.

Taulukko 2. Haastateltujen maahanmuuttajien uskonnot.

	Islam		Katolilaisuus		Ortodoksisuus		Buddhismi		Luterilaisuus		Ateismi	
	määrä	%	määrä	%	määrä	%	määrä	%	määrä	%	määrä	%
Irak	6	60	3	30							1	10
Iran	9	90									1	10
Vietnam Etn.			7	70			3	30				
Jugoslavia Ent. NL	10	100			6	60			2	20	2	20
Yhteensä	25	50	10	20	6	12	3	6	2	4	4	8

Haastateltavista suurimman osan Suomeen tulosy liittyy pakolaisuuteen. Pakolaiset muodostavat 86 prosentin osuuden kaikista haastateltavista. Haastateltavista 50 prosenttia on otettu Suomeen pakolaiskiintiöiden puitteissa ja 20 prosenttia turvapaikanhakuprosessin kautta (tau-

lukko 3). Maahanmuuttajista 16 prosenttia on saanut Suomessa pakolaisstatuksen perheen yhdistämisen avulla. Perheenyhdistämistapauksista suurin osa on vietnamilaisten joukossa. Entisen Neuvostoliiton alueelta tulleissa on mukana kolme inkerinsuomalaista paluumuuttajaa ja neljä suomalaisen kanssa naimisiin mennyttä maahanmuuttajaa eli siirtolaista.

Taulukko 3. Haastateltujen maahanmuuttajien Suomeen tulosityy.

	Kiintiö- pakolainen		Turvapaikan- hakija		Avioliiton kautta		Paluu- muuttaja		Perheen- yhdistäminen	
	määrä	%	määrä	%	määrä	%	määrä	%	määrä	%
Irak	6	60	4	40						
Iran	8	80	2	20						
Vietnam	5	50							5	50
Ent. Jugoslavia	6	60	2	20					2	20
Ent. Neuvostoliitto			2	20	4	40	3	30	1	10
Yhteensä	25	50	10	20	4	8	3	6	8	16

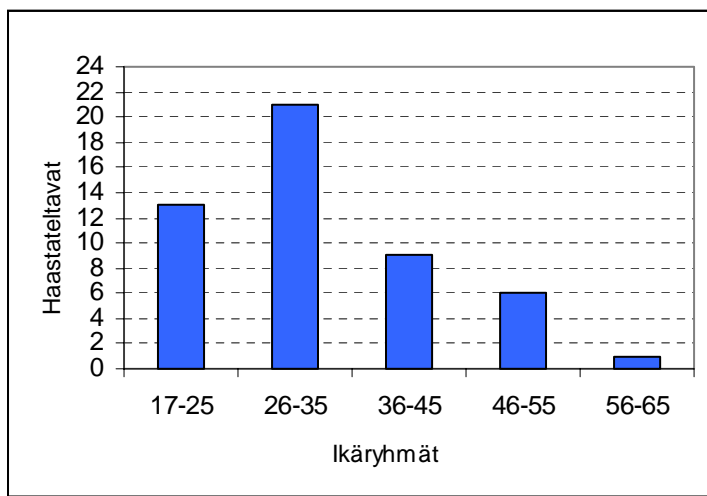
3.2.3 Maahanmuuttajien sukupuoli- ja ikäjakauma

Haastatelluista maahanmuuttajista tasan puolet on naisia ja puolet miehiä. Sukupuolijakauma ei ole kuitenkaan yhtä tasainen kaikkien kansalaisuusryhmien keskuudessa. Sukupuolijakaumat ovat eri haastatteluryhmillä seuraavat:

- Iranilaisista naisia 5 ja miehiä 5
- Irakilaisissa naisia 1 ja miehiä 9
- Vietnamilaisissa naisia 9 ja miehiä 1
- Entisestä Jugoslaviasta muuttaneissa naisia 3 ja miehiä 7
- Entisestä Neuvostoliitosta muuttaneissa naisia 7 ja miehiä 3

Haastateltujen ikäjakauma ulottuu 17-vuotiaista 64-vuotiaisiin maahanmuuttajiin (kuva 3). Otos painottuu kuitenkin nuoriin aikuisiin maahanmuuttajiin, sillä 68 prosenttia haastateltavista on alle 36-vuotiaita. Loput 38 prosenttia on 36-64-vuotiaita. Yli 55-vuotiaita on mukana

vain yksi ja hän on inkerinsuomalainen nainen Venäjältä. Tutkimusotoksen entisen Neuvostoliiton alueelta tulleiden haastateltavien keski-ikä on muutenkin huomattavasti korkeampi kuin muiden ryhmien. Vietnamilaiden, irakilaiden ja iranilaiden keski-ikä on 31-vuotta ja entisen Jugoslavian alueen maahanmuuttajien 28-vuotta, kun taas entisten neuvostoliittolaisten kohdalla keski-ikä on 44-vuotta. Koko haastattelujoukon keski-ikä on 33 vuotta ja moodi-ikä 35 vuotta. Tutkimuksen otos vastaa melko hyvin koko Suomen maahanmuuttajaväestön ikäjakamaa. Koko Suomen maahanmuuttajaväestön suurin yksittäinen ikäryhmä on 25–34-vuotiaat ja vanhusväestön osuus pieni samoin kuin tämänkin tutkimuksen otoksessa (Forsander et al. 2001: 58).

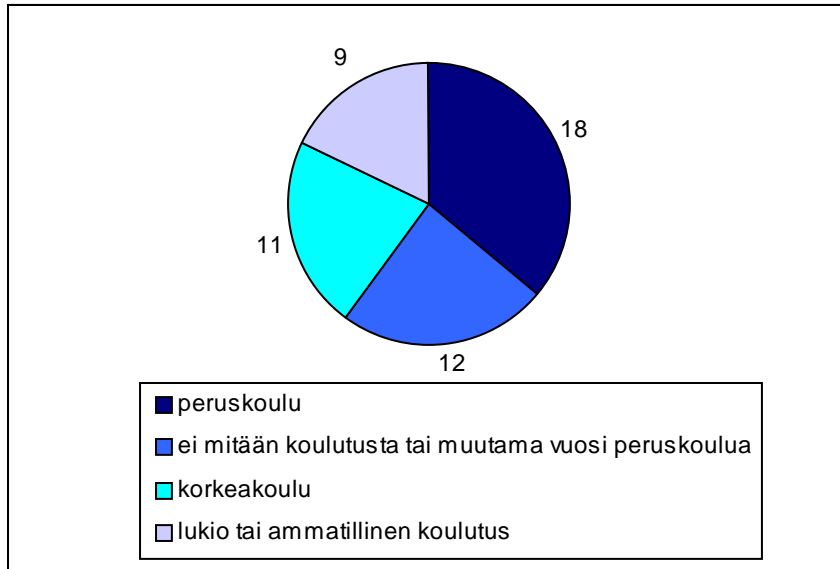

Kuva 3. Haastateltavien ikäjakama.

3.2.4 Maahanmuuttajien koulutus ja työllisyystilanne

Haastateltavien koulutustaustoissa on vaihtelua, mutta ei kuitenkaan kovin paljon. Moni haastateltu maahanmuuttaja on käynyt ainoastaan jonkinasteisen peruskoulun, mutta aina ei edes sitäkään. Osa on joutunut jättämään koulunsa kesken paetessaan kotimaasta ja on joissakin tapauksissa jatkanut koulun Suomessa loppuun. Suunnilleen Suomen peruskoulua vastaavan pituisen koulun on käynyt 18 maahanmuuttajaa 50 haastatellusta. 12 maahanmuuttajaa on käynyt vain muutaman vuoden peruskoulua tai ei mitään (kuva 4). Maahanmuuttajista kolme ei ole käynyt koulua ollenkaan. Haastateltavista yhdeksän on käynyt myös lukion tai ammatikoulun, ja 11 on suorittanut korkeakoulututkinnon. Selvästi eniten korkeakoulun käyneitä on entisen Neuvostoliiton alueelta tulleiden joukossa. Heistä kahdeksalla maahanmuuttajalla on

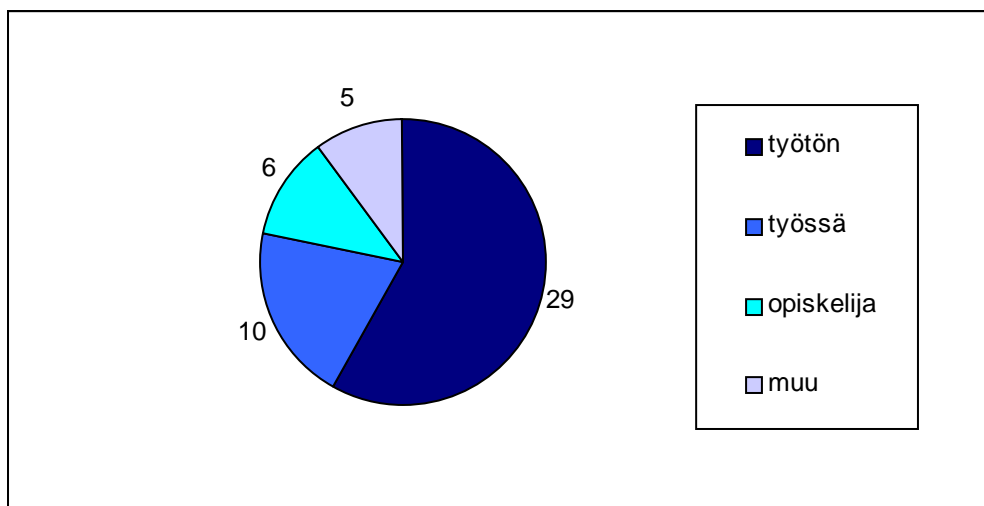
korkeakoulutausta. Irakilaisten, iranilaisten ja entisestä Jugoslaviasta tulleiden joukossa kussakin ryhmässä on vain yksi korkeakoulun käynyt henkilö. Haastateltujen vietnamilaisten joukossa ei ole yhtään korkeastikoulutettua.

Kuva 4. Haastatellun 50 maahanmuuttajan koulutustausta absoluuttisina lukuina.

Vaikka 60 prosenttia haastateltavista ilmoitti opiskelleensa vain peruskoulun verran tai vähemmän, moni heistä kuitenkin kertoi harjoittaneensa kotimaassaan ammattia, joihin Suomessa vaadittaisiin erityinen koulutus. Haastateltujen korkeasti koulutettujen joukossa on opettajia, insinöörejä, farmaseutti ja lääkäri. Vietnamilaisten joukossa on monia ompelijoita, mutta muuten eri kansalaisuusryhmissä ammattien kirjo on suuri tehdastyöläisistä tulkkeihin.

Yli puolet haastatelluista (29 haastateltavaa) on työmarkkinastatukseltaan työttömiä (kuva 5). Iranilaisten joukossa kaikki ovat työttömiä, mutta muissa ryhmissä on mukana kaksi tai kolme työssäkäyvää maahanmuuttajaa. Työssäkäyviä maahanmuuttajia on yhteensä 20 prosenttia (10 haastateltavaa). Heidän joukossa on ompelija, tehdastyöläinen, maahanmuuttajayhdistyksessä toimiva maahanmuuttajien avustaja, tulkkeja, yrittäjiä ja hammasteknikkoja. Kotimaassaan suoritettua koulutustaan vastaava työ on ainoastaan ompelijalla. Muut työssä olevat maahanmuuttajat työskentelevät joko Suomessa suoritettua koulutustaan vastaavassa työssä tai kotimaan koulutustaan vastaamattomassa työssä. Korkeasti koulutetuista yhdestätoista haastateltavasta viisi on työttömänä ja kaksi oppisopimuksessa. Heistä neljä on mukana työelämässä, mutta kenelläkään ei ole koulutustaan vastaavaa työtä.

Kuva 5. Haastatellun 50 maahanmuuttajan työmarkkinastatus absoluuttisina lukuina.

Haastatelluista maahanmuuttajista 10 prosenttia on vielä opiskelijoita ja 12 prosentin työmarkkinastatus on jokin muu kuin työssäkäyvä, työtön tai opiskelija. Ryhmään muut lukeutuvat äitiyslomalla olevat naiset sekä kotiäidit.

3.2.5 Maahanmuuttajien Suomeen tulovuosi ja oleskeluajan pituus Suomessa

Tutkimuksessa mukana olleet maahanmuuttajat ovat saapuneet Suomeen 1980-luvun lopun ja vuoden 2000 välisenä aikana. Pääosa on kuitenkin tullut Suomeen 1990-luvulla, aikana jolloin Suomen ulkomaalaisväestö yleisestikin ottaen merkittävästi lisääntyi. Tutkimuksen vietnamilaiset ovat saapuneet maahan pääosin 1980- ja 1990-lukujen vaihteessa, kun taas irakilaiset ja entisestä Jugoslaviasta muuttaneet ovat tulleet Suomeen 1990-luvun puolessavälissä tai lopussa. Iranista ja entisen NL:n alueelta tulleet ovat saapuneet tasaisesti eri aikoina 1990-luvun kuluessa. Eri kansallisuuksia edustavien haastateltavien maahantulovuodet kuvastavat yleisiä suuntauksia Suomeen muuttaneiden ulkomaalaisten määrissä eri vuosina.

Haastatellut maahanmuuttajat ovat asuneet Suomessa eri aikoja vajaasta vuodesta 15 vuoteen. Eräs maahanmuuttaja on siis muuttanut Suomen sisällä jo vajaan vuoden maassa asumisen jälkeen. Runsas puolet (52 prosenttia) maahanmuuttajista on asunut Suomessa kuusi vuotta tai vähemmän ennen ensimmäistä muuttoaan maan sisällä, ja vajaa puolet (48 prosenttia) on muuttanut vasta asuttuaan maassa seitsemästä viiteentoista vuoteen. Haastateltujen maahanmuuttajien keskuudessa Suomen sisällä muuttaminen on siis hieman tyypillisempää vähem-

män aikaa Suomessa asuneille kuin jo pidemmän aikaa maassa oleskelleille maahanmuuttajille. Jos paikassa ei ole viihdytty, sieltä on siis muutettu mahdollisimman nopeasti.

3.3 Muu aineisto

Haastatteluaineiston lisäksi tutkimuksessa on käytetty maahanmuuttajiin liittyvää pääosin suomalaista kirjallisuutta. Kirjallisuus liittyy paljolti maahanmuuttajien vastaanottoon, kotoutumiseen ja työllistymiseen, mutta kuten edellä on jo käynyt ilmi suoranaisesti maahanmuuttajien muuttoliikkeistä ei ole saatavilla paljonkaan painettua tietoa. Tutkimuksessa on käytetty myös perustilastoja maahanmuuttajien määristä, työllistymisestä sekä maahanmuuttajine jakautumisesta Suomen alueelle. Tutkimusta varten on myös haastateltu maahanmuuttajasioita hoitavia viranomaisia, koska mieleen on tullut, erityisesti haastattelujen jälkeen yksittäisiä kysymyksiä, joihin on ollut vaikea löytää vastauksia kirjallisuudesta. Kysymykset on suunnattu Varsinais-Suomen työvoima- ja elinkeinokeskuksen, työministeriön sekä Turun kaupungin työvoimatoimiston ja sosiaalitoimen virkamiehille.

3.4 Aineiston analysointimenetelmät

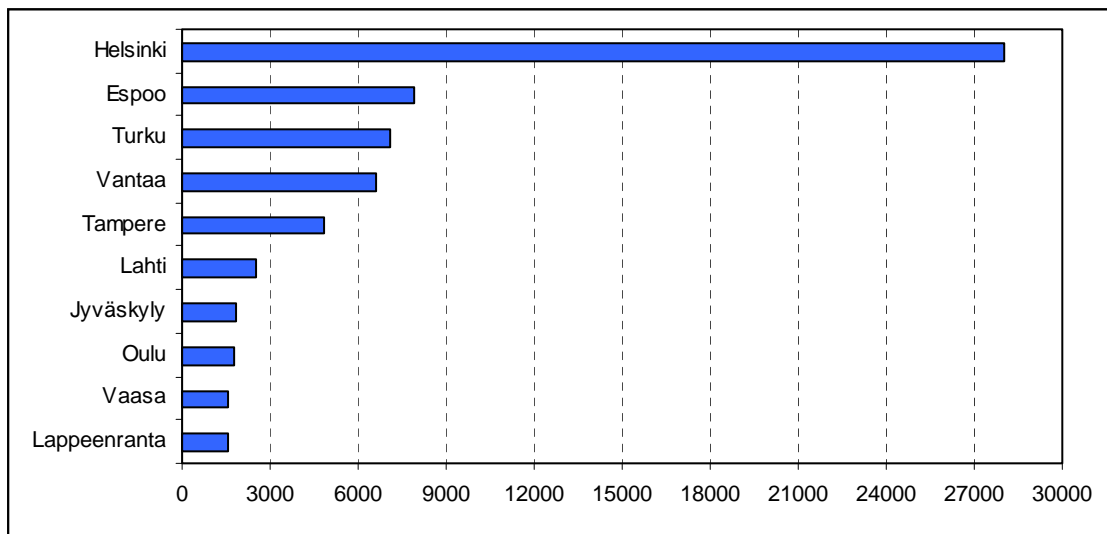
Haastateltavien muuttojen syyt on ryhmitelty erilaisiin motiiviluokkiin. Muuttajien tyypittely ei onnistunut alkusuunnitelmien mukaisesti, koska yleensä muuttoon olivat vaikuttaneet monet eri tekijät, ja säännönmukaisuuksia oli vaikea löytää. Tutkimuksessa on vertailtu myös maahanmuuttajien ja suomalaisen kantaväestön muuton motiiveja keskenään ja etsitty mahdollisia yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia. Tutkimuksessa on laskettu myös erilaisia prosentti- tai määräosuuksia haastatteluaineistosta. Tällä haastattelututkimuksella ei ole kuitenkaan tarkoituksena sen otoksen pienuuden ja kvalitatiivisen luonteen vuoksi tehdä laajoja yleistyksiä vaan selventää uutta aihepiiriä.

Tutkimusaihetta käsitellään ja havainnollistetaan graafisin menetelmin, kuten teemakarttoja ja erilaisia diagrammeja käyttäen. Aineistoa analysoitaessa on tuloksia esitetty myös suorien jakaumien ja ristiintaulukointien avulla.

4 Maahanmuuttajat Suomessa

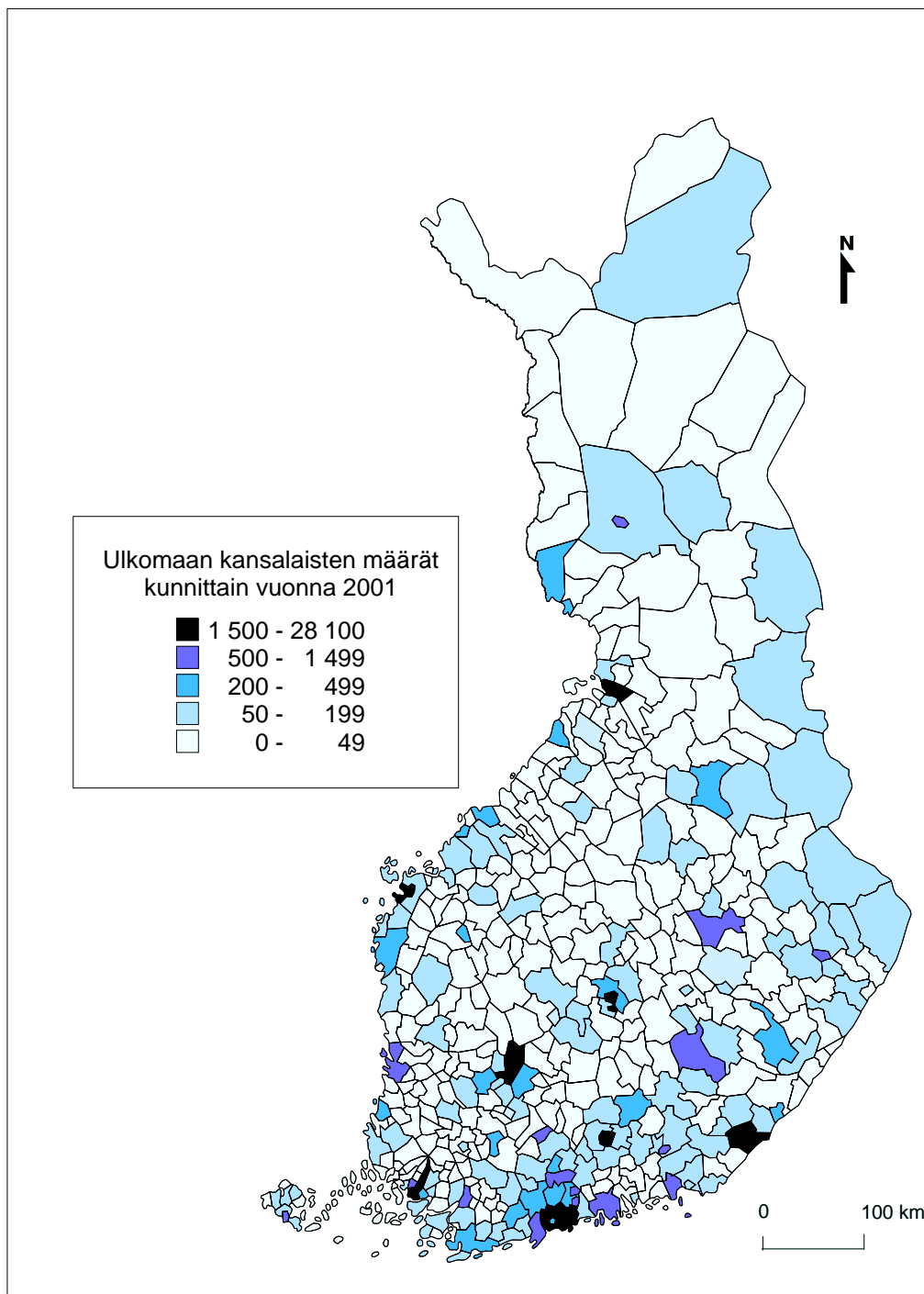
4.1 Maahanmuuttajien alueellinen jakautuminen Suomessa

Puolet maahanmuuttajista asuu Suomessa Uudellamaalla. Uudellamaalla maahanmuuttajat ovat keskittyneet pääkaupunkiseudulle ja erityisesti Helsinkiin, jossa heitä asuu yhteensä 28 100. Koko pääkaupunkiseudulla eli Suur-Helsingin alueella, johon tässä luetaan mukaan myös Espoo ja Vantaa, asuu yhteensä yli 42 000 maahanmuuttajaa. Pääkaupunkiseudun jälkeen Turku on maamme toiseksi suurin maahanmuuttajien keskittymä. Turussa asuu kolmanneksi eniten maahanmuuttajia kaikista Suomen kunnista, sillä vain Helsinki ja Espoo menevät sen ohi maahanmuuttajien määrissä (kuva 6). Helsinki, Espoo, Turku ja Vantaa ovat Suomen ainoita kaupunkeja, joissa asuu yli 5 000 maahanmuuttajaa. Näidenkin kaupunkeiden keskuudesta Helsinki poikkeaa kuitenkin erityisen selkeästi maahanmuuttajien suuremmalla määrällään. Suomessa ei siis ole mitään toista Helsingin kaltaista maahanmuuttajakeskittymää.

Kuva 6. Kaupungit, joissa asuu Suomessa eniten maahanmuuttajia. Lähde: Väestörekisterikeskus 2001.

Suomessa maahanmuuttajat ovat jakautuneet melko epätasaisesti maamme alueelle (kuva 7). Maassamme on monia kuntia, joissa asuu vain muutama maahanmuuttaja. Näitä kuntia on erityisesti Suomen keski- ja pohjoisosissa. Erittäin harvassa kunnassa asuu yli tuhat ulkomaankansalaista. Näistä kunnista suuri osa sijaitsee eteläisessä Suomessa. Pohjoisempina

Kuva 7. Ulkomaan kansalaisten jakautuminen Suomen kuntiin. Lähde: Väestökisterikeskus 2001. Huomaa, että ulkomaan kansalaisten määrä on tässä näytetty pintaesityksenä, mikä antaa vain yleisvaikutelman levinneisyydestä.

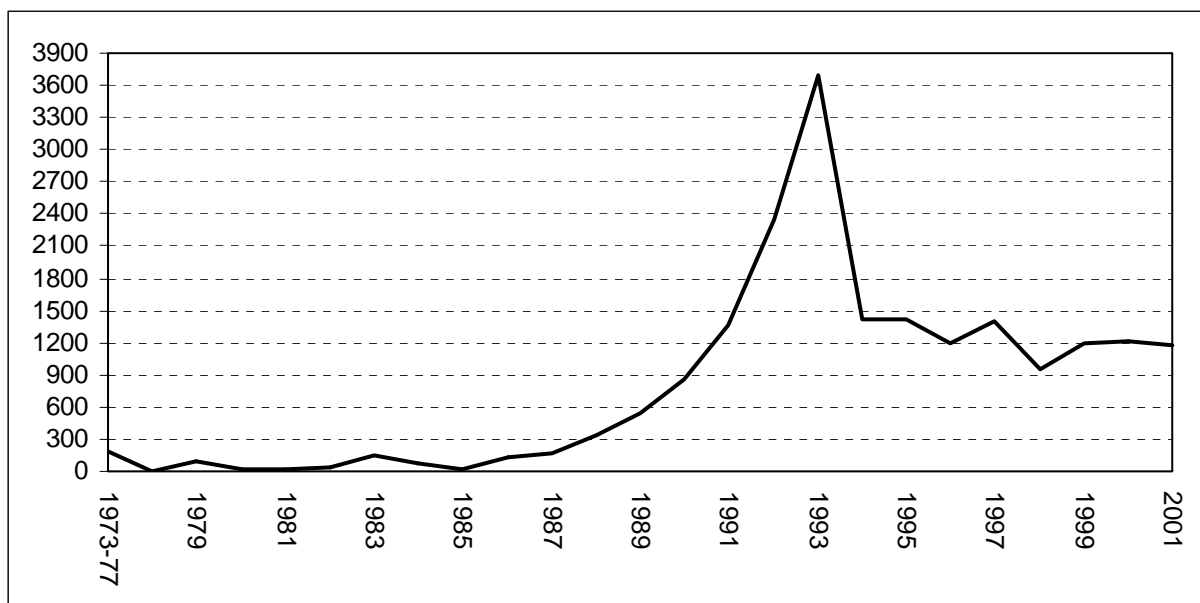
Suomessa maahanmuuttajia asuu eniten Oulussa ja Vaasan kaupungissa. Maahanmuuttajia on sijoittunut runsaasti myös Tampereen alueelle. Yli 65 prosentissa Suomen kunnista asuu kuitenkin erittäin vähän maahanmuuttajia, vain alle 50 ulkomaalaista kuntaa kohden. Kuvaa 7

tutkimalla voi todeta, miten pieniä maahanmuuttajayhteisöt ovat Suomen eri kunnissa. Todellisuudessa maahanmuuttajien määrät ovat kuitenkin hieman suurempia kuin tässä on esitetty, sillä kartassa käytetyt tilastot kertovat ulkomaankansalaisten määrän jättäen ulkopuolelle ne maahanmuuttajat, joilla on jo Suomen kansalaisuus.

4.2 Pakolaisten ja inkerinsuomalaisten vastaanotto ja kuntiin sijoittaminen

Pakolaisten vastaanotto Suomessa perustuu vuonna 1951 YK:n tekemään pakolaissopimukseen, johon Suomi liittyi vuonna 1968. Tämä niin sanottu Geneven sopimus asettaa siihen liittyneet valtiot juridiseen ja poliittiseen vastuuseen pakolaisista. Suomeen on saapunut pakolaisia 1970-luvun alkupuolelta lähtien (kuva 8). Aluksi maahanamme saapui muutamia yksittäisiä turvapaikan pyytäjiä. Ensimmäiset vastaanotetut niin sanotut ryhmäpakolaiset olivat chileläisiä, joista hallitus teki erillispäätöksen vuonna 1973. Suomi vastaanotti tuolloin noin 100 chileläistä pakolaista. Chilen pakolaisia tuli kaikkiaan noin 180 vuosien 1973-1978 välisenä aikana. (Pakolaisasiain neuvottelukunta 1988: 2).

Seuraava suurehko pakolaisryhmä saapui Vietnamista 1980-luvun puolen välin jälkeen. Vasta kuitenkin 1980 ja 1990 lukujen vaihteessa maahanamme vastaanotettujen pakolaisten määrä alkoi nousta huomattavasti. Tähänastinen huippu pakolaisten vastaanotossa saavutettiin 1990-luvun alussa paljolti somalialaisten ja entisen Jugoslavian alueelta saapuneiden turvapaikanhakijoiden lisääntyessä nopeasti. Lähi- ja Keski-idästä eli paljolti Irakin ja Iranin alueilta tuli tuona aikana myös tasaisesti pakolaisia, koska näiltä alueilta alettiin nyt vastaanottaa kiintiöpakolaisia Vietnamin sijasta. (Tompuri 2000). Inkerinsuomalaisten määrä alkoi kasvaa Suomessa vuoden 1990 jälkeen, jolloin presidentti Koivisto oli todennut inkerinsuomalaisten olevan paluumuuttajia (Jaakonsaari 1998: 2). Vuosien 1990-2001 välisenä aikana Suomeen on saapunut noin 24 000 inkerinsuomalaista, ja eniten heitä on sijoittunut Uudellemaalle, Varsinais-Suomeen ja Kaakkois-Suomeen (Jaakonsaari 1998: 5).

Kuva 8. Suomen vastaanottamien pakolaisten määrän kehitys vuosien 1973-2001 välisenä aikana. Taulukossa on mukana pakolaisten vastaanoton piiriin kuuluvat henkilöt: kiintiöpakolaiset, turvapaikanhakijat (turvapaikka tai oleskelulupa suojelun tarpeen tai humanitaaristen syiden vuoksi sekä henkilöt, joita ei ole voitu palauttaa koti- tai lähtömaan olosuhteiden vuoksi) ja perheen yhdistämisellä maahan saapuneet. Lähde: Monitori 2001.

Vuonna 1985 Suomi julkisti ensimmäisen kerran niin sanotun kiintiöperiaatteen. Sen mukaan maahamme otetaan joka vuosi tietty määrä eli kiintiö YK:n määrittelemiä pakolaisia. Kiintiöpakolaisilla on täten pakolaisstatus valmiina jo Suomeen saapumishetkellä, minkä vuoksi heidät voidaan sijoittaa suoraan kuntiin. Turvapaikanhakijat sijoittuvat puolestaan ensin pakolaisten vastaanottokeskuksiin odottamaan turvapaikkahakemustensa päätöstä. Vasta saatuaan myönteisen päätöksen oleskelulupahakemukseensa, turvapaikkaa hakenut henkilö sijoitetaan johonkin kuntaan eli hänelle myönnetään kuntapaikka. (Parhankangas 2000: 7).

Turvapaikanhakija pyritään sijoittamaan ensisijaisesti johonkin sen TE-keskusalueen kuntaan, jonka alueen vastaanottokeskuksessa hän on odottanut turvapaikkapäätöstään. Aina tämä ei ole kuitenkaan mahdollista, jolloin pakolainen joudutaan sijoittamaan jonkin toisen TE-keskusalueen kuntaan. Sijoitus omalle alueelle ei ole mahdollista, jos esimerkiksi kyseessä olevalla alueella ei ole pakolaisten vastaanotosta sopimusta tehneitä kuntia tai jos alueen kunnissa ei ole vapaita kuntapaikkoja. Joskus voi käydä myös niin, että vaikka kuntapaikkoja olisi jäljellä ei käytännössä ko. henkilölle tai perheelle löydy sopivaa asuntoa alueelta. Pakolaisen omat toivomukset heitä sijoitettaessa pyritään ottamaan huomioon mahdollisuuksien mu-

kaan. Erityisesti vaikuttavia tekijöitä ovat sukulaisuussuhteet, erityispalvelujen tarve, esimerkiksi tietynlainen terveydenhuolto tai koulutuksen tarve, sekä kuuluminen harvinaiseen etniseen tai kieliryhmään. (Koistinen 2001).

Inkerinsuomalaiset odottavat oleskeluluvan saamistaan kotimaassa. Käytännössä he eivät ole päässeet kuitenkaan oleskeluluvan saatuaan Suomeen ennen kuin heille on löydetty asunto valmiiksi (Filatov 2002). Asunnon voi järjestää myös halutessaan itse, ja osa inkerinsuomalaisista onkin muuttanut sukulaistensa luo ja välttyneet näin pitkiltä asuntojen jonotusajoilta. (Jaakonsaari 1998: 18). Tämä asunnon valmiiksi hankintaan liittyvä käytäntö tullaan kirjaamaan lähiaikoina myös lakiin sekä inkerinsuomalaisten paluumuuttajien jonkinlainen suomen kielen vaatimus (Filatov 2002).

Pakolaisten vastaanotto kuntiin perustuu vapaaehtoisuuteen. Kunnat saavat itse päättää, haluavatko he vastaanottaa pakolaisia vai eivät, ja kuinka paljon. Kunnan sisällä pakolaisten vastaanottoa koskeva päätös tehdään kunnanvaltuustossa, minkä jälkeen kunta voi tehdä sopimuksen työvoima- ja elinkeinokeskuksensa (TE-keskuksensa) kanssa pakolaisten vastaanottamisesta. (Mäenpää 1992: 5). Esimerkiksi Varsinais-Suomen TE-keskuksen kanssa sopimuksen ovat tehneet Dragsfjärd, Kaarina, Lieto, Parainen, Piikkiö, Raisio, Salo ja Turku. Sopimuksen tekeminen edellyttää kunnalta maahanmuuttajien kotouttamisohjelman laatimista (Koistinen 2001). Maahanmuuttajien kotouttamista ja kuntien kotouttamisohjelmaa käsitellään tarkemmin seuraavassa luvussa. Toisin kuin pakolaisten kohdalla inkerinsuomalaisten vastaanottoon kunnilla ei ole kiintiöitä. Kunnat eivät voi siis vaikuttaa kunnan alueella asuvien inkeriläisten määrään. (Iho 2002).

Valtio korvaa kunnille pakolaisten vastaanoton järjestämisestä aiheutuneita kustannuksia. Korvausta maksetaan porrastetusti kolmen vuoden ajan. Turvapaikanhakijoiden korvausten maksu alkaa siitä, kun myönteinen päätös on tullut voimaan ja kiintiöpakolaisten maksu maahantulosta lukien. Valtio korvaa myös kunnalle aiheutuneita sosiaali- ja terveyspalveluiden kustannuksia turvapaikanhakijoista, jotka ovat saaneet pakolaisstatuksen ja oleskeluluvan humanitaarisista syistä tai ollessa suojelun tarpeessa. Erityiskustannuksina korvataan niin ikään pakolaisen vamman tai sairauden aiheuttamia pitkäaikaisia ja huomattavia sosiaali- ja terveysalan kustannuksia. Korvausta maksetaan enintään kymmenen vuoden ajalta pakolaisen kuntaan vastaanottamisesta lukien. Inkerinsuomalaisten vastaanotosta maksetaan myös korvauksia, mutta vain puolen vuoden ajalta. Tämä korvaus on tarkoitettu toimeentulotueksi. Sai-

raudesta tai invaliditeetista tai muusta sellaisesta valtio korvaa inkerinsuomalaisten osalta aiheutuneet kulut viiden vuoden ajalta. (Mäenpää 1992: 7).

Suomen nykyisen pakolaisten kuntiinsijoittamismallin luominen alkoi vuonna 1987. Vastuu pakolaisten vastaanottotoiminnasta oli tuolloin sosiaali- ja terveysministeriöllä, mutta nykyään toimintaa ohjaa työministeriö ja sen maahanmuuttajaosasto. (Koistinen 1991: 9). Työministeriö sekä työvoima- ja elinkeinokeskukset neuvottelevat keskenään, miten kiintiöpakolaisryhmät jaetaan Suomen alueelle. Työministeriö määrää, kuinka paljon millekin TE-keskuksen alueelle sijoitetaan kiintiöpakolaisia. Jaossa otetaan luonnollisesti huomioon se, kuinka paljon kunkin TE-keskusalueen kunnat ovat lupautuneet ottamaan pakolaisia vastaan. TE-keskukset päättävät puolestaan itse, miten jakaa alueelleen sijoitettu kiintiöpakolaisryhmä vastaanottoon lupautuneiden kuntiensä kesken. Pakolaiset voivat omatoimisesti vaihtaa asuinpaikkaansa sijoituksen jälkeen jos niin tahtovat. Kuitenkin vain ensimmäisessä kunnassa pakolaiselle järjestetään asunto valmiiksi sekä maahanmuuttajakoulutusta. Toiseen kuntaan muuttaessa pakolaisen voi olla vaikea päästä maahanmuuttajille tarkoitetuille kursseille. Hänen tulee myös etsiä itselleen asunto omatoimisesti ilman kunnan apua. (Salmelin 2001).

Suurin osa kiintiöpakolaisista sijoitetaan eri kuntiin 15-35 hengen ryhmissä, joissa kaikki edustavat samaa etnistä ryhmää. Tavoitteena on, että ryhmä olisi mahdollisimman tasapainoinen ja monipuolinen ja että se sisältäisi perheitä sekä yksineläjiä. Ryhmässä pitäisi olla tarpeeksi aikuisia, jotta voitaisiin aloittaa maahanmuuttajakoulutusluokka sekä tarpeeksi lapsia heidän oman luokkansa aloittamiseen. Pakolaisia sijoitettaessa tavoitteena on myös, että tietylle alueelle sijoitetussa ryhmässä olisi mukana yksi niin sanottu resurssihenkilö eli henkilö, joka voisi koulutuksensa, kielitaitonsa ja/tai hänen henkilökohtaisten kykyjensä ja energiansa avulla auttaa ja tukea muita pakolaisia. (Salmelin 2001).

Kiintiöpakolaisia sijoitettaessa otetaan huomioon myös pakolaisen jo Suomessa asuvat perheenjäsenet. Jos mahdollista, kiintiöpakolainen sijoitetaan samaan kuntaan perheenjäsentensä kanssa. (Salmelin 2001). Sukulaisuussuhteiden huomioonottaminen voi kuitenkin toisaalta vaikeuttaa tasapainoisten ryhmien luomista. Tällöin ryhmä, joka sijoitetaan ensi kertaa pakolaisia tai tiettyä etnistä ryhmää vastaanottavaan kuntaan, saatetaan joutua kokoamaan pienestä joukosta, jolla ei ole yhteyksiä Suomeen, koska muut, joilla yhteyksiä olisi, on sijoitettu muualle sukulaistensa lähelle. Pakolaisten sijoittamisella Suomen alueella on pyritty pitkäjänteisyyteen siten, että samaa etnistä ryhmää sijoitettaisiin samaan kuntaan eri vuosinakin, jotta

muodostuisi kooltaan tarpeeksi kattava yhteisö sosiaalisten suhteiden solmimiseksi ja oman kulttuurin ylläpitämiseksi. Riittävän suurella etnisellä yhteisöllä on merkitystä myös työpaikkojen muodostumisen kannalta. (Työministeriö 1998: 34-35).

Pakolaisten asuttamispolitiikalla hajautetaan pakolaisia Suomen alueelle osittain juuri sen vuoksi, että kuntien pakolaisten vastaanotto on vapaaehtoista. Pakolaisten määrät kunnissa riippuvat siis suurelta osin poliittisista päätöksistä paikallisella tasolla. Ei ole olemassa mitään mekanismeja, joka takaisi kuntien ottavan pakolaisia myös seuraavina lähivuosina. Tämän johdosta pakolaisryhmät saattavat jäädä pieniksi ja myös tämän takia heidän integraationsa heikoksi. (Valtonen 1997: 118).

Kaikkien pakolaisten sijoittaminen kuntaan perustuu Suomessa kotouttamislakiin. Edellytyksenä on, että sijoitettava henkilö on pakolainen kotouttamislain tarkoittamassa mielessä. Lain mukaan pakolaisia ovat kiintiöpakolaiset ja turvapaikanhakijoista nykyisen statuksen A3 (ennen 1.5.1999 statukset A8-A10) saaneet henkilöt eli ne turvapaikanhakijat, joille on myönnetty turvapaikka tai oleskelulupa suojelun tarpeen perusteella tai muusta painavasta humanitaarisesta syystä. (Koistinen 2001). Viisumin, oleskeluluvan ja työluvan saava ulkomaalainen saa lupaansa merkinnän hänen statuksestaan. Statuksesta ilmenee, millä perusteella lupa on myönnetty ja mikä on maassaolon tarkoitus. Eri statusmerkinnät oikeuttavat erilaisiin yhteiskunnan tarjoamiin palveluihin. Lupakirjassa näkyvän statusmerkinnän perusteella muut viranomaiset tietävät, mihin palveluihin ulkomaalaisella on oikeus. (Ulkomaalaisvirasto 2000).

4.3 Maahanmuuttajien kotouttaminen

Suomessa maahanmuuttajia kotoutetaan uuteen kotimaahansa tarjoamalla kotoutumista edistäviä toimintoja ja palveluja. Kotoutumisen tavoitteena on, että maahanmuuttaja hankkii itselleen sellaiset tiedot ja taidot, joilla hän selviää suomalaisessa työelämässä ja yhteiskunnassa ja voi toimia niissä tasa-arvoisena jäsenenä. (Työministeriö 1999: 4). Kotoutuminen on laajassa mielessä maahanmuuttajan osallistumista yhteiskunnan taloudelliseen, poliittiseen ja sosiaaliseen elämään (Valtonen 1999: 4).

Suomen kotouttamispolitiikan perusajatukset näyttävät nojaavan paljolti kulttuurien kohtaamista tutkineen John Berryn ajatuksiin etnisten ryhmien integroitumisesta uuteen yhteiskun-

taan ja kulttuuriin. Integroitumista pidettäneen nykyään parhaana tapana maahanmuuttajalle kohdata uusi kulttuuri. Integraation ja kotoutumisen keskeinen ajatus on, että maahanmuuttaja pystyisi elämään tasapainoisesti kahden kulttuurin välillä. Integroitunut maahanmuuttaja pysyy toimimaan uudessa yhteiskunnassa sen tasa-arvoisena jäsenenä, mutta samalla hän voi myös säilyttää oman kulttuuriperinteensä ja kielensä. (Valtonen 1999: 4). Mahdollisuuden oman etnokulttuurisen identiteetin ja kulttuurin olennaisten erityispiirteiden säilyttämiseen katsotaan olevan erittäin tärkeää kotoutuvalle maahanmuuttajalle parhaan psykologisen lopputuloksen saavuttamiseksi (Liebkind 1994: 26).

Uuden kulttuurin kohtaamista ja siihen sopeutumista kutsutaan akkulturaatioksi. Yllä mainittu kulttuurien kohtaamista tutkinut John Berry on kehittänyt niin sanotun akkulturaatiomallin, jossa hän esittää neljä erilaista akkulturaatiotapaa, miten suhtautua uuteen kulttuuriin ja maahanmuuttamaan hallitsevaan väestöryhmään. Integraatio on näistä yksi akkulturaatiotapa. Muita akkulturaatiotapoja ovat assimilaatio, marginalisaatio ja separaatio tai segregaatio.

Assimilaatiota pidettiin ennen toimivimpana sopeutumisasenteena uuteen kulttuuriin, mutta nykyään tämä ajatus on paljolti hylätty. Assimilaatiolla tarkoitetaan maahanmuuttajan sulautumista uuteen kulttuuriin ja luopumista vähemmistöidentiteetistään ja omasta kulttuuristaan. (Forsander et al. 2001: 34-38). Marginalisoitunut maahanmuuttaja torjuu puolestaan sekä oman että uuden yhteiskunnan eli enemmistön kulttuurin ja näin vieraantuu molemmista kulttuureista. Tällaisen akkulturaatioasenteen omaava maahanmuuttaja putoaa kahden kulttuurin väliin eikä halua joko itse hyväksyä kumpaakaan tai hän ei tule hyväksytyksi kummassakaan kulttuurissa. (Liebkind 1994: 26). Separaroitunut maahanmuuttaja puolestaan eristäytyy vain oman etnisen ryhmänsä pariin välttämällä kontakteja oman ryhmän ulkopuolisten kanssa. Silloin, kun valtaväestö on eristänyt etnisen ryhmän omiensa pariin, puhutaan segregaatiosta. (Forsander et al. 2001: 34-38). Suomessa maahanmuuttajien integraatiota eli kotoutumista pidetään poliittisena tavoitteena (Salminen 1997: 21).

Kotouttamista koskeva laki tuli Suomessa voimaan 1.5.1999. Kotouttamislain mukaan kunnilla on velvollisuus huolehtia maahanmuuttajien kotouttamisen käytännön toimituksista eli järjestää maahanmuuttajien kotouttamista edistävää toimintaa, kuten koulutusta. Koulutus sisältää yleensä suomen tai ruotsin kielen opetusta, opetusta suomalaisen yhteiskunnan toiminnasta ja tavoista sekä ammatillista opetusta. Kotouttamiseen voi sisältyä koulutuksen lisäksi myös erilaista harrastetoimintaa, kuten yhdistystoimintaa tai esimerkiksi tukihenkilönä toimimista uu-

demmille maahanmuuttajille. Kuntien eri viranomaiset osallistuvat kotouttamistoimien järjestämiseen. (Työministeriö 1999: 5).

Kuntien tulee suunnitella niin sanottu kotouttamisohjelma, jossa se määrittelee selkeät tavoitteet, toimenpiteet ja käytössä olevat voimavarat maahanmuuttajien kotouttamiseksi kyseisellä paikkakunnalla. Kotouttamisohjelma on määrä tehdä yhteistyössä kunnan eri viranomaisten, maahanmuuttajien, kansalaisjärjestöjen, uskonnollisten yhteisöjen ja työelämän edustajien kanssa. (Työministeriö 1999: 5).

Maahanmuuttajille laaditaan oma henkilökohtainen kotoutumissuunnitelma, johon kootaan ne toimenpiteet, jotka mahdollistavat maahanmuuttajan integroitumisen uuteen yhteiskuntaan. Tarkoituksena on täten laatia suunnitelma siitä, miten maahanmuuttaja pääsisi sisälle suomalaiseen yhteiskuntaan. Suunnitelmassa selvitetään, mitä maahanmuuttajan pitäisi mahdollisesti vielä opiskella vai voiko hän hakea heti töitä ja mistä. Suunnitelman laatimisessa lähdetään maahanmuuttajan elämäntilanteesta ja hänen omista resursseistaan. Kotoutumissuunnitelmas-
sa otetaan huomioon siten maahanmuuttajan ikä, terveys, perhe, kielitaito, aikaisempi koulu-
tus ja työkokemus sekä toiveet ja kiinnostukset. Maahanmuuttajalle tehdyn kotoutumissuunni-
telman sisältöön vaikuttavat osaltaan kyseisen asuinpaikkakunnan tarjoamat mahdollisuudet,
kuten kunnan palvelut ja resurssit. Nämä vaihtelevat luonnollisesti kunnittain, joten käytän-
nössä kaikilla kotouttamislain piiriin kuuluvilla maahanmuuttajilla ei ole välttämättä saman-
laisia mahdollisuuksia kotoutumiseen Suomen eri alueilla. (Työministeriö 1999: 1-7).

Kotoutumissuunnitelma laaditaan yleensä kunnan sosiaalitoimiston tai työvoimatoimiston vi-
ranomaisen kanssa. Kotoutumissuunnitelmaan ovat oikeutettuja kaikki, jotka ovat muuttaneet
Suomeen 1.5.1997 jälkeen ja asuvat pysyvästi Suomessa sekä ovat työttömiä työnhakijoita
ja/tai saavat toimeentulotukea. Kotoutumisen onnistumiseksi maahanmuuttajalta odotetaan
aktiivisuutta ja vastuunottoa omasta tilanteestaan. (Työministeriö 1999: 1-7).

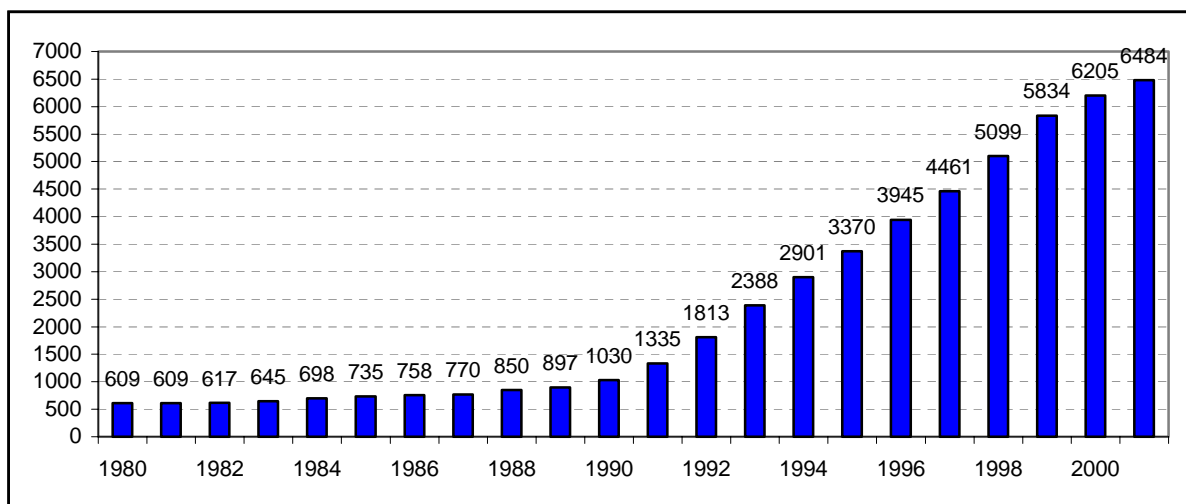
Kotoutumisella voidaan uskoa olevan suuri merkitys sille, haluaako maahanmuuttaja vaihtaa
asuinpaikkaansa Suomessa vai ei. Kun maahanmuuttaja tuntee olevansa osa suomalaista yh-
teiskuntaa, hän pystyy toimimaan siinä hyvin, hänellä on ehkä sosiaalista elämää ja vähin-
täänkin jonkinlaista tekemistä asuinalueellaan. Tässä tilanteessa maahanmuuttajalla ei ole
välttämättä haluja muuttaa muualle. Maahanmuuttaja, jolla ei puolestaan ole työtä tai muuta
mielekästä tekemistä tai kontakteja muihin ihmisiin, ei ole päässyt sisään maamme yhteiskun-

taan. Hän haluaa tällöin ehkä yrittää kotoutumista muualla, jossa mahdollisuudet siihen olisivat paremmat. Tässä tapauksessa tulee usein kyseeseen asuinpaikan vaihtaminen Suomen sisällä.

4.4 Turku maahanmuuttajakaupunkina

Turussa asui vuoden 2001 vaihteessa vakinaisesti 6 484 maahanmuuttajaa. Kaupungissa on kuitenkin paljon enemmän maahanmuuttajia, koska luvussa eivät näy ne henkilöt, jotka ovat saaneet jo Suomen kansalaisuuden tai oleskelevat Suomessa lyhyellä oleskeluluvalla. (Turun kaupunki 2001). Turussa asuu kolmanneksi eniten ulkomaan kansalaisia kaikista Suomen kaupungeista (kuva 6). (Väestörekisterikeskus 2001).

Turun ulkomaalaisväestö kasvoi 1980-luvun aikana tasaisesti, suurin piirtein 600:sta 900:aan ulkomaan kansalaiseen. Ulkomaalaisväestön kasvu alkoi kuitenkin muuttua nopeaksi 1990-luvulle tultaessa turvapaikanhakijoiden määrän lisääntyessä huomattavasti (kuva 9). (Koistinen 1991: 11). Vielä vuonna 1990 Turussa asui vain 1 030 ulkomaan kansalaista, kun vuoteen 2001 mennessä kaupungin ulkomaalaisväestö oli kasvanut tästä jo noin kuusinkertaiseksi. Muutos johtui turvapaikanhakijoiden määrän kasvun lisäksi Suomen pakolaiskiintiön tasaisesta kasvattamisesta sekä maahanmuuttajien maan sisäisestä muuttoliikkeestä.

Kuva 9. Ulkomaan kansalaisten määrä Turussa 1980-2001. Lähde: Blomqvist 2001.

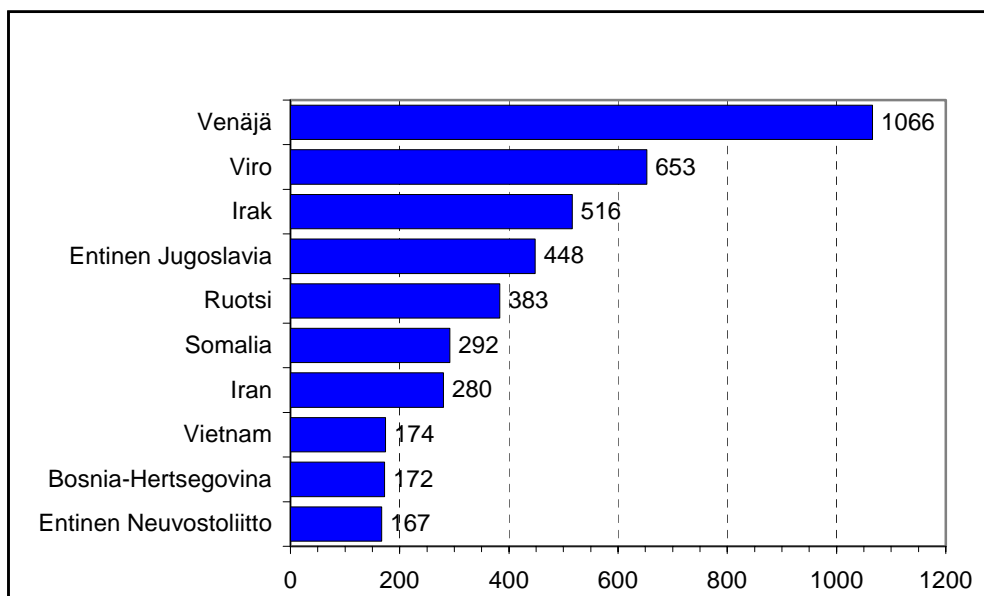
Turun ulkomaalaisväestön määrän lisääntyminen johtuu siis muista maista suoraan Turkuun suuntautuvan muuttoliikkeen kasvusta, mutta myös muista Suomen kunnista Turkuun suuntautuvan muuton lisääntymisestä. Turun kaupungin sosiaalikeskuksen kansainvälisen palvelukeskuksen ulkomaalaistoimiston tilastojen mukaan Turkuun on itsenäisesti muista kunnista muuttanut pakolaisia 1990-luvun aikana 822 henkeä (taulukko 1). Tämä tilasto sisältää ne oma-aloitteisesti Turkuun muuttaneet pakolaiset, jotka ovat asioineet sosiaalikeskuksen Kansainvälisessä palvelukeskuksessa. Tilastossa ei ole mukana muita maahanmuuttajaryhmiä kuin pakolaiset ja pakolaisista vain ne, jotka ovat sosiaalitoimen asiakkaita ja eivät ole Turkuun muuttaessaan menneet suoraan joidenkin aluetoimistojen asiakkaita Kansainvälisen palvelukeskuksen sijasta. Tilaston mukaan pakolaisten maan sisäinen muutto on lähes poikkeuksetta kasvanut jatkuvasti 1990-luvun aikana. Pakolaisista eniten Turkuun muista kunnista on muuttanut entisen Jugoslavian kansalaisia. Toiseksi eniten on muuttanut irakilaisia seuraavaksi iranilaisia ja neljänneksi vietnamilaisia. Tässä tutkimuksessa viidentenä ryhmänä mukana olleista entisen Neuvostoliiton alueen kansalaisista ei ole saatavilla muuttotilastoja, jotka koskevat tuon ryhmän Turkuun suuntautuvaa maan sisäistä muutttoa. Turkuun suuntautuva pakolaisten muuttoliike on ollut suurinta vuonna 1998. Tällöin Turkuun muutti 272 pakolaista itsenäisesti muista kunnista, ja heistä suuri osa eli 155 henkeä oli entisen Jugoslavian kansalaisia. (Jalonen 2001).

Turku on ollut Suomessa edelläkävijä pakolaisten vastaanotossa ja muiden ulkomaalaisten palvelujen järjestäjänä. Kaupungin nykyinen pakolaisten vastaanoton organisaatio syntyi vähitellen vuodesta 1986 lähtien, eli jo ennen valtakunnallisen kuntiin sijoittamistoiminnan alkamista. Turun ensimmäiset pakolaiset tulivat Chilestä 1970-luvulla. Vuonna 1987 Turkuun saapui vietnamilaisia, jotka olivat Suomen ensimmäisiä kiintiöpakolaisia. Vuonna 1990 Suomi alkoi vastaanottaa kiintiöpakolaisia Iranista ja Irakista Indokiinan alueen sijasta. Tuolloin myös Turkuun saapuneet pakolaiset olivat pääasiassa irakilaisia ja iranilaisia. (Koistinen 1991: 9). Inkerinsuomalaisten osuus Turussa alkoi kasvaa niin ikään vuoden 1990 jälkeen, jolloin Suomi myönsi heille paluumuuttajan oleskelulupaoikeuden. Neuvostoliiton romahtaminen vuonna 1991 sai puolestaan aikaan itänaapurista muuttovirran, josta Turkukin sai osansa. Myös somalialaisten turvapaikanhakijoiden määrä kasvoi Suomessa vuoden 1990 jälkeen Somaliassa alkaneen sisällissodan takia. Ensimmäiset somalialaiset saapuivat Turkuun vuonna 1990, mutta vasta seuraavana vuonna määrä nousi merkittäväksi. Vuodesta 1992 alkaen on Turkuun otettu pakolaisia entisen Jugoslavian alueelta. Heistä suurimmat ryhmät muodostavat

Kosovon albaanit ja Bosnian muslimit. Joukossa on ollut myös joitakin kroaatteja. (Martikainen 1996: 99, 121).

Turussa asuvat maahanmuuttajat ovat kotoisin 114 eri maasta ja edustavat kaikkia eri maanosia. Puhuttujen kielten ja kulttuurien määrä on kuitenkin suurempi, koska yhdestä maasta on voinut saapua erikielisiä ja eriuskontoisia ryhmiä sekä erilaisia etnisiä ryhmiä. (Turun kaupunki 2001). Esimerkiksi Irakista saapuneiden maahanmuuttajien joukossa on islaminuskosten lisäksi myös esimerkiksi katolilaisia ja mendealaisia. Vietnamilaisista taas osa saattaa olla buddhalaisia ja osa katolilaisia. Kielet voivat vaihdella myös saman kansalaisuusryhmän sisällä. Esimerkiksi irakilainen muslimi puhuu arabiaa, mutta irakilainen katolilainen puhuu kotoon arameaa.

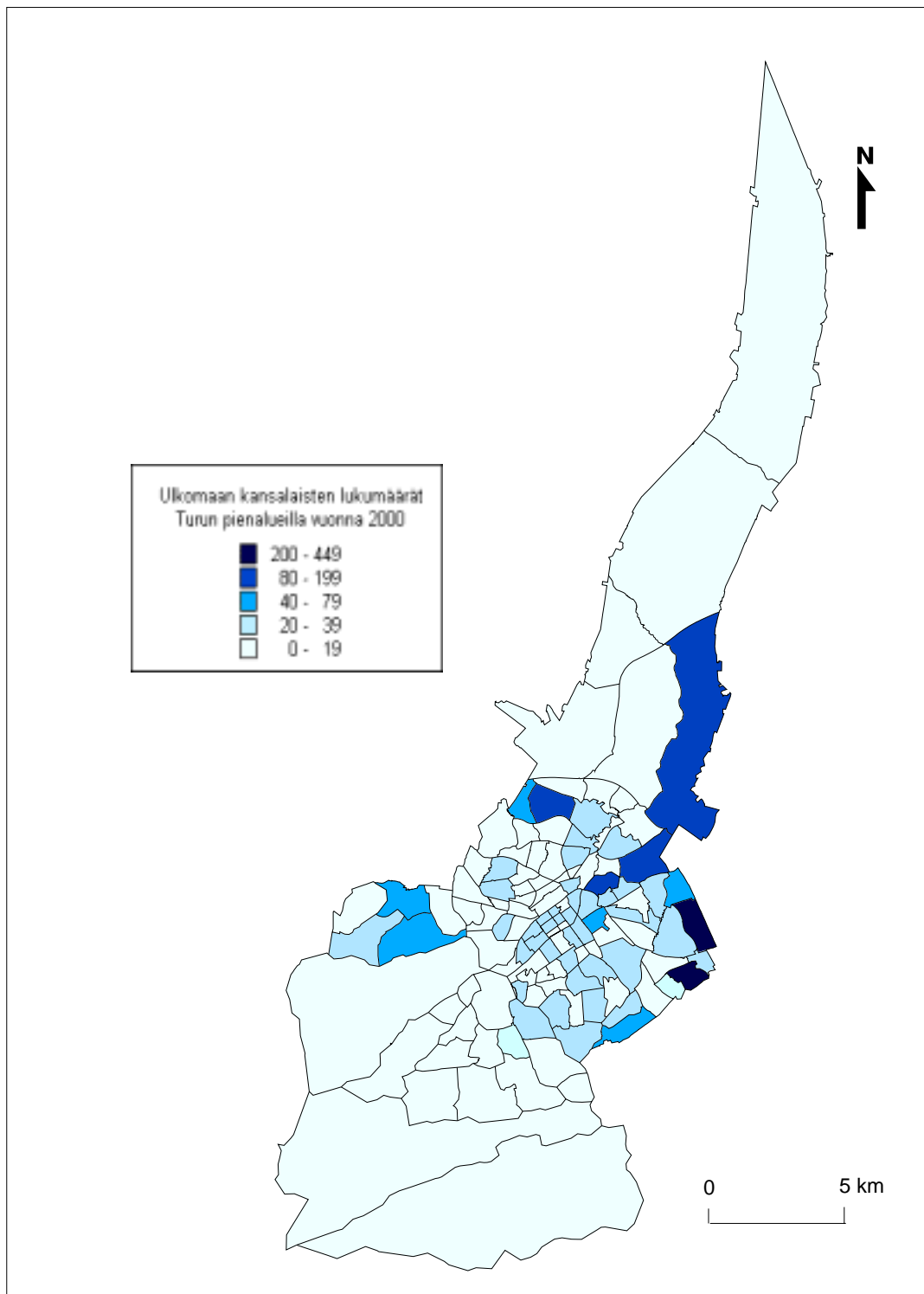
Turun suurin maahanmuuttajaryhmä on entisen Neuvostoliiton alueelta tulleet maahanmuuttajat. Heistä suurimman ryhmän muodostavat Venäjän passilla maahan saapuneet ja toiseksi suurimman Viron kansalaiset (kuva 10). Ulkomaan kansalaisista kolmanneksi eniten Turussa asuu irakilaisia, neljänneksi entisen Jugoslavian kansalaisia ja viidenneksi ruotsalaisia. Lähi-idästä Turkuun on saapunut 1 035 maahanmuuttajaa, mutta myös suurin osa niin sanotuista valtiottomista maahanmuuttajista on kotoisin Lähi-idästä. Irakilaiset ja iranilaiset ovat Turun suurimpia Lähi-idästä saapuneita ryhmiä. Muualta Aasiasta kotoisin olevia maahanmuuttajia Turussa asuu yhteensä 541 henkilöä. Heistä suurimmat ryhmät muodostavat vietnamilaiset ja kiinalaiset. Turun afrikkalaisväestö koostuu 505 henkilöstä, joista yli puolet on kotoisin Somaliasta. Amerikan mantereelta Turkuun on saapunut vain 173 maahanmuuttajaa. (Turun kaupunki 2001).

Kuva 10. Turun suurimmat ulkomaalaisryhmät vuonna 2000. Maat ovat niitä, joiden passilla maahanmuuttajia on saapunut Suomeen. Lähde: Blomqvist 2001.

Maahanmuuttajien asuminen Turussa ei ole jakautunut tasaisesti kaupungin alueelle (kuva 11). On muodostunut alueita, jossa maahanmuuttajien lukumäärä on suurempi kuin muilla alueilla. Suomessa tai Turussa ei voida kuitenkaan puhua vielä sellaisesta segregatiosta, jossa vain tietty kansallinen tai etninen ryhmä asuttaisi joitakin määrättyjä kaupunginosia. Maassamme eri kansalliset tai etniset ryhmät ovat vielä verrattain pieniä tällaisten erillisten asuinalueiden muodostumiseen. On kuitenkin havaittavissa kaupunginosia, joissa yleisesti kaikkien maahanmuuttajien suhteellinen osuus on muihin alueisiin verrattuna suurempi. Suurissa maahanmuuttajamaissa, kuten Yhdysvalloissa tai Englannissa, olevia segregoituneita alueita ei Suomessa kuitenkaan ole.

Turussa merkittävimmät maahanmuuttajien suosimat asuinalueet ovat Lauste, Varissuo, Ylioppilaskylä ja Halinen (taulukko 4). Näillä alueilla maahanmuuttajien suhteellinen osuus alueen väestöstä on suurempi kuin muilla Turun alueilla. Esimerkiksi Lausteen asukkaista 16,8 prosenttia on ulkomaalaisia ja Varissuolla 14,4 prosenttia. Vaikka Lausteella ulkomaalaisten suhteellinen osuus on suurin, asuu maahanmuuttajia määrällisesti eniten Varissuolla. Varissuolla heitä asuu 1 335 ja Lausteella 604.

Kuva 11. Ulkomaan kansalaisten sijoittuminen Turun alueelle vuonna 2000. Lähde: Sirkiä 2002. Huomaa, että ulkomaan kansalaisten määrä on tässä näytetty pintaesityksenä, mikä antaa vain yleisvaikutelman levinneisyydestä.

Vähiten maahanmuuttajia asuu Metsäkylässä, Ruohonpäässä ja Etelä-Paattisissa, missä vastaavat prosenttiluvut eivät ole edes puolen prosentin luokkaa. Kaupungin keskustassa ja Hirvensalo-Kaksikerran alueella asuu niin ikään erittäin vähän maahanmuuttajia, sillä näillä alueilla vain runsas prosentti väestöstä on ulkomaan kansalaisia. (Sirkiä 2000: 48).

Taulukko 4. Maahanmuuttajien suhteelliset osuudet Turun eri kaupunginosien väestöstä vuonna 2000. Lähde: Sirkiä 2000: 48.

Alueet, joissa asuu suhteellisesti eniten maahanmuuttajia	
	%
Lauste	16,8
Varissuo	14,4
Ylioppilaskylä	13,6
Halinen pohjoinen	11,9
Pansio läntinen	9,1
Alueet, joissa asuu suhteellisesti vähiten maahanmuuttajia	
	%
Metsäkylä	0,3
Ruohonpää itäinen	0,3
Etelä Paattinen	0,3
Ikkala- Tortinmäki	0,4
Peltola	0,4

Turun Lausteella asuu suhteellisesti enemmän maahanmuuttajia kuin missään muualla Suomessa. Alueen peruskoulun ala-asteen oppilaista lähes kolmasosa on muun kuin Suomen kansalaisia. Ei edes paljon puhutuilla Vantaan ja Hakunilan ala-asteilla ole niin paljon maahanmuuttajalapsia kuin Lausteella. Lausteella on muutamia kerrostaloja, joissa asuu lähes ainoastaan maahanmuuttajia. Alue on osa Itä-Turkua, kuten maahanmuuttajien suosimat Varissuo ja Halinenkin. Näillä alueilla ongelmana ovat suuret työttömyysluvut ja erityisesti pitkäaikaisyöttömien huomattava osuus (Pyysalo 2000). Itä-Turun alueen oloja pyritään parantamaan Itä-Turku projekti 2000 + -ohjelmalla, jonka eräs kehittämisteema on muun muassa syrjäytymisen ehkäisy, tasa-arvo ja monikulttuurisuus (Turun kaupungin urban yksikkö 2002). Ulko-

maalaisten suurta osuutta Ylioppilaskylän väestöstä voidaan selittää ulkomaalaisten opiskelijoiden suurella määrällä.

Ulkomaalaisten työttömyys on koko maassa huomattavasti suurempi kuin maan muun väestön työttömyys. Vuonna 2001 maahanmuuttajista 32 prosenttia oli työttöminä, kun vastaava luku koko väestöllä oli 9. (Monitori 2002: 2). Turussa maahanmuuttajien työttömyys on ollut selkeästi alhaisempi kuin ulkomaalaisten työttömyys keskimäärin koko Suomessa. Vuonna 1999 Turussa asui 5 834 ulkomaan kansalaista ja heistä 1 341 henkeä oli työttöminä. Tämä oli 23 prosenttia kaupungin ulkomaalaisten määrästä. Vastaava luku vuonna 1999 koko Suomen ulkomaalaisväestöllä oli 37 prosenttia. Ulkomaalaisten työttömien määrä on Turussa painottunut 25-34-vuotiaisiin miehiin, joita oli 20,5 prosenttia kaikista ulkomaalaisista työttömistä. Ulkomaalaisten osuus koko Turun työttömästä väestöstä oli tuolloin 9,9 prosenttia. Suurimmat ulkomaalaiset työttömien ryhmät olivat kansallisuudeltaan venäläisiä (285 henkeä), ex-jugoslaviaalaisia (156 henkeä), irakilaisia (149 henkeä) ja virolaisia (132 henkeä). Nämä neljä kansallisuusryhmää olivat myös tuona vuodenvaihteena 1998/1999 määrällisesti Turun suurimmat ulkomaalaisryhmät. Turussa niin kuin koko Suomessakin ulkomaalaisten määrä kasvoi runsaimmin pahimman laman aikana, jolloin työpaikkojen määrä väheni. (Sirkiä 2001).

5 Maahanmuuttajien Turkuun suuntautuva Suomen sisäinen muuttoliike

5.1 Mistä kunnista Turkuun on muutettu?

Haastateltavat ovat muuttaneet Turkuun eripuolilta Suomea, 28 eri kunnasta (taulukko 5). Erään haastateltavan ensimmäinen asuinkunta oli ollut myös Turku, mutta hän oli muuttanut sieltä Vaasaan, sieltä hetkeksi kotimaahan Vietnamiin ja sieltä taas Turkuun, Varissuolle. Tämä perhe on käynyt kokeilemassa välillä muita asuinpaikkoja ja vielä kotimaataan, kunnes ovat todenneet Turun olevan paras asuinpaikka heille.

Haastateltavien keskuudessa ensimmäiset asuinkunnat, joista on alun perin lähdetty muuttamaan, ovat kooltaan pääasiassa melko pieniä kuntia. Suomen suurimmistakin kaupungeista on kuitenkin muutettu pois, mutta ei kovin monessa tapauksessa. Esimerkiksi Etelä-Suomen isoimmasta kaupungista Helsingistä, ei ollut ketään alkujaan lähtenyt muuttamaan, ja Tampe-

reeltakin oli vain yksi maahanmuuttaja tullut Turkuun. Turkua lukuun ottamatta lähtökunnista viisi, Tampere, Oulu, Vantaa, Vaasa ja Kuopio lukeutuvat Suomen kymmenen suurimman kaupungin joukkoon. Näistä on muuttanut yhteensä viisitoista haastateltavaa, joista yli puolet on Oulusta. Turku oli myös yhdelle maahanmuuttajalle sekä lähtö- että tulokunta.

Taulukko 5. Ne kunnat väkiluvun mukaan, joista haastateltavat olivat saaneet ensimmäisen kuntapaikkansa Suomessa. Suluissa olevat luvut kertovat tästä kunnasta muuttaneiden haastateltujen lukumäärän, jos se on enemmän kuin yksi. Alarivin luvut kertovat, kuinka monta maahanmuuttajaa oli yhteensä lähtenyt muuttamaan kyseisen kokoisesta kunnasta.

Alle 10 000 asukkaan kunta	10 000-49 999 asukkaan kunta	50 000-100 000 asukkaan kunta	Yli 100 000 asukkaan kunta
Pielavesi (2)	Rovaniemi (5)	Kuopio (2)	Oulu (9)
Oravainen (2)	Kemi (3)	Vaasa (2)	Tampere
Ruovesi (2)	Tornio (2)	Kotka	Vantaa
Posio	Kerava	Joensuu	(Turku)
Rymättylä	Nokia		
Loimaa	Lieto		
Pyhäntä	Kokkola		
Liminka	Pieksämäki		
Pertunmaa	Porvoo		
	Pietarsaari		
	Kouvola		
	Raahe		
	Savonlinna		
12	20	6	11 (12)

Yli 60 prosenttia haastatelluista on asunut alkuaan alle 50 000 asukkaan kunnassa, ja 24 prosenttia on lähtenyt muuttamaan alle 10 000 asukkaan kunnasta. Loput 36 prosenttia haastateltavista on muuttanut yli 50 000 asukkaan kunnista, ja heistä kolmasosa on asunut yli 100 000 asukkaan kunnassa. Yhtä Tampereelta lähtöisin olevaa haastateltavaa lukuunottamatta kaikki haastateltavat ovat muuttaneet alkujaan Turkua pienemmistä kunnista. Jos ensimmäinen muuttokohde ei ole ollut Turku, on muutto suuntautunut kuitenkin aina lähes poikkeuksetta edellistä asuinpaikkaa suurempaan keskukseen.

Suurin osa (39 henkilöä) maahanmuuttajista on muuttanut suoraan Turkuun ensimmäisestä suomalaisesta asuinpaikastaan (taulukko 6). Pieni osa (8 henkilöä) haastateltavista on tullut Turkuun asuttuaan ensin jossakin toisessa kunnassa ensimmäisen asuinpaikkansa lisäksi, ja 3

henkilöä on asunut jopa kolmessa eri kunnassa ennen Turkuun muuttoa. Kaikki iranilaiset ovat muuttaneet suoraan Turkuun, mutta muiden ryhmien kohdalla muutama haastateltu on asunut kahdessa tai kolmessa eri kunnassa ennen Turkuun muuttoa. Turkuun suoraan muuttaneiden muuton voidaan katsoa olleen päämäärätietoisempää kuin monen kaupungin kautta Turkuun muuttaneiden maahanmuuttajien. Suoraan Turkuun muuttaminen osoittaa voimakkaampaa tietoisuutta muuttaa juuri Turkuun. Haastatelluista irakilaisista jopa puolet on tullut Turkuun asuttuaan ensin kahdessa muussa kunnassa. Muutoissa on nähtävissä asteittaista luonnetta, sillä ne, jotka ovat muuttaneet useamman kerran, ovat ensin siirtyneet läheisiin kaupunkeihin ja sieltä vasta kauemmas Turkuun. Tämä niin sanottu etappimuutto eli muuton tapahtuminen askel askeleelta kuvattiin jo Ravensteinin muuton laeissa.

Taulukko 6. Haastateltujen maahanmuuttajien muuttaminen Turkuun eri kaupunkien kautta.

Suoraan Turkuun		Turkuun asuttuaan ensin kahdessa kunnassa		Turkuun asuttuaan ensin kolmessa kunnassa	
määrä	%	määrä	%	määrä	%
39	78	8	16	3	6

Lääneittäisen lähtöaluetarkastelun mukaan eniten haastateltavia on muuttanut Länsi-Suomen läänistä. Heitä on yhteensä 14 henkilöä ja he ovat tulleet eri puolilta lääniä. Suuri osa maahanmuuttajista ei ollut muuttanut Turkuun aivan lähikunnista, vaikka olisivatkin tulleet Länsi-Suomen läänistä. Lapin ja Oulun lääneistä muuttaneita on myös paljon, yhteensä 22 henkilöä. Oulun läänistä tulleet ovat kaikki asuneet Oulun kaupungissa, ja lapinlääniläiset ovat Rovaniemeltä, Kemistä, Torniossa ja Posiolta. Itä-Suomen läänistä on muuttanut kahdeksan henkilöä ja Etelä-Suomen läänistä kuusi. Haastateltavista kukaan ei ole tullut Ahvenanmaalta. Tarkasteltaessa tilannetta lääneittäin muuton etäisyys ei tule kuitenkaan kovin hyvin esille, koska Suomen nykyinen läänijako on karkea ja läänit suuria.

Pakolaisiin liittyvä alueellinen tieto esitetään usein TE-keskuksittain, koska TE-keskukset ovat niitä hallinnollisia yksiköitä, jotka hoitavat paljon pakolaisten vastaanottoon liittyviä asioita. TE-keskuksittaisesta lähtöaluetarkastelusta saa maahanmuuttajien maassamuuttotilanteesta myös hieman tarkemman kuvan kuin lääneittäisestä. TE-keskuksittaisen tarkastelun mukaan haastateltavien ensimmäinen asuinkunta on ollut enimmäkseen Lapissa, Pohjois-

Pohjanmaalla ja Pohjanmaalla (taulukko 7). Näitä muuttajia on haastatelluista yhteensä 29. Muuton lähtöalueita on ollut myös Pohjois- ja Etelä-Savo, muu Varsinais-Suomi, Pirkanmaa sekä Uusimaa, Kyme ja Pohjois-Karjala. Haastateltavista suurin osa on täten muuttanut Turkuun Suomen pohjoisista osista tai Pohjanmaalta. Muuttoja tarkasteltaessa viimeisimmän asuinkunnan mukaan tilanne on lähes sama, koska ennen Turkuun muuttoja tapahtuneet muutot ovat suuntautuneet juuri pääasiassa vain lähialueille.

Taulukko 7. Haastateltujen maahanmuuttajien ensimmäiset asuinpaikat TE-keskusalueittain.

	Irak	Iran	Vietnam	Ent. Jugoslavia	Ent. NL	Yhteensä
Lappi	1	6	1	2	1	11
Pohjois-Pohjanmaa	3	1	3	1	4	12
Pohjanmaa	1	2	2	1		6
Pohjois-Savo	1			3		4
Etelä-Savo	1			2		3
Uusimaa			1		2	3
Pirkanmaa	2		1	1		4
Varsinais-Suomi			2		2	4
Kymi		1			1	2
Pohjois-Karjala	1					1

5.2 Mihin Turun kaupunginosiin on muutettu?

Muualta Suomesta Turkuun muuttaneet maahanmuuttajat ovat suurelta osin asettuneet asumaan kaupungin sisällä alueille, jotka ovat olleet jo entuudestaan maahanmuuttajien suosiossa. Haasteltavista lähes puolet (23 henkilöä) on muuttanut suoraan Itä-Turkuun Lausteen tai Varissuon lähiöihin. Lauste ja Varissuo ovat täten monille ensimmäisiä asuinpaikkoja Turussa, mutta myöhemmin jotkut ovat muuttaneet niiltä myös pois. Maahanmuuttajan on mitä ilmeisimmin helpompaa muuttaa uuteen kaupunkiin sellaiselle alueelle, jossa asuu ennestään oman etnisen ryhmän edustajia tai muita ulkomaalaisia. Uudet Turkuun tulijat voivat saada apua asuinpaikan muilta maahanmuuttajilta kaupunkiin tutustumisessa ja erilaisissa käytännön ongelmissa ja asioiden hoidossa.

Lausteella on havaittavissa Raadinkadulla muutamia kerrostaloja, joissa asuu lähes ainoastaan maahanmuuttajia. Näistä kerrostaloista maahanmuuttajien tuntuu olevan helppo vuokrata asunto, ja niissä asuntojen vuokrat ja takuuvuokrat ovat edullisia. Talojen asukkaiden vaihtu-

vuus on melko suuri. Raadinkadun asunnot ovat monelle ensiasuntoja, mutta niistä halutaan lähes poikkeuksetta muuttaa pikimmiten pois. Näitä muuton syitä käsitellään myöhemmässä.

Lausteen ja Varissuon lisäksi haastatellut maahanmuuttajat ovat muuttaneet eri puolille Turku. Enemmän kuin yksi haastateltava on muuttanut Pernoon, Nummeen ja keskustan alueelle. Muille asuinalueille muuttaneet maahanmuuttajat ovat yksittäistapauksia.

5.3 Muuttajien työmarkkinastatus ja siviilisääty muuttohetkillä

Maahanmuuttajien työttömyysluvut ovat tunnetusti korkeat, ja suurin osa (72 prosenttia) tutkimukseenkin osallistuneista oli työttömänä ensimmäisellä muuttohetkellään (taulukko 8). Vain 12 prosentilla haastateltavista oli työpaikka kunnassa, josta he lähtivät muuttamaan, ja 16 prosenttia haastatelluista oli opiskelijoita. Työttömien muuttajien suurta määrää selittää myös luonnollisesti heidän tarpeensa muuttaa työn löytämiseksi, kun taas työllisillä ei ole tätä tarvetta elleivät sitten tavoittele parempaa työpaikkaa.

Taulukko 8. Haastateltujen maahanmuuttajien työmarkkinastatus muuttohetkellä.

Työmarkkinastatus	1. muutto (50 hlä)		2. muutto (25 hlä)		3. muutto (12 hlä)	
	määrä	%	määrä	%	määrä	%
Työssä	6	12	7	28	4	33
Työtön	36	72	13	52	5	42
Opiskelija	8	16	5	20	3	25
Muu	-	-	-	-	-	-

Toisessa muutossa, johon lukeutuu mukaan myös Turun sisällä tapahtunut muuttoliike, on 52 prosenttia työttömiä ja 28 prosenttia työllisiä sekä 20 prosenttia opiskelijoita. Kolmannen kerran muuttaneiden joukossa on puolestaan 42 prosenttia työttömiä, 33 prosenttia työssäkäyviä ja 25 prosenttia opiskelijoita. Luvuissa näkyy, miten työttömien määrä muuttajista vähenee muuttokertojen lisääntyessä. Tämä voi johtua siitä, että yli yhden kerran muutoissa on mukana paljon Turun sisällä tapahtuneita muuttoja ja että kuntien sisäisten muuttojen syy ei yleensä liity työn etsimiseen niin kuin kuntien välisissä muutoissa (Nieminen 1982: 38).

Aikaisempien kantaväestöä koskevien muuttoliiketutkimusten mukaan muuttoliike on valikoivaa siviilisäädyn ja erityisesti perheaseman suhteen. Tutkimuksissa on tullut esille, miten naimattomien osuus muuttajista on useasti suurempi kuin avioliitossa elävien ja perheellisten muuttajien (Laakso 1998: 29). Tässä tutkimuksessa haastatelluista suurin osa on kuitenkin naimisissa olevia maahanmuuttajia. Tämä voi johtua vain sattumasta, otoksen pienuudesta tai siitä, että tutkituissa maahanmuuttajaryhmissä avioliitossa eläminen on yleensäkin yleisempää kuin naimattomuus eli naimisiin mennään nuorella iällä. Mitä todennäköisemmin tutkittujen maahanmuuttajaryhmien keskuudessa avioitumisikä on alhaisempi kuin suomalaisten keskuudessa. Myös maahanmuuttajien yksin muuttaminen Suomen sisällä voi olla harvinaista erityisesti naisten keskuudessa.

Ensimmäisessä muutossa 62 prosenttia haastateltavista oli naimisissa olevia maahanmuuttajia ja 32 prosenttia naimattomia. Eronneita ensimmäisen muuton yhteydessä oli 6 prosenttia. Siviilisäätystä koskevat luvut pysyvät lähes tulkoon samassa suhteessa toista ja kolmatta muuttoa tarkasteltaessa. Tässä tutkimuksessa avioliitto ja perhe ei ole ollut niinkään paikalleen sitova tekijä. Maahanmuuttajien ja näin naimisissakin olevien ja perheellisten maahanmuuttajien muuttoalttiuden voidaan olettaa olevan suurempi kuin kantaväestön, koska he ovat muuttaneet jo aikaisemmin useasti esimerkiksi pakolaisuutensa vuoksi ja koska he näin ovat tottuneita asuinpaikan vaihtoon. Haastatelluista maahanmuuttajista lapsia on noin puolella (52 prosenttia) eli naimisissa olleista yli 80 prosentilla on lapsia.

5.4 Kuntien väliseen muuttoon vaikuttaneet tekijät

Maahanmuuttajilla on yleensä useita syitä vaihtaa asuinpaikkaansa kunnasta toiseen. Muuton taustalta löytyy rypäs erilaisia motiiveja asuinpaikan vaihtoon. Yleisesti ottaen maahanmuuttajien asuinpaikan vaihto perustuu uskoon paremmasta elämästä jossakin toisaalla. Ensimmäisessä suomalaisessa kotikunnassa on ollut tekijöitä, joita maahanmuuttaja on pitänyt epämiellyttävinä, tai asuinpaikasta on toisaalta puuttunut tekijöitä, joita maahanmuuttaja on katsonut tarvitsevansa voidakseen hyvin. Muutot suuntautuvat täten kohteisiin, joista he uskovat löytävänsä nämä hyvinvointiin positiivisesti vaikuttavat tekijät. Tiedot muuttokohteesta eivät aina perustu faktoihin, vaan ne ovat toisinaan kuulopuheisiin ja omiin mielikuviin perustuvia uskomuksia.

Haastateltujen maahanmuuttajien muuton motiiveista on löydettävissä tiettyjä selkeitä yhtäläisyyksiä. Syy-yhdistelmät ovat kuitenkin toisistaan huomattavasti poikkeavia, minkä vuoksi maahanmuuttajien jaottelemisen muuton motiivien perusteella erilaisiin muuttajatyyppeihin olisi ollut hankalaa. Haastateltuja maahanmuuttajia ei olla täten jaoteltu erilaisiin muuttajatyyppeihin vaan esiin nousseet keskeiset muuton motiivit käsitellään sellaisenaan. Maahanmuuttajien Suomen sisäiseen muuttoon työntävästi vaikuttavat tekijät ovat usein samoja kuin muuttoon vetävästi vaikuttavat tekijät, mutta vain päinvastaisia. Tämän vuoksi tässä tutkimuksessa olisi vaikea käsitellä näitä tekijöitä erillisinä kokonaisuuksina. Muuttotekijöiden vastakohtaisuuden vuoksi ja täten toiston välttämiseksi seuraavassa käsitellään muuton motiivit aihepiireittäin samoissa jaksossa sekä työntävästä että vetävästä näkökulmasta.

5.4.1 Paikkakunnan koko

Maahanmuuttajien Suomen sisäiset muutot etenevät lähes poikkeuksetta kuntien keskushierarkiassa ylöspäin. Maahanmuuttajat eivät ole selkeästikään viihtyneet pienillä paikkakunnilla, jotka ovat heidän ensimmäisiä asuinkuntiaan Suomessa. Ensimmäisestä asuinkunnasta muutetaan suurempiin kuntiin tai kaupunkeihin. Suurin osa maahanmuuttajien muuton motiiveista liittyykin maahanmuuttajien haluun muuttaa isompaan kaupunkiin. Isommassa kaupungissa uskotaan lähes kaikkien seuraavissa luvuissa esitettävien muuttoon vaikuttavien tekijöiden olevan paremmin. Kymmenelle haastatellulle kaupungin suuruus oli kuitenkin myös itseisarvo pääasiassa silloin, kun he olivat kotoisin suurista kaupungeista, eivätkä olleet tottuneet asumaan pienellä paikkakunnalla, ei-kaupunkimaisessa ympäristössä. Nämä maahanmuuttajat olivat kaivanneet suuremman kaupungin ilmapiiriä ja olivat tämän vuoksi halunneet vaihtaa asuinpaikkaansa.

Turku isompana paikkakuntana veti neljää maahanmuuttajia puoleensa parempien palvelujen toivossa. Turussa tiedettiin olevan enemmän maahanmuuttajien omia liikkeitä, joista sai kotimaalle tyypillisiä elintarvikkeita ja vielä halvempaan hintaan kuin muualla. Turussa tiedettiin olevan myös paremmat sairaspalvelut. Joillakin maahanmuuttajalla oli erityinen vamma tai sairaus ja he tarvitsivat erikoislääkäreiden palveluja.

Haastatelluista seitsemän ei kokenut pienten asuinpaikkojen miellyttävän heitä ihmisten suvaitsemattomuuden tai pikemminkin ehkä kokemattomuuden vuoksi. Maahanmuuttajat ajattelivat suuressa kaupungissa ilmapiirin olevan avoimempi ja ihmisten olevan kokeneempia ul-

komaalaisista kuin pienillä paikkakunnilla. Eräs irakilaismies kertoi asuneensa noin 5 000 asukkaan kunnassa, jossa ei ollut lähes ollenkaan muita ulkomaalaisia ja jossa ihmiset tuijottivat häntä aina hänen ulkona kulkiessaan. Hän koki tämän erittäin epämiellyttäväksi ja halusi osittain tämän vuoksi muuttaa suurempaan kaupunkiin, jossa kaikki eivät tuntisi häntä. Toisen samasta kunnasta kotoisin olleen irakilaismiehen mukaan asukkaat tässä kunnassa olivat rasis-tisia, eivätkä pitäneet ulkomaalaisista. Hän sanoi, että hänen ei pitänyt siellä suomalaisten ja ulkomaalaisten välisestä suhteesta.

Yli 100 000 asukkaan kunnasta Turkuun muuttanut irakilaismies selitti, miten hänen ensimmäisessä asuinkaupungissa oli vaikea olla suomalaisten kanssa tekemisissä. Hänen mukaansa suomalaisten ja ulkomaalaisten välillä oli iso muuri, ja ihmiset olivat ennakkoluuloisia ulkomaalaisia kohtaan, koska heillä ei ollut kokemusta maahanmuuttajista. Tämän miehen mukaan yleensäkin Suomessa ollaan tietämättömiä ulkomaalaisista eikä heitä osata kohdella tavallisten ihmisten tavoin. Hänen mukaansa maahanmuuttajalle ei anneta Suomessa mitään elämisen mahdollisuuksia, minkä vuoksi Suomen tulisi ja olisi tullut harkita, kannattaako maahan ylipäättään ottaa maahanmuuttajia. Muutamat maahanmuuttajat kertoivat kuitenkin myös myönteisistä kokemuksista, ystävällisistä ja lämpimistä suomalaisista, joita he tapasivat ensimmäisessä asuinkunnassaan, ja olivat tästä kovin kiitollisia.

Eräs entisestä Neuvostoliitosta kotoisin ollut Oulusta muuttanut nainen kertoi heidän perheensä kohdalla muuttoon työntävänä tekijänä olleen niin ikään asuinkaupungin pienuus. Naisen mukaan paikan pienuuden vuoksi monet kaupungin asukkaat tiesivät heidät ulkonäöltä, ja hänen tyttärelleen seurasi ongelmia monen ihmisen tietäessä hänen pakolaistaustansa.

5.1.2 Kulttuuriin ja etnisyyteen liittyvät tekijät

5.1.2.1 Yksinäisyyden tunne ja oman etnisen ryhmän merkitys

Monet haastateltavat olivat asuneet Suomessa aluksi melko pienillä paikkakunnilla, joissa ulkomaalaisen väestön osuus oli pieni. Useat maahanmuuttajat kokivat olevansa yksinäisiä asuinkunnassaan oman etnisen ryhmän jäsenten vähyyden vuoksi ja ystävien ja sukulaisten puuttuessa. Haastatelluista 35 maahanmuuttajaa mainitsi ystävien (19) ja sukulaisten (16)

asumisen Turussa tärkeäksi muuton syyksi (taulukko 9). Etnisen ryhmän merkitystä korosti 20 ja yksinäisyyden ongelmaa 16 haastateltua.

Taulukko 9. Haastateltavien kuntien välisten muuttojen syiden esiintymisfrekvenssit yleisyyssjärjestyksessä. Taulukossa on esitetty kaikki useammin kuin kerran mainitut muuton syyt.

Muuton syyt	Mainintoja Turkuun muuttaneilla	Mainintoja muihin kuntiin kuin Turkuun muuttaneilla	Mainintoja yhteensä
Ystävät/sukulaiset	35	1	36
Työ/opiskelu	29	6	35
Etninen ryhmä	20		20
Yksinäisyys	16	1	17
Ilmasto	14		14
Transnationaalien yhte-yksien ylläpito	12		12
Isompi paikkakunta	10	2	12
Suvaitsemattomuus	7	3	10
Ihmissuhdesyyt	7		7
Muiden perässä	6	3	9
Kieli	5		5
Palvelut	4		4
Uskonto	4		4
Ilkivalta ja ahdistelu	2		2
Viranomaiset	2		2

Yksinäisyys-motiivi on kietoutunut niin etnisen ryhmän kuin sukulaisten ja ystävien läsnä-oloon liittyvään muuton motiiviin. Maahanmuuttajat uskovat asuinpaikan vaihtamisen Turkuun poistavan heidän yksinäisyyden tunnettaan, sillä kaupungista uskotaan saatavan uusia ystäviä ja seuraa oman etnisen ryhmän jäsenistä. Turku vetääkin maahanmuuttajia puoleensa paljolti sillä, että kaupungissa asuu jo entuudestaan suuri määrä maahanmuuttajia, jotka edustavat useita eri kansallisia ja etnisiä ryhmiä.

Turkuun päädyttiin monen kohdalla sukulaisten tai ystävien jo asuessa siellä. Noin yhdellä kolmasosalla haastateltavista asui sukulaisia Turussa, ja lähes puolella asui ystäviä kaupungissa. Näiden tuttuja kautta maahanmuuttajat ovat saaneet tietoa Turusta. Yleisesti ottaen maahanmuuttajilla ei ole välttämättä paljoakaan tietoa koko Suomesta ja sen eri kaupungeista, koska he ovat asuneet maassa yleensä vasta lyhyen ajan. Maahanmuuttajat saattoivat olla myös mahdollisesti huonon kielitaitonsa vuoksi esimerkiksi tiedotusvälineiden antaman in-

formaation ulottumattomissa. Tällöin muuttokohteen valintaan on vaikuttanut ystävien ja sukulaisten välittämä tieto. Turku on ollut monelle ainoa kohde, josta he ovat tienneet enemmän kuin muista Suomen kaupungeista.

Maahanmuuttajat olivat kokeneet ensimmäisessä asuinkunnassaan suomalaisiin tutustumisen yleensä erittäin hankalaksi, ja toisinaan he olivat tunteneet olonsa ulkopuolisiksi. Tämä oli saanut heidät myös ajattelemaan asuinpaikan vaihtoa. Osittain ystävien vähyys tai puute on aiheuttanut puolestaan tekemisen puutetta ja turhautumista. Oman etnisen ryhmän pienuuden vuoksi monilla paikkakunnilla ei ole myöskään eri kansallisuusryhmille yhdistyksiä, jotka järjestäisivät omalle kulttuurille tunnusomaisia juhlia tai muuta vapaa-ajan toimintaa. Maahanmuuttajien yksinäisyyden tunne ja oman etnisen ryhmän kaipuu sekä tekemisen puute, joka puolestaan liittyy myös työttömyyteen, ovat lähtöpaikkakunnan yleisimmin esiin nousseita muuttoon työntäviä tekijöitä. Työhön ja opiskeluun liittyviä muuton motiiveja käsitellään tarkemmin myöhemmässä.

Lähes kaikille haastatelluille oli erittäin tärkeää, että he saivat olla lähellä oman etnisen ryhmänsä jäseniä. Turkuun muuttaneet maahanmuuttajat hakevat maanmiehistään seuraa ja yhteisöllisyyden tunnetta. Maahanmuuttajat haluavat säilyttää omaa kulttuuriaan ja perinteitä, ja tämä koetaan paljon helpommaksi suuressa kaupungissa, jossa etniset ryhmät ovat suurempia kuin pienissä kunnissa. Turussa tiedetään olevan monia maahanmuuttajayhdistyksiä, jotka järjestävät omalle kulttuurille ominaista toimintaa. Omasta etnisestä ryhmästä haetaan täten sosiaalisia ja kulttuurisia kontakteja, joiden avulla voidaan säilyttää omaa kulttuuria, uskontoa ja saavuttaa sosiaalisen yhteisöllisyyden tunne. Kulttuurilliset, uskonnolliset ja sosiaaliset tekijät ovat maahanmuuttajien kohdalla paljolti toisiinsa kietoutuneita. Tämä tarkoittaa sitä, että maahanmuuttajien omat kokoontumiset toimivat yleensä osallistujilleen yhtäaikaan niin sosiaalisina tilaisuuksina kuin kulttuurin ja uskonnon ylläpitäjinä.

Liebkindin (1994: 33) mukaan juuri oman etnisen yhteisön tuella on suuri merkitys maahanmuuttajan henkisen hyvinvoinnin ja oman identiteetin kannalta. Sellaiset maahanmuuttajat, joilta puuttuu oman yhteisön tuki, ovat erityisen riskialttiita mielenterveysongelmille. Tämän vuoksi omalla yhteisöllä katsotaan olevan suojaava vaikutus maahanmuuttajan selviytymisessä kulttuurien kohtaamisesta ja sopeutumisesta uuteen yhteiskuntaan. Eräs tutkimukseen osallistunut Varissuolle muuttanut vietnamilaisnainen totesikin, miten tärkeää hänelle on saada olla muiden vietnamilaisten seurassa. Hän puhui Varissuosta pienenä vietnamilaisena kylänä ja

sanoi muiden maanmiestensä läsnäolon rauhoittavan hänen mielialaansa. Allardtkin puhuu muuttoliikkeisiin liittyvässä hyvinvointiteoriassaan yhteisyysuhteista tärkeänä osana ihmisten hyvinvointia. Hän korostaa sosiaalisten suhteiden verkoston tärkeyttä ihmisen hyvinvoinnissa sekä kuuluvuuden tunnetta johonkin ryhmään (Allardt 1976, cit. Söderling 1988: 34). Tyydyttääkseen tämän yhteisyysuhteiden tarpeen maahanmuuttajat ovat muuttaneet Turkuun.

Pohjois-Savosta runsaan 80 000 asukkaan kaupungista Turkuun muuttanut entisestä Jugoslaviasta kotoisin ollut mies selitti, miten hänestä tuntui, ettei hänellä ollut tulevaisuutta ja elämisen mahdollisuuksia pienessä kaupungissa, jossa hän asui. Siellä hänellä ei ollut ystäviä eikä täten mitään tekemistä. Turussa hänellä oli puolestaan ystäviä ja hän tiesi, että Turussa toimii aktiivinen hänen omaa etnistä ryhmää edustava yhdistys, joka järjesti säännöllisiä tapaamisia ja paljon muuta ohjelmaa. Hänen mukaansa entisessä asuinkaupungissa oli vaikea saada omanmaalaisia ystäviä, koska sinne oltiin sijoitettu täysin eri-ikäisiä ihmisiä. Hän olisi kaivannut enemmän omanikäistensä seuraa ja toivoi tätä löytyvän Turusta.

Toisin kuin muut maahanmuuttajaryhmät, entisestä Neuvostoliitosta kotoisin olleet maahanmuuttajat eivät maininneet kertaakaan muuttaneensa kunnasta toiseen halutessaan olla lähellä muita maanmiehiään. Tämä voi johtua siitä, että entisestä Neuvostoliitosta kotoisin olevat maahanmuuttajat ovat kulttuurillisesti lähimpänä suomalaisia kuin muut tutkimuksessa olleet maahanmuuttajaryhmät, ja tämän vuoksi he eivät tunne kaipaavansa niin voimakkaasti omaa etnistä ryhmäänsä.

5.1.2.2 Transnationaalien yhteyksien ylläpito

Maahanmuuttajia vetää Turkuun myös niin sanottujen transnationaalien yhteyksien ylläpidon vaivattomuus. Transnationaalien yhteyksien ylläpidon uskotaan olevan Turussa helpompaa kuin lähtökunnassa, ja osittain tämä oli saanut 12 henkilöä muuttamaan Turkuun. Transnationalismilla tarkoitetaan valtioiden rajat ylittävää maahanmuuttajien välistä yhteyttä eli esimerkiksi Suomessa asuvien iranilaisten ja Iranissa asuvien maanmiesten välistä yhteyttä ja yhteydenpitoa. Usein käsitteellä viitataan myös eri maissa asuvien maahanmuuttajien keskinäisiin kontakteihin ilman alkuperäisessä lähtömaassa asuvien maanmiesten mukanaoloa. Transnationalismia on taloudellista, poliittista ja sosiokulttuurista, ja näillä eri aloilla hyödynnetään

suhteita omaan alkuperäismaahan esimerkiksi yritystoiminnassa, puoluetoiminnassa tai kulttuurin ylläpitämisessä. (Forsander et al. 2001: 50).

Tässä tutkimuksessa korostuu erityisesti sosiokulttuuristen transnationaalien suhteiden tärkeys maahanmuuttajille. Sosiokulttuuristen yhteyksien ylläpito liittyy haluun oman kulttuurin, uskonnon ja sosiaalisen yhteisöllisyyden säilyttämiseen (Forsander et al. 2001: 50). Monilla tutkimuksessa mukana olleilla maahanmuuttajilla, erityisesti irakilaisilla ja iranilaisilla, oli runsaasti sukulaisia muualla Euroopassa. Turkuun on näissä tapauksissa muutettu paljon kaupunkien hyvien liikenneyhteyksien vuoksi. Turku on lähempänä muuta Eurooppaa kuin esimerkiksi Oulu tai Rovaniemi, minkä vuoksi kaupungista katsotaan olevan vaivatonta matkustaa muualle maailmaan, ja tänne on helpompi ystävien tulla vierailemaan. Monilla maahanmuuttajilla oli sukulaisia ja ystäviä erityisesti Ruotsissa, Tukholman lähistöllä. Maahanmuuttajat pitivät tällöin Turkuu hyvänä asuinpaikkana, koska kaupungista pääsee kätevästi laivalla Ruotsin puolelle Tukholmaan. Tämä tuntuu olevan myös huomattava muuton syy Turkuun. Esimerkiksi Rovaniemeltä Turkuun muuttanut bosnialaismies kertoi monen hänen sukulaisensa asuvan Ruotsissa ja muualla Euroopassa ja halusi Turkuun osittain siitä syystä, että vierailut sujuisivat vaivattomammin. Hän ajatteli myös matkustaa Bosniaan, jonne on Turusta Rovaniemeä lyhyempi ja halvempi matka. Eräs Pohjanmaan pikku kunnasta muuttanut miesmaahanmuuttaja puhui Turusta seuraavasti.

”Turku on satamakaupunki ja paljon lähempänä muuta maailmaa kuin minun entinen asuin-kuntani Pohjanmaalla. Ruotsi on myös lähellä ja siellä on paljon enemmän ulkomaalaisia kuin Suomessa.”

Hänelle oli siis tärkeää tunne siitä, että muu maailma on lähellä ja muut omanmaalaiset ihmiset. Ruotsin ja sen läheisyyden merkitys korostuu siksi, että hän kertoo pitävänsä Suomea kokenemattomana ulkomaalaismaana, joka ei osaa hoitaa maahanmuuttaja-asioitaan ja suhtautua maahanmuuttajiinsa yhtä hyvin kuin Ruotsi.

Sukulaisiin ja ystäviin halutaan pitää tiivistä yhteyttä, vaikka he asuisivatkin eri valtiossa. Maahanmuuttajien perhekäsitys kollektiivisessa kulttuurissa eroaa huomattavasti laajuudessaan länsimaisesta ydinperheajattelusta (Martinheikki-Kokko 1994: 103). Yhteydenpito länsimaisessa ajattelussa ehkä kaukaisiin sukulaisiin on monelle maahanmuuttajalle erityisen tärkeää, sillä nämäkin sukulaiset luetaan osaksi perhettä ja yhteydenpito heihin luo yhteenkuu-

lumisen tunnetta. Myös eri maissa asuviin ystäväperheisiin pidetään tiivistä yhteyttä ja vierailuja tehdään puolin ja toisin. Nämä siteet muissa maissa asuviin maanmiehiin luovat maahanmuuttajille koheesion tunnetta elämästä ja liittävät yhteen etnisen yhteisön pitkistä välimatkoista ja valtioiden rajoista huolimatta.

Sosiokulttuuristen transnationaalien suhteiden lisäksi myös poliittisten transnationaalien yhteyksien vaivattomampi ylläpito Turussa oli tärkeä muuton syy kahdelle haastatellulle. Nämä molemmat informantit olivat kotoisin Iranista. Minkään muun maan kansalaiset eivät maininneet poliittisia syitä maan sisäiseen muuttoon. Kurdipuolueen ja iranilaisten sekä irakilaisen kommunistien poliittista toimintaa pidetään Turussa aktiivisena, ja osallistuminen näihin toimintoihin on joillekin maahanmuuttajille erityisen tärkeää. Erityisesti Iranista ja Irakista tulleet pakolaiset ovat monesti poliittisia pakolaisia ja edustavat kommunisteja. Irakilaiset kommunistit ovat perustaneet Suomeen irakilaisen seuran, jonka pääpaikka on Turussa. Seura on aktiivinen ja järjestää monenlaista toimintaa jäsenilleen. Poliittista toimintaa kerrottiin tehtävän myös osittain yhteistyössä muiden Pohjoismaiden ja Helsingissä sijaitsevien samojen puolueiden kanssa. Turusta käsin katsotaan olevan paremmat yhteydet matkustaa näillä alueilla pidettäviin kokouksiin. Kurdistanin demokraattisen puolueen päämääränä on parantaa oloja Kurdistanissa ja saada alueelle autonominen asema. Kurdit elävät paljolti diasporassa ympäri maailmaa, mutta he haluavat pitää yhteyksiä yllä yli valtion rajojen muun muassa poliittisen toiminnan kautta. Heillä on muualla asuessaankin halu auttaa omaa kotimaataan ja parantaa sen oloja. Nykyaikaisen tiedonkulun ja nopeiden liikenneyhteyksien avulla tällainen yhteydenpito on mahdollista.

Maahanmuuttajien identiteetistä voi muodostua yhteyksien vaikutuksesta niin sanottu transnationaalinen identiteetti, jossa yhteisö, johon tunnetaan kuuluvan, on valtioiden rajat ylittävä. Diasporisella eli transnationaalisella identiteetillä, joka muodostuu siis käsityksestä valtioiden rajat ylittävästä etnisestä yhteisöstä, katsotaan olevan myös terapeuttisia vaikutuksia niin kuin oman etnisen lähiyhteisönkin tuella. Maahanmuuttaja saa transnationaalista toiminnasta etnisessä yhteisössä positiivista vuorovaikutusta ja hyväksyntää, jolla on suuri merkitys maahanmuuttajan itsekunnioitukselle ja mielenterveydelle. Yleisesti ottaen kaikki transnationaalit yhteydet ovat merkittäviä kaikille maahanmuuttajille, koska ne vahvistavat itsetuntoa vähentämällä juurettomuuden tunnetta. (Portes et al. 1999, cit. Forsander et al. 2001: 51).

5.1.2.3 Uskonnolliset motiivit

Uskonnolliset syyt tulivat neljä kertaa esiin maahanmuuttajien Turkuun muuton motiiveissa. Nämä motiivit olivat merkittävimpiä katolilaisten vietnamilaisten maahanmuuttajien kuin muiden maahanmuuttajaryhmien keskuudessa. Uskonnolliset motiivit liittyvät kuitenkin edellä tiiviisti jo mainittuihin etnisiin ja kulttuurisiin motiiveihin, minkä vuoksi uskonnolla on voinut todellisuudessa olla suurempi merkitys muutoissa. Uskonnollisten juhlien ja uskonnon harjoittaminen koetaan Turussa helpommaksi juuri uskonnollisten yhteisöjen suuruuden ja yhdistystoiminnan vuoksi. Monille maahanmuuttajille ja erityisesti tässä tutkimuksessa tutkituille ryhmille uskonnolla on huomattava merkitys ihmisten elämässä ja käsitys uskonnosta on laajempi kuin länsimaissa. Esimerkiksi islamin uskoa voidaan pitää elämäntapana, sillä suuri osa päivän toimista liittyy uskontoon tai niillä on jokin uskonnollinen alkuperä (Martiainen 1996: 82). Oman uskonnon jokapäiväinen harjoittaminen ja juhlien viettäminen muiden maanmiesten kanssa koetaan erittäin tärkeäksi. Mahdollisuudella osallistua erilaisiin uskonnollisiin ja kulttuurillisiin tapahtumiin on huomattava merkitys maahanmuuttajien viihtyvyydessä ja hyvinvoinnissa. Tämän vuoksi uskonnollisilla syillä on suuri painoarvo joidenkin maahanmuuttajien muuttopäätöksessä.

Turussa on monille eri uskonnon harjoittajille omat yhdistyksensä ja palvontapaikkansa, kuten moskeija shiia- ja sunna-muslimeille sekä katolinen kirkko, jonka seurakuntalaiset ovat kotoisin monista eri maista. Lapsille halutaan myös siirtää omat uskonnolliset tavat, ja tämä onnistuu Turussa paremmin juuri uskonnollisten toimintojen ja kohtaamispaikkojen runsauden vuoksi. Maahanmuuttaja käyvät moskeijassa ja katolisessa kirkossa koko perheen voimin, ja näin lapsetkin kasvavat vanhempiensa uskoon.

Yli puolet haastatelluista vietnamilaisista oli uskonnoltaan katolilaisia, ja he mainitsivat katolisen kirkon läsnäolon ja sen aktiivisuuden tärkeäksi Turkuun muuton syyksi. Erityisen oleellista on, että messuja järjestetään ajoittain myös vietnamin kielellä ja, että Turun kirkolla on vietnamilainen pappi. Haastatellut vietnamilaiset kertoivat käyvänsä kirkossa säännöllisesti messuissa. Vieraillessani katolisessa kirkossa useaan otteeseen haastattelujen merkeissä huomasin seurakunnan olevan aktiivinen, tiivis ja yhteisöhengen hyvä. Uskonnolliseen ja kulttuuriseen toimintaan osallistuminen lisää maahanmuuttajien yhteenkuuluvuuden ja turvallisuuden tunnetta, ja samalla he saavat ylläpitää omia uskonnollisia perinteitään.

5.1.2.4 Kielen merkitys

Maahanmuuttajille on selkeästi tärkeää ylläpitää omaa etnistä identiteettiään ja vaalia omaa kulttuuriaan ja siihen liittyviä tapoja uudessa asuinmaassaan. Omaa kulttuuria ei haluta unohtaa. Lapsille halutaan myös siirtää oma kieli, kulttuuri ja sen traditiot. Kolmelle maahanmuuttajalle merkittävä muuton syy Turkuun oli juuri se, että Turussa lasten oli helpompi ylläpitää omaa kieltään omanmaalaisten ystävien avulla ja omankielisen opetuksen takia. Eräs Vaasasta Turkuun muuttanut vietnamilainen nainen sanoi, että lapsilla ei ollut vietnamilaisten vähyyden vuoksi Vaasassa tarpeeksi omanmaalaisia ystäviä ja että tämän vuoksi lapset alkoivat unohtaa omaa äidinkieltään. Äiti halusi muuttaa Turkuun, jotta lasten vietnaminkielen taito pysyisi hyvänä. Turussa maahanmuuttajat järjestävät usein myös omin voimin muun muassa vietnamin kielen, kurdin ja arabian kielen opetusta lapsilleen. Oman kielen säilyttämistä pidetään yhtenä merkittävänä osana erityisesti toisen sukupolven identiteetin rakennuksessa. Myös yhteydet kotimaahan ja etnisiin juuriin ovat keskeisiä tekijöitä tässä rakennusprosessissa. (Portes et al. 1999, cit. Forsander et al. 2001: 51).

Kieli oli myös kahdelle maahanmuuttajalle muuton motiivina silloin, kun kyse oli ruotsinkielisestä asuinkunnasta. Joku maahanmuuttaja halusi kunnasta pois, koska hän ei oppinut siellä ruotsinkielisen väestön runsauden vuoksi suomea. Muuttaessaan pois ruotsinkielisestä kunnasta maahanmuuttajat ajattelevat myös lapsiaan. He haluavat lastensa oppivan suomen kielen taidon pärjätäkseen Suomessa. Ruotsinkielisestä kaupungista Turkuun muuttanut vietnamlaisäiti kertoi, miten hänen mielestään on tärkeää lastensa tulevaisuuden kannalta Suomessa heidän oppia valtaväestön kieli eikä vietnamin lisäksi taas toista vähemmistökieltä. Äiti kertoi vielä, miten tilanne on kuitenkin ristiriitainen, sillä hänen miehensä oli oppinut heidän ensimmäisessä asuinkunnassaan ruotsin kielen hyvin, mutta ei ollenkaan suomea, minkä vuoksi hänen oli vaikea pärjätä taas Turussa, jonne he olivat muuttaneet lastensa suomen kielen vuoksi. Miehelle tuntui olevan vaikea saada Turusta töitä juuri suomen kielen puutteen vuoksi, vaikka hän puhui ruotsia ja vaikka hänellä oli runsaasti työkokemusta Vaasassa asumisen ajalta.

5.1.3 Työ- ja opiskelumahdollisuudet

Etnisten ja erilaisten kulttuurillisten motiivien lisäksi toinen tärkeä syykokonaisuus Turkuun muuttamiseen on usko parempiin työ- ja opiskelumahdollisuuksiin kaupungissa. Työ- ja opiskeluyhteydet mainittiin 29 eri haastattelussa. Työ mainittiin 15 haastattelussa yhdeksi muuton

syyksi ja opiskelu 14 eri haastattelussa. Jotkut mainitsivat sekä työn että opiskelun muuton syyksi. Kyse on pääasiassa näiden mahdollisuuksista eikä niinkään varmoista opiskelu- tai työpaikoista, joiden perässä muuttaa. Maahanmuuttajia työntää pois ensimmäisestä asuinpaikastaan heikot työnsaanti- ja koulutusmahdollisuudet ja vetää Turkuun usko näiden mahdollisuuksien paremmuudesta. Työn saannilla katsotaankin olevan keskeinen rooli maahanmuuttajan kotoutumisessa. Myös Suomessa on alettu puhua muiden maiden tavoin työn kautta tapahtuvasta kotoutumisesta. (Forsander et al. 2001: 59). Suomalaisia koskevissa aiemmissä tutkimuksissa on useasti todettu pidempien muuttomatkojen liittyvän työsyihin. Lyhyempien muuttojen motiivit ovat puolestaan liittyneet asumissyihin. (Nieminen 1982: 38).

Yli puolet tutkimuksessa mukana olleista maahanmuuttajista oli työmarkkinastatukseltaan työttömiä, ja yli puolet haastatelluista ilmoitti tärkeäksi muuton syyksi juuri uskon parempiin työ- tai opiskelumahdollisuuksiin. Maahanmuuttajilla on kuva siitä, että Turusta löytyisi vattomammin töitä kuin lähtöpaikkakunnilta, mutta todellisuudessa kuitenkin vain harva haastatelluista oli saanut työpaikan kaupungista. Usko työpaikkojen mahdollisuuksiin perustui paljolti ajatukseen Turusta suurempana kaupunkina, jossa on luonnollisesti paremmat työnsaantimahdollisuudet kuin pienillä paikkakunnilla. Muutama maahanmuuttaja mainitsi myös sukulaistensa rohkaisevat esimerkit työnsaannista Turussa tai huhut Turun hyvistä työnsaantimahdollisuuksista, joista he olivat kuulleet. Haastatelluista maahanmuuttajista ainoastaan kolmella oli valmis työpaikka, yhdellä opiskelupaikka ja yhdellä oppisopimuspaikka tiedossa Turkuun muuttohetkellä. Muille paikkakunnille kuin Turkuun suuntautuneiden muuttojen motiivit olivat liittyneet yli puolella työhön. Joku oli muuttanut saatuaan työharjoittelupaikan tai työn muualta kuin silloisesta asuinkunnasta tai työpaikan siirryttyä muualle.

Monet maahanmuuttajat ovat muuttaneet Turkuun uskoessaan pääsevänsä kaupungissa helpommin kuin silloisessa asuinkunnassaan työvoimapoliittisille kursseille tai työharjoitteluun. Maahanmuuttajille on tarjolla Suomessa kahdenlaisia kursseja. Näitä ovat työvoimapoliittinen aikuiskoulutus, johon haetaan työvoimatoimiston kautta, sekä omaehtoinen koulutus, johon haetaan eri oppilaitosten kautta. Työvoimapoliittinen koulutus on suunnattu niille aikuisille, jotka ovat työnhakijoina työvoimatoimistossa. Koulutuksen ajalta maksetaan työttömyystukea. Maahanmuuttajat voivat hakeutua luonnollisesti myös mihin tahansa muuhun koulutukseen, jos ovat suomenkielentaitoisia. Työvoimapoliittisia kursseja voivat olla esimerkiksi suomenkielenkurssit, ammattiin ja työelämään ohjaavat kurssit, yrittäjäkoulutus, ammatillinen koulutus tai vaikka tietotekniikan koulutus. (Resurssirengas 1997).

Työvoimapoliittiset kurssit ovat maahanmuuttajien keskuudessa suosittuja, ja ne ovat lähes poikkeuksetta ensimmäisiä koulutustilanteita aikuisille maahanmuuttajille. Kurseille onkin usein ruuhkaa ja niihin voi joutua jonottamaan kauan. Haastatellut maahanmuuttajat ajattelivat, että Turussa olisi paremmat mahdollisuudet päästä työvoimapoliittisille kursseille tai työharjoitteluun. Eräs Mikkelissä asunut maahanmuuttajanainen kertoi, miten vaikea hänellä oli päästä kursseille asuinkaupungissaan, mutta Turussa asuvat sukulaiset kävivät kursseilla ja töissä. Sukulaisten innoittamana he päättivät muuttaa Mikkelistä Turkuun. Turkuun muutettuaan naisen mies pääsi heti työvoimapoliittiselle kurssille ja nyt hän on saanut kaupungista myös töitä. Eräessä Itä-Suomen pienessä kunnassa asunut bosnialaismies kertoi, miten hänen tuli odottaa pääsyä suomenkielen kursseille yli kahdeksan kuukautta ja miten hän oli tämän ajan täysin toimeettomana vailla mitään kurssia, työtä, harrastusta tai ystäviä. Bosnialaismies ajatteli tällöin muuttaa ensin Espooseen työnsaannin toivossa mutta ei saanut sieltä asuntoa, koska hänellä ei ollut työpaikkaa valmiina. Lopulta hän muutti Turkuun, koska hänellä oli siellä ystäviä, jotka auttoivat häntä asunnon etsinnässä. Maahanmuuttajille vähintään suomenkielen kursseille pääsy olisi ensiehtoisen tärkeää heidän kotoutumisensa ja työnsaanti-mahdollisuuksiensa kannalta.

Jokunen maahanmuuttaja oli muuttanut Turkuun saatuaan opiskelupaikan kaupungista tai perheen lapsen saatua opiskelupaikan. Tällöin kaikki muutkin perheenjäsenet muuttivat mukana Turkuun. Yliopisto-opintojen mahdollisuus Turussa oli myös muutamalle maahanmuuttajalle yksi muuton syy.

Haastateltavat valittivat lähes poikkeuksetta työnsaantimahdollisuuksien heikkoudesta lähtöpaikkakunnallaan sekä vaikeasta pääsystä työvoimapoliittisille kursseille. Eräskin pienestä pohjanmaalaisesta kunnasta kuntapaikan saanut lääkärimies ihmetteli, miksi hänet sijoitettiin vain 5 000 asukkaan kaupunkiin, jossa hänellä ei ole mitään elämän mahdollisuuksia, paikkaan, jossa hänellä ei ole mitään mahdollisuuksia opiskella tai työskennellä ja jossa kukaan ei puhunut hänelle englantia. Näiden ongelmien työntämänä ja parempien mahdollisuuksien toivossa hän muutti Turkuun.

Hyvinvointiteoreettisessa lähestymistavassaan Allardt puhuu juuri työn ja tekemisen suuresta merkityksestä ihmisen hyvinvoinnissa. Hänen mukaansa yksi kolmesta tekijästä, joista hyvinvointi muodostuu, on itsensä toteuttamisen muodot. Tällä hän tarkoitti juuri sitä, että ihminen tuntee tekevänsä jotakin, mitä arvostetaan, ja muun muassa mielenkiintoista vapaa-ajan toi-

mintaa, eli että ihmisellä on tekemistä eikä hän tunne oloaan toimeksi. (Allardt 1976, cit. Söderling 1988: 34). Työn voidaan katsoa olevan osa ihmisen itsensä toteuttamisen muotoa ja sen puute on saanut maahanmuuttajat vaihtamaan asuinpaikkaansa. Samalla tavalla aikaisemmin puhuttu tekemisen ja vapaa-ajan toiminnan puute on saanut maahanmuuttajat muuttamaan Turkuun, jossa toimii paljon erilaisia kulttuuriyhdistyksiä ja asuu jossa runsaammin maahanmuuttajia kuin monissa muissa Suomen kaupungeissa.

5.1.4 Muut Turkuun muuton motiivit

Yhteensä seitsemän maahanmuuttajaa oli vaihtanut asuinpaikkaansa Suomen kuntien välillä ihmissuhdesyiden vuoksi. Nämä muuton syyt liittyvät muuttoliiketutkimuksessa käytettyyn elinvaihteoreettiseen tarkastelutapaan, jossa keskeistä on erilaisten elämänvaiheenmuutosten vaikutus muuttopäätökseen (Lee 1969: 288). Haastateltujen keskuudessa asumuseron tai avioeron sattuessa toinen osapuoli oli muuttanut pois vanhasta asuinkunnastaan. Tällaisessa tilanteessa senhetkisen asuinalueen sitovuus heikentyy ja muut paikat alkavat vetää puoleensa. Erityisesti avo-/avioerotilanteessa halutaan lähelle ystäviä tai omaa etnistä ryhmää. Muutto-kohteen valintaan vaikuttaa täten suuresti se, missä muuttajan ystävät ja sukulaiset asuvat. Kaksi maahanmuuttajaa oli muuttanut Turkuun myös tyttöystävän tai poikaystävän asuessa siellä.

Ilmastolla on myös suuri merkitys maahanmuuttajien muutoissa, sillä haastatelluista jopa 14 mainitsi Turun suopeamman ilmaston yhdeksi keskeiseksi muuton syyksi. Kaikki, jotka mainitsivat ilmaston muuton motiiviksi, olivat asuneet ennen Oulussa tai Rovaniemellä. Heille kylmät talvet olivat liian suuri muutos siitä, mihin olivat kotimaassaan tottuneet, ja he halusivat päästä lämpimämmälle alueelle.

Haastatelluista kuusi kertoi tärkeän tai ainoan muuton syyn olleen muiden oman etnisen ryhmän edustajien päätös muuttaa. Nämä maahanmuuttajat ovat vaihtaneet asuinkuntansa Turkuun, koska halusivat pysyä yhdessä oman lähiyhteisönsä kanssa. Osa muutoista oli tapahtunut suurissa ryhmissä. Esimerkiksi eräs nuori maahanmuuttajamies oli muuttanut Oulusta Rovaniemelle, koska hänen ystävänsä muuttivat myös sinne. Rovaniemi oltiin valittu muutto-kohteeksi pääasiassa kaupungin ulkomaalaisten turistien runsauden vuoksi. Maahanmuuttajat hakivat ilmeisesti kansainvälisempää ilmapiiriä ja muiden ulkomaalaisten seuraa. Samainen mies oli ystäviensä kanssa muuttanut Rovaniemeltä edelleen Helsinkiin, koska he ajattelivat

kaupungin olevan parempi työnsaannin kannalta. Töitä ei kuitenkaan löytynyt. Miehen mukaan työtä oli vaikea löytää kaikkialta Suomesta. Loppujen lopuksi hän muutti vielä Helsingistä Turkuun muiden ystävien ja veljen muuttaessa sinne, ja koska siellä asui hänellä jo entuudestaan sukulaisia. Tämä mies oli siis päätynyt Turkuun kolmen eri kaupungin kautta ja muuttanut aina ryhmässä ystäviensä kanssa. Hänellä ei tuntunut olevan suurta merkitystä, minne mentiin, kunhan pysyi vain ystäviensä läheisyydessä.

Kaksi maahanmuuttajanaista kertoi myös ryhmämuuttokokemuksistaan. Heidät ja seitsemän muuta samaan etniseen ryhmään kuuluvaa perhettä oltiin aluksi sijoitettu kaikki samaan pienen pohjoissavolaiseen kuntaan, mutta lopulta kaikki perheet päättivät kuitenkin muuttaa pois tästä kunnasta Turkuun. Toinen naisista kertoi muuttaneensa Turkuun perheensä kanssa ainoastaan ystäviensä perässä. Hän kertoi, että hän olisi jäänyt ensimmäiseen asuinkuntaansa, jos vain muut kunnan bosnialaiset eivät olisi muuttaneet pois. Nainen kertoi viihtyneensä hyvin ensimmäisessä asuinkunnassaan. Toiselle bosnialaiselle naiselle muiden bosnialaisten muutto Turkuun oli ainoastaan yksi muuton syy. Turussa hänen poikansa sai tarvittavaa terveydenhoitoa sydänvikaan ja pääsi ammattikouluun. Perheen muut lapset olisivat kylläkin tahtoneet jäädä vanhaan asuinpaikkaan. Lapset kotoutuvat yleensä paremmin, koska he käyvät koulua, saavat sieltä ystäviä ja oppivat kieltä. Lapset pääsevät täten paremmin mukaan suomalaiseen yhteiskuntaan kuin heidän vanhempansa, jotka useasti ovat kotona työttöminä. Vanhempien on näin vaikeampi saada kontaktia suomalaisiin ihmisiin ja päästä sisälle maamme yhteiskuntaan.

Haastateltujen joukossa oli myös kaksi maahanmuuttajaa, jotka olivat joutuneet pakenemaan Suomen sisällä ensimmäisestä asuinkunnastaan heihin kohdistuneen ilkeilyn ja ahdistelun vuoksi. He olivat pakolaisia, jotka aloittivat toisen pakomatkan turvalliseksi katsotussa Suomen maassa. Toinen näistä maahanmuuttajista oli saanut uhkailuja omanmaalaisilta maahanmuuttajilta, jotka edustivat kuitenkin eri uskontokuntaa. Kyseinen maahanmuuttaja oli kokenut vainoa myös kotimaassaan samaisen uskontokunnan taholta. Eri uskonnoista kumpuavat erimielisyydet jatkuivat täten Suomessakin, vaikka näitä vaikeuksia kyseinen maahanmuuttaja oli juuri lähtenyt kotimaastaan pakoon. Mies halusi vaihtaa asuinpaikkaansa turvallisuuden vuoksi. Toinen haastateltu joutui muuttamaan pois ensimmäisestä asuinkunnastaan, koska suomalaisten ahdistelu ja häneen omaisuuteensa kohdistunut ilkeily alkoivat käydä liian vakavaksi ja jatkuvaksi. Maahanmuuttajamiehen auto särjettiin neljä kertaa ja häntä tultiin solvaamaan häneen kotiinsa rasistisessa mielessä. Mies otti tällöin yhteyttä poliisiin, joka kehotti

häntä vaihtamaan asuin-kaupunkia. Mies päätti sitten muuttaa Turkuun, koska hänellä asui siellä sukulaisia ja ystäviä ja koska hän ajatteli voivana opiskella siellä paremmin.

Muut Turkuun muuton motiivit olivat yksittäistapauksia ja liittyivät kaupungin kulttuuritarjontaan sekä ulkomaalaisten viisumi- ja passiasiahoitomahdollisuuksiin. Eräs bosnialainen nainen oli kuullut myös ystäviltään Turussa olevan parempi sosiaalitoimi kuin heidän asuinkunnassaan. Tämä oli hänen perheessään myös yksi syy muuttaa Turkuun. Hänen ystävänsä oli saanut parempaa apua sosiaalitoimelta Turussa kuin hän perheineen heidän asuinkunnassaan. Myös eräs Pohjois-Suomesta muuttanut iranilaismies ilmoitti yhdeksi muuton syyksi Pohjois-Suomen viranomaisten kovuuden. Hän kertoi viranomaisten, joiden kanssa maahanmuuttajien tulee asioida, olevan tietämättömiä pakolaisista ja siitä mitä he ovat joutuneet kokemaan.

5.5 Maahanmuuttajien ja suomalaisten kaukokuuton motiivien vertailu

Vertailuaineistona maahanmuuttajia koskevaan muuttoliiketutkimukseen on tässä käytetty Timo Itäpuiston (1999) tutkimusta nimeltä Kotipesänä Pohjanmaa, Etelä-Pohjanmaan muuttajat ja kotiseudulla pysyneet. Tutkimus on Siirtolaisuusinstituutin Pohjanmaan aluekeskuksen ja Tampereen yliopiston Seinäjoella olevan täydennyskoulutuskeskuksen tutkimus- ja koulutushanke. Itäpuiston tutkimus perustuu vuonna 1998 tehtyyn postikyselyyn, joka suunnattiin viidelle prosentille vuosina 1996-1997 Etelä-Pohjanmaalle, maakunnasta pois tai maakunnan sisällä muuttaneille. Tutkimuksessa tehtiin myös toinen kysely kotiseudulla pysyneille eteläpohjalaisille, mutta näitä tuloksia ei käytetä vertailussa maahanmuuttajiin. Vertailuaineistona käytetään Etelä-Pohjanmaan maakunnasta pois muuttaneiden muuton motiiveja, koska nämä maakunnasta pois muuton motiivit edustavat mitä todennäköisemmin suomalaisten kaukokuuton syitä lähemmin kuin lähimuuton syitä. Maakunnasta pois muuttaneista kyselyyn oli vastannut 372 henkilöä. Seuraavassa vertaillaan maahanmuuttajien ja suomalaisten kuntien välisten muuttojen syitä toisiinsa.

Itäpuiston tutkimuksessa on selvitetty muuton syitä tärkeysjärjestyksessä toisin kuin tässä tutkimuksessa, mikä vaikeuttaa hieman vertailua. Tämän tutkimuksen useimmin mainittuja syitä on seuraavassa verrattu Itäpuiston tärkeimmiksi mainittuihin muuton motiiveihin. Seuraavat Itäpuiston tutkimuksessa esiin nousseet muuton syyt oli mainittu useimmiten tärkeimpänä, toiseksi tai kolmanneksi tärkeimpänä muuton syynä.

Itäpuiston tutkimuksessa nousivat keskeisesti esiin muuton työsytyt. Työsytyt olivat kuitenkin suomalaisilla pääasiassa toisenlaisia kuin maahanmuuttajilla, sillä suomalaisten työsytyt liittyvät paljolti tavoitemuuttoon, kuten paremman työpaikan saamiseen ja/tai uralla etenemiseen. Maahanmuuttajien muuton aiheuttavat työsytyt liittyvät taas lähes poikkeuksetta työttömyyteen. Maahanmuuttajia koskevassa tutkimuksessa suurin osa haastatelluista oli työttömiä, mikä näin luonnollisesti heijastuu muuton motiiveissa. Myös koko Suomen ulkomaalaisväestön keskuudessa työttömyys on paljon yleisempää kuin suomalaisten, minkä vuoksi tämä ero oli oletettavaa. Itäpuiston tutkimuksessa myös paremmat työnsaanti mahdollisuudet tulivat esiin, mutta ne olivat vähemmän tärkeä työsyty. Ne mainittiin niin suomalaisten työttömien kuin työllistenkin keskuudessa. Työllisillä muutto parempien työnsaantimahdollisuuksien perässä liittyi tavoiteajatteluun tulevaisuuden paremmista etenemismahdollisuuksista.

Muuttamiseen vaikuttaneet opiskelusytyt olivat toiseksi useiten mainittu Itäpuiston tutkimuksessa ensimmäiseksi, toiseksi tai kolmanneksi tärkeimmäksi muuton syyksi. Opintojen aloittamista oltiin pidetty tärkeimpänä opiskeluun liittyvänä muuton syynä. Maahanmuuttajilla opiskeluihin liittyvät syty viittaavat taas yleensä uskoon paremmista opiskelumahdollisuuksista muuton kohdekunnassa, kuten esimerkiksi helpommasta pääsystä työvoimapolitiittisille maahanmuuttajakursseille. Välttämättä ei tiedetty tarkasti, mihin voisi päästä opiskelemaan, mutta uskottiin, että mahdollisuudet opiskelun suhteen olivat yleensäkin kohdekunnassa paremmat kuin sen hetkisessä asuinkunnassa. Lähes kenelläkään maahanmuuttajalla ei ollut muuttokohteessa opiskelupaikkaa tiedossa. Suomalaisväestöllä toissijaisista muuttosyistä merkittävin oli entisen kotipaikkakunnan työmarkkinoiden ja muuttajan osaamisen kohtaamattomuus. Tämä tekijä ei tullut maahanmuuttajien haastatteluissa kertaakaan esiin.

Asumiseen liittyvät syty oli harvoin mainittu suomalaisia koskevassa tutkimuksessa ensisijaisena muuton syynä, mutta toissijaisena kyllä. Tärkein asumismuuton syy oli ollut elämäntilanteeseen sopivan asunnon löytyminen. Tätä syytä ei pidetty kuitenkaan maahanmuuttajien keskuudessa merkittävänä kuntien välisenä muuton syynä, mutta kunnan sisäisen muuton syynä kylläkin. Itäpuisto määrittäi asumiseen liittyväksi kaukomuuton syyksi myös halun asua kaupungissa. Halu asua kaupungissa oli melko tärkeä muuton syy suomalaisten, kuten myös maahanmuuttajien keskuudessa. Molemmille tutkimusryhmille halu päästä kaupunkimaiseen ympäristöön oli yksi muuttoon useasti vaikuttaneista tekijöistä.

Neljäs merkittävä suomalaisten muuttoon vaikuttanut tekijä oli perhesuhteiden muuttuminen. Maahanmuuttajia koskevassa tutkimuksessa viitattiin ihmissuhdesyihin, ja tämä vastaa paljolti Itäpuiston käyttämää perhesuhteiden muuttumista. Tämä syy, johon maahanmuuttajien tutkimuksessa lukeutuu avioliiton solmiminen, avoliitto tai avioero, ei ole kuitenkaan maahanmuuttajien keskuudessa aivan niin merkittävä kuntien välisen muuton syy kuin suomalaisilla. Näiden tekijöiden lisäksi Itäpuiston tutkimuksessa perhesuhteiden muuttumiseen luettiin mukaan myös muutto pois vanhempien luota, perheen lisäys sekä muu perhe- tai sukulaisuussuhteisiin liittyvä tekijä. Maahanmuuttajat eivät olleet vaihtaneet asuinpaikkaa kunnasta toiseen muuttaakseen pois vanhempiensa luota tai lasten synnyttyä. Muita perhe- tai sukulaisuussuhteisiin liittyviä tekijöitä oli kuitenkin runsaasti maahanmuuttajien kuntien välisten muuttojen taustalla. Maahanmuuttajat ovat yksinäisyyden vuoksi muuttaneet juuri useasti sukulaistensa ja ystäviensä luo kauaskin toiseen kuntaan. Suomalaisilla perhesuhteiden muuttumisessa korostuivat puolestaan merkittävämpänä parisuhteen muodostumiseen ja sen purkautumiseen liittyvät seikat sekä muutto pois vanhempien luota, eivätkä niinkään muut perhe- ja sukulaisuussuhteisiin liittyvät seikat.

6 Maahanmuuttajien Turun sisäinen muuttoliike

6.1 Turun sisäisten muuttojen yleisyys ja suunnat

Turun sisällä muuttaminen oli melko yleistä haastateltujen maahanmuuttajien keskuudessa, sillä heistä 36 prosenttia oli muuttanut vähintään kerran Turun alueella. Kaupungin sisällä muuttaneita maahanmuuttajia oli täten 50 haastatellusta yhteensä 18. Haastatelluista 22 prosenttia (11 henkilöä) oli vaihtanut asuinpaikkaansa yhden kerran Turun sisällä ja 4 prosenttia (2 henkilöä) oli muuttanut kaksi kertaa (taulukko 10). Haastatelluista 8 prosenttia (4 henkilöä) oli vaihtanut asuntoa kolme kertaa ja yksi oli muuttanut jopa viidesti Turun alueella. Muuttoa oli tapahtunut haastateltujen keskuudessa Turun kaupungin sisällä yhteensä 32 kappaletta. Näiden lisäksi eräs maahanmuuttaja oli Oulusta Turkuun muuttamisen jälkeen muuttanut Turun naapurikuntaan Kaarinaan ja sieltä taas takaisin Turkuun, Varissuolle.

Taulukko 10. Kuinka monta kertaa haastatellut maahanmuuttajat ovat vaihtaneet asuinpaikkaansa Turun sisällä?

Kerran		2 kertaa		3 kertaa		yli 3 kertaa	
määrä.	%	määrä	%	määrä.	%	määrä	%
11	22	2	4	4	8	1	2

Lausteen lähiö oli kymmenelle haastatellulle maahanmuuttajalle ensimmäinen asuinpaikka Turussa. Heistä neljä oli kuitenkin muuttanut alueelta myöhemmin pois. Loput kuusi maahanmuuttajaa olivat tyytymättömiä Lausteen alueeseen, mutta he olivat silti jääneet asuinalueelle. Eräs iranilaismies mainitsi muuttamattomuuden syyksi korkeat asuntojen takuuvuokrat muualla paitsi Lausteella. Kolmestatoista Varissuolle ensin muuttaneesta kaksi oli muuttanut pois lähiöstä, ja kolme muuta maahanmuuttajaa kertoi olevansa tyytymättömiä tuohon lähiöön. Syitä viihtymättömyyteen asuinalueilla käsitellään myöhemmässä.

Haastateltujen maahanmuuttajien kuntien väliset ja Turun sisäiset muutot ovat tapahtuneet pääasiassa peräkkäisinä vuosina. Moni Turkuun muuttanut maahanmuuttaja on vaihtanut kaupungin sisällä asuinpaikkaansa heti seuraavana vuonna tai jopa samana vuonna. Muuttokoh-teissa ei ole nähtävissä erityisiä säännönmukaisuuksia. Ainoa säännönmukaisuus on muuttojen tapahtuminen pääasiassa kerrostaloalueiden välillä. Asumismuodon vaihtaminen kerrostaloasumisesta omakotiasumiseen tai rivitaloasumiseen oli haastateltujen keskuudessa harvinaista. Vain kaksi haastateltua maahanmuuttajaa oli asunut pientalossa ja kaksi asui vielä tällä hetkellä. Haastateltavat olivat asuneet monin paikoin Turkua, yhteensä 23 eri asuinalueella. Viideltä alueelta, Katariinanlaaksosta, Mäntymäestä, Ilpoisista, Nummesta ja Suikkilasta, ei oltu lähdetty muuttamaan lainkaan, mutta muista 18 alueesta oltiin muutettu. Näihin viiteen ensin mainittuun alueeseen maahanmuuttajat tuntuvat olevan tyytyväisiä.

Ainoastaan yksi maahanmuuttaja oli muuttanut muiden kuntien kuin Turun sisällä. Tämä haastateltu oli muuttanut Oulun sisällä kerran ennen Turkuun tuloaan asunnon remontin vuoksi. Onkin mielenkiintoista, että muiden kaupunkien sisällä maahanmuuttajat eivät olleet vaihtaneet asuinpaikkaansa niin kuin Turussa. Maahanmuuttajat olivat vaihtaneet asuinpaikkaansa Turussa lähiöidenkin sisällä. Esimerkiksi Varissuon sisällä oltiin vaihdettu asuinra-

kennusta kahdessa eri tapauksessa. Myös Vasaramäen sisällä oltiin vaihdettu asuinsijaa ja kahdella haastatellulla oli suunnitelmissa vaihtaa asuinpaikkaansa Lausteen sisällä.

6.2 Turun sisäisten muuttojen syyt

6.2.1 Asuntoon liittyvät syyt

Halu muuttaa toisenlaiseen asuntoon oli yleisin muuton syy Turun kaupunginosien välisissä muutoissa. Haastatelluista maahanmuuttajista 13 mainitsi muuttaneensa, koska he halusivat toisenlaisen asunnon (taulukko 11). Eräs Oulusta muuttanut mies oli vaihtanut asuinpaikkaansa myös Oulun sisällä ennen Turkuun muuttoaan asunnon remontin vuoksi. Yleisin asuntoprosyistä oli tarve muuttaa isompaan asuntoon silloin, kun esimerkiksi lapsia syntyi lisää tai jos asunto oli jo entuudestaan liian ahdas. Muutama maahanmuuttaja oli myös tahtonut löytää parempikuntoisemman asunnon tai vuokratasoltaan halvemmän vaihtoehdon. Asuntoa oltiin vaihdettu myös pienempään siinä tapauksessa, kun lapset olivat muuttaneet pois vanhempien luota. Asunnon kokoon liittyneet muuton motiivit selittyvät täten elämänvaiheiden muutoksilla ja elinvaihetheoriolla. Näissä tapauksissa elinvaiheen indikaattorina on perheen koko ja sen hetkinen elämänvaihe. Kaksi maahanmuuttajaa oli myös vaihtanut asuinpaikkaansa Turun sisällä ollakseen lähempänä työpaikkaansa, koulua tai lasten päiväkotia.

Taulukko 11. Turun sisäisten muuttojen taustalla olleet motiivit. Luvut kertovat, kuinka moni haastateltu mainitsi muuttonsa syyksi eri tekijät.

Muuton syyt	Maininnat
Asuntoon liittyvät syyt	13
Rauhattomuus ja rasismi	7
Ihmissuhdemuutokset	5
Itsenäistyminen	3
Etnisen ryhmän läsnäolo	3
Työtä/koulua lähemmäs	2

6.2.2 Ihmissuhdemuutokset ja itsenäistyminen

Ihmissuhdemuutokset työntävät myös maahanmuuttajia etsimään uutta asuinpaikkaa Turun kaupungin sisällä. Tämän syyn mainitsi viisi maahanmuuttajaa. Muutto oli tullut kyseeseen avioeron, naimisiinmenon tai avoliiton yhteydessä. Kolme maahanmuuttajaa oli myös vaihtanut asuntoa, koska he olivat nuoria ja halusivat itsenäistyä ja asua omillaan. Ihmissuhdemuutokset ja itsenäistyminen ovat osa elinvaihemuutoksia ja niistä johtuvat asuinpaikan vaihdot selittyvät niin ikään elinvaiheteoriolla.

6.2.3 Rauhattomuus ja rasismi

Toiseksi yleisin muuton syy oli haastatelluilla oman kerrostalon tai koko asuinalueen rauhaton ilmapiiri tai naapureiden ongelmallinen käytös. Maahanmuuttajat puhuvat ongelmien naapureiden kanssa johtuvan rasismista tai naapureiden rauhattomasta käytöksestä. Rasismi-sana on nykyään sen yleisen käytön vuoksi menettänyt alkuperäistä merkitystään, mutta Broberg (1989, cit. Liebkind 1994: 39) määrittä sen klassisesti näin:

”Rasismi koostuu sarjasta kuvitelmia, joiden mukaan tietty ihmisryhmä on toista ryhmää moraalisesti, älyllisesti ja kulttuurin suhteen ylivoimainen ja jonka ylivoimaiset ominaisuudet periytyvät sukupolvelta toiselle.”

Laajimmillaan rasismilla tarkoitetaan kaikkea, millä on jotakin tekemistä rotusyrjinnän, rotuennakkoluulojen ja eriarvoisuuden kanssa. Maahanmuuttajien ja muiden etnisten vähemmistöjen arkielämässä rasismi ilmenee ihmisten ennakkoluuloisina asenteina ja vihamielisenä käytöksenä heitä kohtaan. (Liebkind 1994: 39). Tämänkaltaiset arkielämän ongelmat naapureiden kanssa ovat myös syitä, miksi maahanmuuttajat vaihtavat asuinpaikkaansa kaupungin sisällä. Niin ikään suomalaisten alkoholinkäyttö ja osittain siitä aiheutunut rauhattomuus ovat työntäneet maahanmuuttajia asuinpaikan vaihtoon.

Eräs maahanmuuttaja oli perheineen muuttanut pois Varissuolta, koska he kokivat alueen alkoholisoituneet ihmiset epämiellyttäväksi ja koska heillä oli erimielisyyksiä naapureidensa kanssa. Haastatellun mukaan naapurit olivat valittaneet hänelle turhasta ja keksivät omia sääntöjä, miten kerrostalossa tulisi käyttäytyä. Kaksi haastateltua oli muuttanut pois myös Laus-

teelta, koska he kokivat alkoholisoituneet ihmiset haitaksi ja saivat kuulla ulkomaalaisvastaisia huutoja naapureiltaan. Eräs Lausteelta poismuuttanut vietnamilainen nainen kertoi, että hän piti asuinaluetta huonona, koska päiväkodin vieressä oli baari, jonka edustalla oleskelee juopuneita, ja metelöiviä ihmisiä. Hän ei halunnut tällaista ympäristöä lapsilleen, jotka kävivät kyseisessä päiväkodissa. Naisen mukaan Lausteella asuu myös yleisesti paljon ihmisiä, jotka ovat juopuneita ja ihmisiä, joita hän pitää rasistisina tuijottaessaan ja katsoessaan häntä pahasti. Kerrostalo, jossa nainen asui perheensä kanssa, oli myös rauhaton. Lapset tappelivat keskenään pihalla ja yöllä metelöitiin. Kielteisenä seikkana nainen piti myös sitä, että kerrostalossa asui paljon ulkomaalaisia. Vasaramäestä, Vaalasta ja Pernosta oltiin myös muutettu kertaalleen rasististen asukkaiden vuoksi. Naapureiden kanssa tuli erimielisyyksiä muun muassa heidän huutaessa maahanmuuttaja-asukkaiden lapsille pahasti. Naapureiden ongelmallisuudella ei aina kuitenkaan viitattu ainoastaan suomalaisnaapureiden ulkomaalaisvastaiseen käytökseen, vaan myös sellaiseen maahanmuuttajakeskittymien rauhattomuuteen, jossa naapurit olivat maahanmuuttajia. Maahanmuuttajakeskittymien ongelmia käsitellään vielä jaksossa 8.3.

6.2.4 Etnisen ryhmän läsnäolo

Halu päästä lähelle omaa etnistä ryhmää on eräs muuton syy myös Turun sisäisissä muutto-
liikkeissä. Eräs vietnamilainen nainen kertoi olleensa yksinäinen asuessaan omakotialueella, jossa ei asunut muita vietnamilaisia. Hän muutti tämän vuoksi Varissuolle, jossa asuu paljon muita vietnamilaisia. Naisen mukaan muiden vietnamilaisten läsnäolo on tärkeää hänen mielelleen. Eräs kosvolainen nuori mies kertoi muuttaneensa Uittamolta Varissuolle juuri hänen omanmaalaisten ystäviensä asuessa siellä ja läheisellä Lausteella. Hän piti Varissuota myös hyvänä muuttokohteena sen palveluiden runsauden vuoksi. Eräs kosvolaisperhe oli muuttanut puolestaan Pernosta Varissuolle osittain sen vuoksi, että lapsilla asui siellä albaaniystäviä. Toinen muuton syy tässä tapauksessa oli suuremman asunnon tarve.

6.3 Maahanmuuttajien ja suomalaisten kunnan sisäisten muuttomotiivien vertailu

Kunnan sisäisten muuttojen syiden vertailuun on tässä käytetty vuonna 1997 Sari Lindgrenin tekemää maantieteen tutkielmaa nimeltä tulo- ja lähtömuuton syyt Kaarinan kaupungissa. Lindgrenin tutkimus koskee ensisijaisesti Kaarinan ja sen lähikuntien välillä tapahtuvaa muut-

toa eli lähimuuttoa, mutta mukana on myös Kaarinan sisäisiä ja muihin kauempana oleviin kuntiin tapahtuvia muuttoa. Lindgrenin tutkimus keskittyy muuton motiivien selvittämiseen. Toinen vertailtava tutkimus on Merja Haliseva-Soilan vuonna 1986 valmistunut maantieteen tutkielma Turusta työssäkäyntialueelle muuttaminen: Selvitys lähtömuuton syistä. Hänen tutkimuksensa selvittää niin ikään lähimuuton motiiveja.

Lindgrenin ja Haliseva-Soilan tutkimuksessa selkeästi tärkeimmät muuton syyt liittyivät asumistekijöihin. Lindgrenin tutkimuksessa 69 prosenttia ja Haliseva-Soilan tutkimuksessa jopa 94 prosenttia tutkimukseen osallistuneista oli ilmoittanut asumissyyn muuton aiheuttajiksi. Turun sisällä muuttaneiden haastateltujen maahanmuuttajien keskuudesta 40 prosenttia mainitsi muutoshalun asumisoloihinsa olevan ainoa tai eräs muuton syy. Suomalaisia koskevissa tutkimuksissa asumissyyt tulevat täten korostetummin esiin, vaikkakin ne molemmilla ryhmillä ovat tärkein muuton aiheuttaja.

Haliseva-Soilan tutkimuksessa asumissyissä korostui halu asumismuodon vaihdokseen, millä tarkoitettiin muuttamista pääasiassa pois kerrostalosta tai vanhasta talosta. Hänen tutkimuksessa keskeisessä asemassa oli niin ikään halu asuinympäristön vaihdokseen, kuten väljempään, luontoa lähempänä olevaan tai puhtaampaan asuinalueeseen muuttaminen. Kolmas tärkeä asumissyö oli isomman asunnon tarve. Lindgrenin tutkimuksessa keskeisinä muuton motiiveina nousivat esiin niin ikään halu vaihtaa asumistyyppiä ja vaihtaa asumisympäristöä parempaan sekä isomman asunnon tarve. Maahanmuuttajien kohdalla tärkein asumissyö oli tarve päästä isompaan asuntoon. Jotkut saattoivat elää pienissäkin kaksioissa monen lapsen kanssa. Maahanmuuttajat mainitsivat myös halun vaihtaa asuntoa parempikuntoiseen asuntoon. He halusivat pois vanhoista asunnoista, joissa huoneistot saattoivat olla kuluneita ja joissa esiintyi pieniä vikoja. Tämä syy viittaa Haliseva-Soilan tutkimuksessa samaiseen haluun muuttaa pois vanhasta talosta.

Maahanmuuttajat eivät maininneet lainkaan halua muuttaa asumistyyppiä eli halua pois kerrostalosta tai muuttaa luontoa lähemmäs. Muutamassa tapauksessa oltiin kylläkin muutettu kerrostalosta omakotitaloon, mutta tällöin ei puhuttu asumistyyppin vaihtamisesta vaan siitä, että haluttiin vain yleisesti hankkia isompi asunto. Eräs maahanmuuttajaperhe oli muuttanut Turusta Kaarinaan, koska sieltä löytyi iso asunto, omakotitalo, johon monilapsinen perhe mahtui. Loppujen lopuksi he joutuivat kuitenkin muuttamaan takaisin Turkuun, koska asuminen oli tässä talossa liian kallista ja he tarvitsivat halvemmän asunnon. Suurin osa suomalaisia

koskevista muutoista oli lähialueuonteen vuoksi suuntautunut lähikuntiin ja siellä todennäköisesti paljolti omakotialueille toisin kuin maahanmuuttajien muutot Turun sisällä, jotka olivat suuntautuneet pääasiassa kerrostaloalueelta toiselle. Maahanmuuttajilla olisi ollut myös mahdollisuus vaihtaa asuinympäristöään Turunkin sisällä kerrostaloalueelta pientaloalueelle, mutta näin oli harvoin käynyt.

Suomalaisilla korostuu myös halu muuttaa parempaan asuinympäristöön, mutta maahanmuuttajien haastatteluissa ei täysin näillä sanoin aihetta mainittu. Maahanmuuttajat eivät puhu paremmasta asuinympäristöstä, mutta kerrostalon tai asuinalueen rauhattomuudesta tai ongelmista naapureiden kanssa kyllä. Näiden syiden voidaan katsoa vastaavan ehkä hieman toisinaan. Maahanmuuttajilla muuton motiiveista toiseksi eniten mainintoja olikin saanut halu vaihtaa asuinpaikkaa juuri rauhattomuuden ja rasismien vuoksi. Rasismista ei odotetusti suomalaisia koskevissa tutkimuksissa puhuttu.

Haliseva-Soilan tutkimuksessa asumissyiden jälkeen seuraavaksi tärkein muuton syy oli ollut muutos perheissä, johon laskettiin avioituminen, ero, omaisten ja lasten muutto. Tämä syy jakautuu maahanmuuttajilla ihmissuhdemuutoksiin ja itsenäistymiseen. Nämä muutokset perheissä ovat niin ikään maahanmuuttajille tärkeitä muuton aiheuttajia. Lindgrenillä asumissyiden jälkeen hieman tärkeämpi kuin perhesuhteiden muuttuminen on ollut työhön ja opiskeluun liittyvät syyt. Haliseva-Soilan tutkimuksessa työ- ja opiskelusyy eivät olleet keskeisellä sijalla. Maahanmuuttajien haastatteluissa halu muuttaa lähemmäs koulua tai työtä mainittiin niin ikään vain kaksi kertaa. Eräs syy, joka nousi maahanmuuttajilla kolmesti esiin, oli halu muuttaa myös Turun sisällä lähemmäs omaa etnistä ryhmäänsä. Suomalaisten keskuudessa tämä motiivi ei ollut tullut esiin tai ainakaan suoranaisesti. Sitä ei tietenkään voida sanoa, mitä jollakin suomalaisella tutkimukseen osallistujalla on ollut mielessä vastatessaan muuton motiivikysymykseen haluan vaihtaa parempaan asuinympäristöön. Joku on mahdollisesti voinutkin haluta muuttaa vain suomalaisten keskuuteen.

7 Muuttojen onnistuminen ja tulevaisuuden muuttosuunnitelmat

7.1 Lähtökunnalta saatu muuttoapu

Suomessa kunnat maksavat muuttoavustusta niille henkilöille, jotka kuuluvat toimeentulotuen piiriin ja jotka muuttavat pois kunnan alueelta tietyin perustein. Avustusta annetaan yleensä siinä tapauksessa, jos muuttaja on saanut työ-, harjoittelu- tai opiskelupaikan toiselta paikkakunnalta tai jos hänellä on erityisiä perhesyitä muuttoon. Muuttoavustukseen kuuluu yleensä muuttokustannukset, mahdollinen asunnonvälityspalkkio ja yhden kuukauden takuuvuokra. Maahanmuuttajalla on samanlaiset oikeudet saada muuttoavustusta lähtökunnaltaan kuin kennellä tahansa Suomessa asuvalla toimeentulotuenpiiriin kuuluvalla henkilöllä. Turussa on kuitenkin epäilty, että kaupunkiin saapuneille maahanmuuttajille oltaisiin maksettu lähtökunnissa enemmän muuttoavustusta kuin yleisen käytännön mukaan pitäisi.

Suurin osa tutkimuksessa mukana olleesta maahanmuuttajista on saanut jonkinlaista muuttoapua lähtökunnalta. Ainoastaan 14 maahanmuuttajaa ei ole saanut minkäänlaista tukea, ja näistä seitsemän on entisestä Neuvostoliitosta kotoisin olevia maahanmuuttajia. Haastatelluista 31 henkilölle on kustannettu itse muutto eli muuttoauton vuokra. Neljälletoista maahanmuuttajalle on kustannettu muutakin kuin muutosta koituvat kulut. Osalle on maksettu välityspalkkio tai takuuvuokra ja osalle molemmat. Eräs iranilainen nainen kertoi heidän perheelleen maksettavan niin ikään vähän aikaa avustusta normaaliin vuokraan välityspalkkion ja takuuvuokran lisäksi.

Joillekin maahanmuuttajille oltiin maksettu muuttokulut, takuuvuokra ja/ tai välityspalkkio, vaikka heillä tai heidän perheenjäsenillään ei ollutkaan Turussa tiedossa työtä, opiskelu- tai harjoittelupaikkaa tai sukulaisia. Näille maahanmuuttajille muuttoavustuksia on maksettu ilmeisesti ilman yleisen käytännön vaatimia perusteita. Muilla kuin näillä maahanmuuttajilla ainoa peruste muuttoavustusten saamiseen on mitä todennäköisimmin ollut sukulaisten asuminen Turussa, koska työ-, opiskelu- tai harjoittelupaikkoja monellakaan haastateltavalla ei Turussa ollut.

Avustusten annossa ei tunnu olevan täysin selkeitä säännöksiä tai yhtenäistä linjaa eri kuntien kesken. Takuuvuokra- ja välityspalkkiokäytännöt vaihtelevat kylläkin hieman myös vuokranantajittain, joten tämän vuoksi maahanmuuttajille annetut avustuksetkin saattavat vaihdella. Kaikki haastateltavat eivät tuntuneet myöskään itse tietävän kovin hyvin, mitä heille oli maksettu tai eivät osanneet tarkentaa sitä. Erityisesti nuoret haastatellut eivät välttämättä tienneet kaikista perheen muuttoon liittyvistä asioista, jos vanhemmat olivat hoitaneet ne. Vastauksiin tulee tämän vuoksi suhtautua kriittisesti. Voi myös olla mahdollista, että kaikki haastateltavat eivät tarkoituksella kertoneet todellisista avustuksistaan, koska he tietävät monen suomalaisen negatiivisen suhtautumisen pakolaisten tai muiden maahanmuuttajien avustamiseen. He saattoivat kokea avustuksista kyselyn myös liiallisena uteluna, ja pelätä joutuvansa mahdollisesti hankaluuksiin vastatessaan. Kysymys maahanmuuttajien saamista muuttoavustuksista ei täten avautunut kovinkaan paljon.

7.2 Asunnon hankinta ja muuton väliin tulleet esteet

Muuton etäisyyttä on tavallisesti pidetty muuton väliintulevana esteenä. Moni haastatelluista maahanmuuttajista oli kuitenkin muuttanut Turkuun kaukaa pohjoisesta. Pitkä etäisyys ei tuntunut olevan heille esteenä muuttoon. Muutto Turkuun tapahtui tosin joskus asteittain, jolloin muuttoetäisyys ei ollut kerrallaan niin suuri.

Maahanmuuttajat olivat kokeneet asunnon hankinnan monesti vaikeaksi, sillä asunnon löytymiseen oli mennyt useilla monia kuukausia. Haastateltavista 16 ei pitänyt muuttoa helppona. Yli kolmasosalla oli Turussa auttanut joko ystävä tai sukulainen asunnon etsinnässä. Niille kahdelle, joille sosiaalitoimi oli etsinyt asunnon, oli se löytynyt erittäin nopeasti. Asuntoja etsittiin kaupungin vuokrataloista sekä yksityisiltä markkinoilta lehdistä ja vuokranvälitystoyhdistöistä. Monesti perheen isä oli lähtenyt etukäteen Turkuun asunnon etsintämatkalle muiden perheenjäsenten jäädessä vielä silloiseen asuinkuntaan. Isä oli asettunut täksi aikaa mahdollisten ystävien tai sukulaisten luo, jotka myös auttoivat asunnon etsinnässä. Osa oli jättänyt asunnon etsinnän täysin ystävien tai sukulaisten harteille ja muuttanut Turkuun vasta, kun ystävä tai sukulainen oli löytänyt asunnon heille valmiiksi. Näissä tapauksissa, joissa tuttavat olivat auttaneet asunnon etsinnässä, oltiin monesti muutettu samalle alueelle, jossa tuttavat asuivat. Uuteen kaupunkiin muutettaessa on tietenkin aluksi mukava asua lähellä tuttuja, jotka tuntevat kaupungin entuudestaan ja auttavat käytännön asioissa. Toisaalta aluksi oltiin muu-

tettu vain sinne, josta sopiva asunto löytyi, ja vasta myöhemmin alettiin miettimään, minkälainen asuinalue olisi todellisuudessa mieluisin. Joku oli muuttanut myös alkuajoiksi ystävän tai sukulaisen luo ja sieltä vasta vähitellen alkanut etsiä omaa asuntoa.

Asunnon löytymistä yksityisiltä markkinoilta oli vaikeuttanut usean suomalaisen kielteinen suhtautuminen ulkomaalaisiin vuokralaisiin. Kaupungin vuokra-asuntojen haussa ei kerrottu olevan mitään rasistisia piirteitä, mutta niiden saamista vaikeuttivat puolestaan pitkät jonot. Haastateltavat kertoivat, miten yksityiselle vuokranantajalle soittanut ulkomaalainen asunonetsijä tunnistettiin aina jo puhelimesta huonosta suomenkielentaidosta. Toinen asunnon saamista vaikeuttanut tekijä, jonka muutama haastateltu maahanmuuttaja mainitsi, oli työttömyys. Jos oli ulkomaalainen, eikä ollut työtä, kerrottiin asunnon löytymisen olevan monesti erittäin hankalaa. Eräälle vietnamilaismiehelle oli sanottu suoraan, että asuntoa vuokrataan vain suomalaisille ihmisille. Samoin oli käynyt eräälle irakilaismiehelle. Irakilaismiehelle ja hänen perheelleen sopivan kaksion löytäminen oli kestänyt kolme vuotta. Vietnamlaismies kertoi niin ikään nyt etsineensä jo kaksi vuotta kaksiota. Maahanmuuttajien mukaan helpointa ulkomaalaiselle oli löytää asunto Lausteelta tai Varissuolta.

Kaikille asunnon löytäminen ei ollut kuitenkaan ollut vaikeaa tai kestänyt kauan. Toisten mukaan ystävien apu oli ollut tärkeää asunnon löytämisessä. Myös eräs vietnamilaismies kertoi asunnon löytymisen olleen helppoa, koska hänellä oli työ tiedossa Turkuun muutettaessa. Eräs entisestä Neuvostoliitosta kotoisin ollut naishaastateltu piti muuttoa vaikeana, koska hänen oli huonon kielitaitonsa vuoksi hankala hoitaa muuttoon liittyviä käytännön seikkoja.

Muuttoa hankaloittavana tekijänä pidettiin usein myös muuton kalleutta. Takuuvuokrat ja välityspalkkiot olivat maahanmuuttajille yllättäviä ja hintavia. Maahanmuuttajien sijoittumista Turussa on ohjannut täten myös vuokrataso. Asunnon vuokraukseen liittyvien oheismaksujen minimoimiseksi muun muassa eräs iranilaismies oli perheineen muuttanut Lausteelle Runosmäen sijaan. He olivat löytäneet Runosmäestä mukavan asunnon, mutta sen takuuvuokra olisi ollut kahden kuukauden vuokran suuruinen, kun Lausteella ehdolla olevan asunnon vuokrauksesta tuli maksaa ainoastaan runsaan 90 euron takuuvuokra. Asuntojen saatavuuden lisäksi Lauste ja Varissuo vetivät maahanmuuttajia puoleensa täten myös sopivanlaisella hinnatasolla.

7.3 Muuton kokeminen ja halukkuus muuttaa edelleen Suomessa

Haastatelluista 66 prosenttia (33 henkilöä) kertoi viihtyvän Turussa hyvin. Perusteita viihtyvyydelle olivat monelle ystävien ja omanmaalaisten ihmisten läheisyys, kaupungin suuruus ja hyvät palvelut sekä joillekin työ ja mukavat naapurit. Palveluiden läheisyys Varissuolla lisäsi myös sen alueen asukkaiden viihtyvyyttä. Erään vietnamilaisnaisen mukaan Turku oli paras kaupunki vietnamilaisille elää Suomessa. Syyksi hän mainitsi kaupungin vietnamilaiset kaupat ja niiden halvat ruuat.

Maahanmuuttajat kertoivat viihtyvän Turussa myös ihmisten avoimuuden ja runsauden vuoksi sekä siksi, että kadulla ei katsottu pitkään. Muutama maahanmuuttaja sanoi viihtyvän hyvin asuinalueellaan, koska siellä ei asunut paljon tai lähes olleenkaan muita ulkomaalaisia. Eräs bosnialainen mies korosti, miten hänen asuinpaikkansa Lausteella on rauhallinen ja hyvä, koska siellä ei ole ulkomaalaisia. Hänellä oli ainoastaan suomalaisia naapureita, jotka olivat hänen mukaansa rauhallisia ja mukavia eivätkä aiheuttaneet ongelmia. Pernossa asunut bosnialaisnainen kertoi niin ikään, että Pernossa ei ole paljon pakolaisia ja että on mukavaa, kun on suomalaisia naapureita. Eräs vietnamilaisnainen mainitsi, miten hän ei pidä Varissuosta, koska siellä asuu paljon pakolaisia ja koska tämän vuoksi paikka on rauhaton ja tappeluita esiintyy usein.

Toisille maahanmuuttajille on myönteistä, että alueella asuu muita maahanmuuttajia, mutta toisille maahanmuuttajille tämä on puolestaan kielteinen tekijä. Ne, jotka eivät pidä alueesta, jossa asuu paljon maahanmuuttajia, perustelevat mielipidettään sillä, että maahanmuuttajakeskittymät voivat olla rauhattomia ja jopa vaarallisia tai että ne herättävät kantaväestössä rassistisia ajatuksia.

Kaikki maahanmuuttajat eivät siis kaipaa omanmaalaisia tai muita ulkomaalaisia lähelleen asumaan. Eräs haastateltava puhui juuri tästä asiasta kertoessaan, että ei ole hyvä, kun ulkomaalaisia keskittyvät liikaa samalle alueelle. Tällöin suomalaiset alkavat käyttäytyä rassistisesti, naapurussopu heikkenee ja asuinalueesta muodostuu rauhaton. Erityisesti Laustetta ja Varissuota pidettiin rauhattomina asuinalueina, mutta muista alueista ei juurikaan valitettu. Tutkimuksessa ainoastaan entisestä Jugoslaviasta ja vietnamista tulleet maahanmuuttajat eivät tuntuneet pitävän muunmaalaisista naapureista. He pitivät enemmän suomalaisnaapureista ja omanmaalaisista naapureista kuin muunmaalaisista.

Valitseminen maahanmuuttajien asuttaman ja maahanmuuttajien ei-asuttaman asuinalueen välillä oli jollekin hankalaa ristiriitaisten ajatusten vuoksi. Eräs iranilainen mieshaastateltu ei viihtynyt esimerkiksi Ilpoissa, koska siellä ei asunut muita ulkomaalaisia. Toisaalta alueilla, joilla asui maahanmuuttajia, kuten Lausteella ja Varissuolla, esiintyi taas puolestaan rasismia. Näitä seikkoja haastateltumies punnitsi muuttopäätöstä miettiessään.

Maahanmuuttajien mukaan asuinalueen viihtyvyyttä heikentää pääasiassa asuinalueen rauhattomuus tai ongelmat naapureiden kanssa. Monet ovat yrittäneet muuttaa pois vanhasta asunnostaan, mutta uuden asunnon löytäminen on ollut kovin vaikeaa tai muutto muualla kuin Lausteen sisällä on koettu kalliiksi. Esimerkiksi kaksi Lausteella asuvaa vietnamilaisperhettä oli haastatteluhetkellä halukkaita muuttamaan pois nykyisestä kerrostalosta sen rauhattomuuden vuoksi. Näistä toinen vietnamilainen kertoi talossa asuvan lähes ainoastaan ulkomaalaisia asukkaita, naapurit olivat hänen mukaansa levottomia ja talossa oli vaarallista elää. Talossa oli kerran ollut myös pommi, ja eräs talon asukas on tapettu asuntoonsa. Pihalla kävi myös varkaita pyöriä viemässä. Hän sanoi itse ja lapsiensa pelkäävän asua tässä kerrostalossa. Nyt he ovat ostaneet oman asunnon samasta lähiöstä mutta eri kerrostalosta ja aikovat muuttaa sinne lähiaikoina. Naisen mukaan uudessa asuintalossa asuu ainoastaan suomalaisia ja tämän vuoksi se on rauhallinen eikä vaarallinen. Vietnamilaisen naisen mukaan lähes ainoa keino maahanmuuttajalle vaihtaa asuntoa oli ostaa oma asunto, koska ulkomaalaisena asuntoa oli vaikea vuokrata. Monella ei kuitenkaan ole varaa ostaa omaa asuntoa, minkä vuoksi he joutuvat jäämään paikoilleen seuduille, joista he eivät pidä. Yleisesti ottaen Turun kaupungista saatettiin kuitenkin pitää, vaikka omasta lähiöstä tai asuintalosta ei pidettykään.

Itse muuttotapahtuma koettiin monesti hankalaksi ja vaivalloiseksi. Muuton jälkeen tuli taas sopeutua uuteen kaupunkiin, ja muutama haastateltava kertoi sen olevan vaikeaa erityisesti silloin, jos kaupungissa ei asunut entuudestaan tuttavilla. Eräs nuori irakilaismies kertoi muuton olleen hänelle vaikeaa, koska hän menetti taas uudestaan ystävänsä, tutuksi käyneen koulun ja kaupungin. Muutettuaan Turkuun hän oli uudelleen lähes samassa tilanteessa kuin lähtiesään pakomatkalta kotimaastaan ja saapuessaan vieraaseen Suomen maahan. Rovaniemeltä Turkuun muuttanut entisestä Jugoslaviasta kotoisin ollut mies kertoi myös muuton vaikeuksista. Hänelle ongelmallista oli se, että kaupunki oli taas uusi ja vieras ja kaikki piti aloittaa uudelleen alusta. Hän sanoi, että hän ei saanut rauhaa itselleen, ennen kuin vasta asuttuaan kaupungissa kolme vuotta. Nyt hän tuntee vihdoin saaneensa rauhan. Muutama maahanmuut-

taja sanoi ikävöivänsä vielä entistä asuinkuntaansa Suomessa. Tämä kunta oli ollut usein maahanmuuttajien ensimmäinen asuinpaikka Suomessa, ja siitä oli muodostunut heidän suomalainen kotikuntansa. Ensimmäinen asuinkunta oli sitä Suomea, johon he ensimmäiseksi totuivat. Jotkut olivat viihtyneet kovinkin hyvin entisessä asuinkunnassaan, mutta he olivat joutuneet muuttamaan pois, koska siellä ei ollut esimerkiksi työtä. Muutama maahanmuuttaja kertoi olevansa pettynyt muuttoon, koska he eivät olleet löytäneet kaupungista työtä niin kuin olivat muuttaessaan toivoneet.

Entiset jugoslaviaalaiset ja entiset neuvostoliittolaiset tuntuivat viihtyvän parhaiten Turussa muihin maahanmuuttajaryhmiin verrattuna. Heillä ei ollut ongelmia naapureiden kanssa, eivätkä kertoneet kokeneensa rasismia. Heidät on voitu ottaa suomalaisten keskuudessa eri tavalla vastaan kuin esimerkiksi irakilaiset tai iranilaiset. Syy tähän voi olla idännaapurimme ja entisen Jugoslavian alueelta tulleiden maahanmuuttajien meitä lähempänä oleva kulttuuritausta ja ulkonäkö verrattuna useisiin muihin tutkimuksessa mukana olleisiin maahanmuuttajaryhmiin.

Haastatelluista 32 prosentilla (16 henkilöllä) oli halukkuutta muuttaa pois Turusta ja 14 prosenttia (7 henkilöä) olisi valmiita muuttamaan Turun sisällä. Muuton toteuttamisen esteenä oli kuitenkin edellä mainittu asunnon löytämisen vaikeus sekä muuton kalleus. Eräs Turusta poismuuttohalukas maahanmuuttajamies ei voinut myöskään toteuttaa muuttotoiveitaan, koska hänellä oli kaupungissa vakituinen työ. Hän olisi halunnut muuttaa pois Turusta, koska ei viihtynyt kaupungissa. Hän kertoi pelkäävänsä kävellä Turun kaduilla esimerkiksi vapun tai muiden kaupunkijuhlien aikaan, koska silloin suomalaiset haluavat tapella ulkomaalaisten kanssa. Miehellä oli kuitenkin vakituinen työ Turussa, eikä hän voinut jättää sitä, koska uuden työn löytäminen olisi muualta taas vaikeaa.

Haastatelluista kolme sanoi muuttavansa ensimmäiseen asuinkuntaansa Suomessa, jos saisivat sieltä töitä tai jos yleensäkin muuttaisivat vain jonnekin. Rovaniemeltä Turkuun muuttanut irakilaismies muuttaisi mahdollisten töiden perässä Rovaniemelle takaisin, koska hän piti kaupungin ihmisistä. Ruovedeltä Turkuun muuttanut haastateltu sanoi ehkä muuttavansa takaisin Ruovedelle sen jälkeen, kun hän on kouluttanut itsensä Turussa. Hän kaipasi Ruoveden järviä ja muuta luontoa. Muutama maahanmuuttaja sanoi voivansa muuttaa myös Helsinkiin, jos saisi sieltä töitä tai jos siellä ei olisi asunnoista niin kova pula.

7.4 Halukkuus muuttaa ulkomaille

Tutkimuksen osallistuneista maahanmuuttajista 48 prosenttia (24 henkilöä) oli miettinyt mahdollista muuttoa pois Suomesta. Kenelläkään aihe ei ollut kuitenkaan ajankohtainen. Muuttoa miettineistä 29 prosenttia (14 henkilöä) oli halukkaita muuttamaan takaisin kotimaahansa, jos tilanne siellä rauhoittuisi ja jos saisi sieltä työn. Eräs vietnamilainen sanoi ehkä palaavansa kotimaahan saatuaan ammatin ja kerättyään rahaa. Muutama sanoi kuitenkin, että hän ei voi enää koskaan palata kotimaahansa sieltä kerran lähdettyään. Eräs iranilaismies sanoi, että hän ei voi kuvitella muuttavansa takaisin kotimaahansa. Iranissa hänet tapettaisiin, koska hän oli kuulunut siellä kiellettyyn puolueeseen. Eräs irakilaismies sanoi puolestaan haluavansa muuttaa mihin vain pois Suomesta, jos hänellä vain olisi vaihtoehtoja. Kaksi entisestä Neuvostoliitosta kotoisin ollutta maahanmuuttajaa kertoi muuttavansa takaisin Venäjälle, jos saisi sieltä koulutustaan vastaavan työn. Kolme haastateltavaa oli miettinyt myös muuttoa Ruotsiin, Yhdysvaltoihin tai Kanadaan, koska heillä asui sukulaisia näissä maissa.

Muuttamaan ei haluttu lähteä silloin, kun oltiin tyytyväisiä Suomeen tai kun ei haluttu aloittaa elämää taas uudestaan alusta vieraassa yhteiskunnassa. Maahanmuuttajat ovat ottaneet muutusuunnitelmia mietittäessään huomioon myös lasten näkökulman ja hyvinvoinnin. Vietnamlainen mies kertoi juuri punninneensa asumista Suomen ja Vietnamin välillä ja päätyneensä jäämään Suomeen, koska Suomessa hänen lapsillaan olisi parempi tulevaisuus ja erityisesti paremmat opiskelumahdollisuudet. Vietnam ei vetänyt puoleensa myöskään, koska haastatellun mukaan maassa on rauhatonta ja ihmisillä ei ole siellä vapautta. Kotimaan ja Suomen välillä punninnut iranilaismies totesi myös halun lastensa parhaaseen olevan suuri este kotimaahan muuttoon. Mies uskoi, että hänen lapsilleen olisi vaikea sopeutua asumaan Iranissa, koska he olivat syntyneet Suomessa ja kasvaneet suomalaisessa yhteiskunnassa. Lapsilla ei ollut Suomessa kasvaneina samankaltaisia siteitä alkuperäismaahansa kuin heidän vanhemmillaan.

8 Yhteenveto ja johtopäätökset

Tutkimuksessa selvitettiin Suomen sisällä tapahtuvaa maahanmuuttajien oma-aloitteista muuttoliikettä ja erityisesti muuttojen taustalla olevia motiiveja eli muuttoon vaikuttavia työntäviä ja vetäviä tekijöitä. Aihetta on lähestytty Turkuun kohdistuvan tapaustutkimuksen kautta. Suuri osa tutkimukseen osallistuneista oli pakolaistaustaisia maahanmuuttajia, jotka Suomen viranomaiset olivat alun perin sijoittaneet tiettyihin kuntiin. Aineisto kerättiin haastatteleamalla 50 maahanmuuttajaa. Kustakin tutkimukseen mukaan otetusta kansalaisuusryhmästä haastateltiin kymmentä maahanmuuttajaa. Mukaan otettiin irakilaisia, iranilaisia, vietnamilaisia sekä entisestä Neuvostoliitosta ja entisestä Jugoslaviasta Suomeen saapuneita maahanmuuttajia. Haastateltavien löytämisessä etnisten verkkojen toimivuudella oli suuri merkitys.

Tutkimuksen osallistuneet maahanmuuttajat olivat alun perin lähteneet muuttamaan melko pieniltä paikkakunnilta, paljolti alle 50 000 asukkaan kunnista. Suurin osa muualta Turkuun saapuneista maahanmuuttajista oli asunut alun alkaen Lapissa tai Pohjanmaalla. Suomen kunnista eniten oltiin lähdetty muuttamaan Oulusta. Maahanmuuttajat eivät olleet kotoutuneet kuntaan, johon heidät oli sijoitettu tai johon he olivat ensin muuttaneet. He eivät olleet päässeet mukaan maamme yhteiskuntaan eivätkä saaneet asuinkunnassaan kiinni elämästä.

Maahanmuuttajien kuntien välisiin muuttoihin ovat vaikuttaneet monet eri tekijät, mutta ne liittyvät kaikki paljolti maahanmuuttajien toimettomaan olotilaan, tekemisen ja sosiaalisten kontaktien puutteeseen. Maahanmuuttajat ovat harvoin tyytyväisiä ensimmäiseen asuinkuntaansa, sen kokoon ja tarjoamiin mahdollisuuksiin. He valittavat sijoituskuntien pienuutta ja elinmahdollisuuksien heikkoutta niissä.

Maahanmuuttajat vaihtavat asuinpaikkaansa Suomen sisällä useimmiten yksinäisyyden tunteen sekä etnisyyteen ja kulttuuriin liittyvien tekijöiden vuoksi. Maahanmuuttajia vetää Turkuun erityisesti halu päästä lähelle sukulaisia sekä ystäviä, jotka edustavat omaa etnistä ryhmää. Monella Turkuun muuttaneella on läheisiä kaupungissa. Maahanmuuttajien uudelleen sijoittumiseen Suomessa vaikuttaa täten paljon muuttajien sukulaisten ja ystävien sijainti Suomessa. Ystävien ja sukulaisten merkitys korostuu silloin, kun ollaan vieraassa maassa ja kulttuurissa eikä olla esimerkiksi työelämän kautta saatu kontaktia maan kantaväestöön tai yhteis-

kuntaan. Tässä tilanteessa maahanmuuttaja hakee tukea ja turvallisuuden tunnetta oman etnisen ryhmänsä muista jäsenistä ja eritoten ystävistään ja sukulaisistaan.

Oman kulttuurin säilyttäminen on huomattavan tärkeä maahanmuuttajien henkisen hyvinvoinnin kannalta. Kulttuuristen ja etnisten tekijöiden ylläpito koetaan usein hankalaksi ensimmäisessä asuinpaikassa, jossa oma etninen ryhmä on yleensä pieni. Turku vetääkin puoleensa juuri monien eri etnisten ryhmien suurehkon koon vuoksi ja myös tätä kautta syntyneen kulttuurillisen ja uskonnollisen toiminnan runsauden takia. Turussa toimivia kulttuuriryhdistyksiä pidetään niin ikään tärkeinä sekä erityisesti vietnamilaisten keskuudessa katolisen kirkon toimintaa ja vietnaminkielisen papin läsnäoloa kaupungissa.

Oman kulttuurin säilyttämiseen ja etnisen ryhmän läsnäoloon liittyy myös valtioiden rajat ylittävien muihin maanmiehiin kohdistuvien yhteyksien ylläpito. Näiden kulttuuristen, sosiaalisten ja poliittisten transnationaalien yhteyksien ylläpito on maahanmuuttajien mielestä Turussa helpompaa kuin heidän entisissä asuinkunnissaan. Turun hyviä liikenneyhteyksiä muualle maailmaan, Eurooppaan ja erityisesti Ruotsiin, Tukholman lähistölle, jossa monella maahanmuuttajalla on sukulaisia tai ystäviä, pidetään tärkeinä yli rajojen menevien suhteiden säilyttämisessä. Maahanmuuttajien kollektiiviselle kulttuurille on tyypillistä perhekäsityksen laajuus toisin kuin länsimaisessa ydinperhe-ajattelussa. Yhteyksiä halutaan pitää yllä yli valtioiden rajojen meidän mittapuemme mukaan kaukaisempiinkin sukulaisiin. Transnationaalien yhteyksien ylläpito luo maahanmuuttajille koheesion tunnetta ja liittää yhteen laajan hajallaankin olevan etnisen yhteisön.

Kulttuurisiin tekijöihin liittyy vielä kielen merkitys maahanmuuttajia Turkuun vetävänä tekijänä. Maahanmuuttajat haluavat muuttaa Turkuun, koska siellä oman etnisen ryhmän edustajien runsauden vuoksi lapset saavat omakielisiä ystäviä ja oman kielen opetusta. Kielikysymys tulee esiin muuton motiiveissa myös ruotsinkielisistä kunnista poismuuttavien maahanmuuttajien keskuudessa, koska ruotsinkielisissä kunnissa maahanmuuttajat eivät opi suomen kieltä. Maahanmuuttajat haluavat ruotsin sijasta oppia maan enemmistön kielen, suomen, ja tämän vuoksi hakeutuvat paikkakunnalle, jossa on suomenkielinen valtaväestö.

Yleisesti ottaen maahanmuuttajien keskuudessa kaikkia mahdollisuuksia uskotaan olevan Turussa runsaammin. Nämä mahdollisuudet liittyvät oman kulttuurin säilyttämisen ja harjoittamisen sekä sosiaalisten tekijöiden ja liikkumisen lisäksi myös työ- ja opiskelumahdollisuuks-

siin. Maahanmuuttajien ollessa usein työmarkkinastatukseltaan työttömiä he muuttavat Turkuun parempien työnsaantimahdollisuuksien toivossa. Turun runsaan maahanmuuttajaväestön vuoksi maahanmuuttajien pitämiä liikkeitä on kaupungissa enemmän, joten niistäkin maahanmuuttajat voivat ajatella saavan töitä. Tutkimukseen osallistuneista maahanmuuttajista erittäin harva kuitenkin oli työllistynyt Turkuun muutettuaan.

Maahanmuuttajat ajattelevat Turussa myös opiskelumahdollisuuksien olevan paremmat verrattuna lähtökuntaan. Maahanmuuttaja on ensimmäisessä asuinkunnassaan joutunut monesti odottamaan kauan esimerkiksi työvoimapolitiittisille kursseille pääsyä, ja Turussa hän uskoo tämän ongelman väistyvän. Jos maahanmuuttaja ei ole ensimmäisessä asuinpaikassaan päässyt edes perustavanlaatuisille kursseille, kuten suomen kielen kurssille, ovat hänen mahdollisuutensa saada töitä tai opiskelupaikkaa heikot. Tämä tilanne ei luo hyvää perustaa maahanmuuttajan kotouttamispyrkimyksille, sillä yleensä perusvaatimus työllistyäkseen olisi suomen kielen hallinta.

Monelle maahanmuuttajalle myös ilmasto on huomattava muuton syy Turkuun. Maahanmuuttajat vaihtavat asuinpaikkaa Suomen pohjoisista osista mahdollisimman eteläiseen Suomeen, jossa ilmasto on lämpimämpi. Turussa tiedetään olevan leudommat ja lyhyemmät talvet sekä pidemmät kesät kuin esimerkiksi Rovaniemellä ja Oulussa ja tämän vuoksi hakeudutaan Turkuun. Useasti täysin erilaiseen ilmastoon tottuneina maahanmuuttajat kokevat pohjoisen ilmaston ja erityisesti sen talvet kovin epämiellyttäviksi.

Maahanmuuttajien Suomen sisäisessä muuttoliikkeessä työntävänä tekijänä toimivat niin ikään suomalaisten asukkaiden asenteet. Erityisesti pienillä paikkakunnilla suomalaisia asukkaita pidetään usein ahdasmielisinä ja kokemattomina ulkomaalaisista. Maahanmuuttajat välittelevat huonoja kontakteja suomalaisten ja ulkomaalaisten välillä. Suomeen muuttaneet ulkomaalaiset kokevat tässä tilanteessa, että he eivät pääse mukaan valtaväestön joukkoon, ja tämä taas heikentää osaltaan heidän kotoutumismahdollisuuksiaan. Suuremmissa kaupungeissa, kuten Turussa, maahanmuuttajat uskovat suomalaisten olevan tottuneempia eri kulttuureihin ja tämän vuoksi suvaitsevampia ulkomaalaisia kohtaan.

Maahanmuuttajat muuttavat Suomen sisällä niin ikään ihmissuhdesyiden vuoksi, kuten avioliiton solmimisen tai avioeron takia, sekä vain siksi, että muut saman etnisen ryhmän edustajat lähtevät pois silloisesta asuinkunnasta. Muiden perässä muuttamisella halutaan pysyä yhdessä

oman etnisen lähiyhteisön kanssa. Myös Turun runsaat palvelut vetävät maahanmuuttajia puoleensa. Maahanmuuttajia kiinnostaa eritoten maanmiehiensä pitämät kaupat, joissa ruuan tiedetään olevan halvempaa ja valikoiman halutunlaista.

Maahanmuuttajat saattavat joutua vaihtamaan asuinkuntaansa myös heihin kohdistuneen ahdistelun ja ilkeiden vuoksi. Tällaisessa tilanteessa maahanmuuttaja vaihtaa asuinkuntaa turvallisuussyistä. Ahdistelua ja häiriötä voi aiheuttaa joko paikkakunnan toinen maahanmuuttaja-asukas tai suomalainen asukas. Suomalaisen asukkaan aiheuttama häiriö liittyy usein muukalaisvihaan tai rasismiin. Saman maan kansalaistenkin keskuudessa on esiintynyt niinkin suuria ongelmia, että asuinpaikan vaihto on Suomessa ollut tarpeen. Saman maahanmuuttajaryhmän keskuudessa on joskus erilaisia sisäisiä ryhmiä, jotka poikkeavat toisistaan esimerkiksi uskonnoltaan tai etnisyydeltään. Näiden ryhmien välillä Suomessa esiintyvät erimielisyydet ovat saattaneet olla ajankohtaisia jo ryhmien yhteisessä kotimaassa. Erimielisyydet jatkuvat edelleen Suomeen tultaessa, jonne molempien osapuolien edustajia on muuttanut.

Yhteenvedonomaaisesti voi todeta, että maahanmuuttajilla ei useinkaan ole sellaisia tekijöitä ensimmäisessä asuinpaikassaan, joiden avulla he kiinnittyisivät sinne. Heiltä puuttuvat elämän tärkeät perustekijät kuten työ tai opiskelupaikka ja sosiaaliset suhteet. Maahanmuuttajat kokevat näiden puuttuvien asioiden hankkimisen vaikeaksi asuinpaikassaan ja tuntevat toimeettomuutta. Tämän puutetilän johdosta maahanmuuttajien kotoutuminen kärsii, ja he ovat valmiita muuttamaan muualle etsimään parempia elämisen mahdollisuuksia. Maahanmuuttajilla ei ole mitään, mikä pidättelisi heitä paikoillaan.

Suomalaisten ja maahanmuuttajien maassamuuttomotiiveissa voidaan havaita tiettyjä eroavaisuuksia. Timo Itäpuiston, muun muassa Pohjanmaalta pois suuntautunutta muuttoa koskeneen tutkimuksen mukaan suomalaisilla merkittävimmät kuntien välisten muuttojen motiivit liittyivät työhön, opiskeluun, asumiseen ja perhesuhteiden muuttumiseen. Maahanmuuttajien neljän tärkeimmän muuton syyn joukossa ovat puolestaan halu asua lähellä ystäviä tai sukulaisia, työ- ja opiskelumahdollisuudet, muutto lähelle muita oman etnisen ryhmän edustajia sekä halu vähentää yksinäisyyden tunnetta juuri muuttamalla lähelle edellä mainittuja ryhmiä. Asumiseen liittyvät syyt eivät olleet maahanmuuttajille läheskään niin merkittäviä kunnan välisten muuttojen aiheuttajia kuin suomalaisille.

Opiskeluun ja työhön liittyvät syyt tulevat sekä suomalaisilla että maahanmuuttajilla tärkeinä esiin mutta paljolti eri tarkoituksessa. Suomalaiset ovat pääasiassa tavoitemuuttajia eli hakevat etenemismahdollisuuksia urallaan tai muuttavat tiedossa olevan opiskelupaikan perässä, kun taas maahanmuuttajat työttöminä muuttavat parempien työnsaanti- tai kouluttautumismahdollisuuksien toivossa. Suomalaisilla ja maahanmuuttajilla on erilaiset lähtökohdat työhön ja opiskeluun liittyvään muuttoon. Maahanmuuttajat muuttavat rohkeasti toiseen kuntaan, vaikka heillä ei yleensä ole mitään varmaa tiedossa. He ainoastaan uskovat uudessa asuinkunnassa mahdollisuuksien saada työtä tai koulutusta olevan paremmat. Maahanmuuttajilla kynnys lähteä vaihtamaan asuinpaikkaa tuntuukin olevan tämän vuoksi matalampi kuin suomalaisilla. Jos aihetta tarkasteltaisiin tilastojen avulla, voisi olettaa havaittavan maahanmuuttajien liikkuvan maassamme enemmän kuin suomalaisten. Tutkimustarvetta olisikin juuri maahanmuuttajien maassamuuton kattavan tilastollisen analyysin tekemiseen, koska asiaa ei olla Suomessa aiemmin selvitetty. Teoria- ja viitekehysluvussa mainittu Siirtolaisuusinstituutin alkava tutkimushanke keskittyy juuri tähän tilastolliseen puoleen maahanmuuttajien maassamuuttoliikkeestä. Tilastojen avulla voisi myös selvittää mielenkiintoisen seikan, suosivatko tietyt etniset tai kansallisuusryhmät tiettyjä kaupunkeja Suomen sisäisessä muutossa.

Voidaan miettiä, miksi maahanmuuttajat muuttavat juuri Turkuun eivätkä esimerkiksi Suomen toisiin suuriin kaupunkeihin, kuten Suur-Helsinkiin tai Tampereelle, joilla on samat suuremman kaupungin ominaisuudet kuin Turulla eli enemmän maahanmuuttajia, hyvät työ- ja opiskelumahdollisuudet sekä palvelut. Näissä kaupungeissa myös monesti muuttoon vaikuttanut leudompi Etelä-Suomen ilmasto on suunnilleen samankaltainen. On kuitenkin löydettävissä joitakin maahanmuuttajia Turkuun vetäviä tekijöitä, jotka eivät päde hyvin muihin Suomen suuriin kaupunkeihin. Tärkein näistä on maahanmuuttajien halua muuttaa ystäviensä ja sukulaistensa luo, jotka sattuvat asumaan Turussa. Läheisten asuessa Turussa Turku saattaa olla myös ainoa paikka Suomessa, josta muuttoa harkitseva maahanmuuttaja tietää jotakin oman asuinkuntansa lisäksi. Niille, jotka puolestaan ovat matkustaneet Suomen sisällä, Turku saattaa olla ainoa kaupunki, jossa he ovat juuri ystäviensä ja sukulaistensa vuoksi käyneet asuinkuntansa ulkopuolella. Vuokrataso vaikuttaa myös paljon maahanmuuttajien asuinpaikan valitsemiseen, minkä vuoksi Helsinki on voinut pudota pois laskuista. Helsingissä vuokrataso on Turun tasoa huomattavasti korkeampi, ja siellä on vapaita asuntoja markkinoilla muutenkin vähemmän kuin Turussa. Turun poikkeaviin ominaisuuksiin kuuluvat myös nopeat ja halvat yhteydet Ruotsiin, erityisesti Tukholmaan, jossa monella maahanmuuttajalla asuu sukulaisia.

Maahanmuuttajat saavat usein kaupungissa asuvilta sukulaisiltaan ja ystäviltään apua asunnon hankinnassa. Maahanmuuttajan on helpompi muuttaa kaupunkiin, jossa asuu jo ennestään tuttuja, sillä he voivat tutustuttaa uuden tulokkaan kaupunkiin ja auttaa elämisen käyntiin uudella paikkakunnalla. Ystävien asuinpaikka vaikuttaa useasti myös siihen, mihin päin Turkuu uusi kaupunkiin tulija sijoittuu. Maahanmuuttajat saattavat muuttaa lähelle tuttujaan. Nämä ovat auttaneet asunnon etsinnässä alueilta, joissa he itse asuvat. Suurin osa maahanmuuttajista muuttaa ensin Turkuun tullessaan jo entuudestaan maahanmuuttajien suosimille alueille, Lausteelle tai Varissuolle. Maahanmuuttajat eivät tee paljoakaan harkintaa Turun asuinalueiden välillä ennen Turkuun saapumista, vaan he muuttavat sinne, mistä edes hieman halutunlainen asunto löytyy. Helpoiten maahanmuuttajat ovat tuntuneet saavan asuntoja juuri Lausteen ja Varissuon lähiöistä. Näillä alueilla vuokrataso on myös halvempi kuin monilla muilla Turun alueilla. Lausteen ja Varissuon lähiöitä voidaankin pitää eräänlaisina sisääntuloasuinalueina Turkuun muuttaville maahanmuuttajille. Maahanmuuttajan on helpompi muuttaa uuteen kaupunkiin sellaisille alueille, joissa asuu runsaasti entuudestaan oman etnisen ryhmän edustajia kuin lähes täysin suomalaisten asuttamille alueille. Vaikka Varissuolta tai Lausteelta on hankittu usein ensiasunto Turusta, vähitellen maahanmuuttajat alkavat etsiä asuntoa muualta. Muuton suuntautumista Turun sisälle on täten ohjannut pääasiassa asuntojen tarjontatilanne maahanmuuttajille, hintataso ja ystävä- sekä sukulaisuussuhteet.

Maahanmuuttajien keskuudessa Turun kaupungin sisällä muuttaminen on melko yleistä. Myös kaupungin lähiöiden sisällä tapahtuu muuttoja. Kaupungin sisäinen muuttoliike olisi todennäköisesti vielä vilkkaampaa, jos uuden asunnon saaminen olisi ulkomaalaisille helpompaa ja kustannukset matalampia. Muuttaessaan kaupungin sisällä maahanmuuttajat vaihtavat harvoin asumismuotoa. He muuttavat lähes poikkeuksetta kerrostalosta kerrostaloon. Pientalo- ja rivitaloasuminen on maahanmuuttajien keskuudessa melko harvinaista. Pientaloasumista pidetään kalliina, ja jotkut maahanmuuttajat kokevat olevansa yksinäisiä asuessaan omassa talossa.

Turun sisäisten muuttojen syynä esiintyy usein halu muuttaa toisenlaiseen asuntoon. Asuntoon liittyvät syyt tulevat kyseeseen silloin, kun asunto koetaan liian pieneksi koko perheelle. Monet maahanmuuttajat ovat muuttaneet jo valmiiksi pieneen asuntoon, sillä asunnon hankinnan vaikeuden vuoksi on täytynyt tyytyä vain siihen asuntoon minkä on saanut. Lasten lukumäärän kasvaessa tarvitaan myös isompaa asuntoa. Asunnon vaihdossa maahanmuuttajat etsivät myös parempikuntoista tai vuokratasoltaan edullisempaa asuntoa kuin aikaisempi tai

pienempää silloin, kun lapset ovat muuttaneet pois kotoa. Työpaikan, koulun ja päiväkodin läheisyyteen myös hakeudutaan. Ihmissuhdemuutokset ovat niin ikään sysänneet maahanmuuttajia asunnon vaihtoon Turun sisällä, esimerkiksi naimisiinmenon, avoliiton tai avioeron yhteydessä tai nuorten halutessa itsenäistyä ja muuttaa omaan asuntoon.

Asuinalueen tai kerrostalon rauhattomuus on myös monen Turun sisällä asuinpaikkaa vaihtaneen maahanmuuttajan muuton motiivi. Maahanmuuttajat vaihtavat asuinalueetta kaupungin sisällä, koska he kokevat alkoholisoituneet ihmiset häiriöksi. Maahanmuuttajien huonot välit naapureihin, jotka käyttävät rasistista kieltä, ovat niin ikään yksi kunnansisäisen muuton syy. Jotkut maahanmuuttajat pitivät myös muiden ulkomaalaisten naapureiden läsnäoloa kielteisenä asumistekijänä ja haluavat tämän vuoksi muuttaa. Heidän mukaansa ulkomaalaiskeskittymät ovat rauhattomia ja saavat suomalaisissa aikaaan rasistisia piirteitä. Monet taas kokevat ulkomaalaisten tai oman etnisen ryhmän edustajien läsnäolon miellyttäväksi ja tärkeäksi omalle mielelle, minkä vuoksi he ovat varta vasten muuttaneet maahanmuuttajien asuttamille alueille. Maahanmuuttajien mielipiteet ulkomaalaisten asuttamista alueista ovat siis eriäviä. Toisia ne vetivät puoleensa, kun taas toisille ne toimivat muuttoon työntävinä tekijöinä. Entisten Jugoslavian ja Neuvostoliiton alueilta saapuneet maahanmuuttajat pitivät vähiten ulkomaalaiskeskittymistä.

Suomalaisten Turun lähialueella tapahtuneiden muuttomotiivien ja maahanmuuttajien Turun sisäisten muuttomotiivien vertailussa ei ole havaittavissa kovin suuria eroavaisuuksia. Molemmilla ryhmillä asumissytyt tulevat korostuneesti esiin. Suomalaisten asumissytyt viittaavat kuitenkin usein asumistyyppin vaihtamiseen eli muuttoon kerrostalosta omakoti- tai rivitaloasumiseen, kun taas maahanmuuttajista vain harva muuttaa kerrostalosta pientaloon. Molemmilla ryhmillä ihmissuhdesyyt ovat myös muuttojen taustalla. Etnisen ryhmän läsnäoloon ja rasismiin liittyvät muuton syyt eivät kuitenkaan odotettavasti tule suomalaisilla esiin.

Tutkimuksessa selvitettiin myös maahanmuuttajien lähtökunnilta saamia muuttoavustuksia. Suomessa muuttoavustusta annetaan henkilöille, jotka kuuluvat toimeentulotuen piiriin ja muuttavat pois kunnan alueelta tietyn perustein. Perusteena voivat olla muuttokohteessa sijaitseva työ-, harjoittelu- tai opiskelupaikka tai esimerkiksi erityiset perhesyyt. Maahanmuuttajat saavat usein jonkinlaista avustusta lähtiessään asuinkunnasta pois. Perusteena on pääasiassa sukulaisten asuminen muuton kohdekunnassa. Jotkut kunnat tuntuvat maksavan maahanmuuttajille muuttoavustuksia selkeitä ilman perusteita. Tässä tutkimuksessa kaikki haasta-

teltavat eivät vaikuttaneet kuitenkaan itse tietävän kovin selkeästi, mitä heille on muutosta korvattu, joten kysymys muuttoavustuksista jää tässä selittämättä täydellisesti. Mahdollisesti kaikki informantit eivät tarkoituksella halunneet kertoa saamistaan avustuksista, koska he tiesivät monen suomalaisten kielteisen suhtautumisen ulkomaalaisten avustamiseen tai koska he kokivat kyselyn kiusalliseksi.

Monet maahanmuuttajat kokevat asunnon löytämisen vaikeaksi Turkuun muutossa. Sopivan tai edes kohtuullisen sopivan asunnon löytämisessä saattaa mennä jopa monia kuukausia tai useita vuosia. Maahanmuuttajat kokevat usein myös syrjintää asuntoa etsiessään. Vuokranantajat tunnistavat kielitaidon perusteella maahanmuuttajien ulkomaalaisuuden ja kieltäytyvät vuokraamasta asuntoa heille. Asunnon hakijan ulkomaalaisuus on tunnustettu maahanmuuttajille myös suoraan syyksi vuokraamattomuuteen. Asunnon saamista heikentää niin ikään monen maahanmuuttajan työttömyys. Kaikki maahanmuuttajat eivät kuitenkaan pidä asunnon etsintää hankalana. Turussa asuvilla sukulaisilla ja ystävillä on usein keskeinen rooli asunnon hankinnassa. Tuttavien luo saatetaan muuttaa ensihätään asumaan ja vähitellen etsitään omaa asuntoa. Useasti myös perheen isä saattaa muuttaa ensin hetkeksi yksin Turkuun tuttavien luo etsiäkseen perheelle asuntoa. Asunnon löytymisen jälkeen muu perhe muuttaa perässä.

Maahanmuuttajien Suomen sisäistä muuttoa hankaloittaa asunnon löytymisen lisäksi muuton kalleus. Maahanmuuttajat pitävät takuuvuokria ja välityspalkkiota ongelmallisina. Niiden olemassaolo tai suuruudet vaikuttavat paljon siihen, minne maahanmuuttajalla on käytännössä mahdollisuus muuttaa. Kustannustenkin vuoksi Lauste ja Varissuo ovat usein maahanmuuttajille realistisia asuinaluevaihtoehtoja.

Haastatelluista maahanmuuttajista yli puolet kertoi viihtyvänsä uudessa asuinalueissaan, Turussa. Viihtyvyyteen vaikuttavat eri ihmisillä eri seikat, muun muassa ystävien ja/tai sukulaisien ja omanmaalaisten ihmisten läheisyys, kaupungin suuruus, hyvät palvelut, työ ja mukavat naapurit. Varissuo sai sen asukkailta erityisesti kiitosta monipuolisesta palveluvarustuksesta. Turun kaupungista pidetään myös sen vuoksi, että ihmiset ovat siellä avoimia ulkomaalaisia kohtaan. Joidenkin maahanmuuttajien mielestä asuinalueelle luo viihtyvyyttä alueen suomalainen väestö, kun taas toisille muut ulkomaalaiset ovat tärkeitä mukavuustekijöitä. Ne, jotka eivät koe viihtyvänsä Turussa, häiriintyvät asuinalueensa rauhattomuuksien ja ongelmallisten naapurisuhteiden vuoksi. Jotkut kerrostalot Lausteella ovat joillekin jopa pelottavia asuinpaikkoja. Useat maahanmuuttajat ovat halukkaita muuttamaan pois ongelmallisilta alu-

eilta, mutta uuden asunnon löytäminen on vaikeaa. Maahanmuuttajat ovat valmiita muuttamaan työ- tai opiskelupaikan perässä. Jotkut maahanmuuttajat haluaisivat muuttaa asuinkuntaan, jossa ovat ensin asunut Suomessa, jos he vain saisivat töitä sieltä tai jos yleensä vaihtaisivat asuinkuntaa Suomen sisällä. Ensimmäisestä suomalaisesta kunnasta oli saattanut muodostua maahanmuuttajille heidän suomalainen kotikuntansa ja sinne haikailtiin takaisin.

Melko moni maahanmuuttaja on miettinyt poismuuttoa Suomesta. Useasti he ovat ajatelleet alkuperäiseen kotimaahansa muuttoa, mutta monelle se olisi kuitenkin käytännössä mahdotonta kotimaan rauhattomuuksien tai muiden ongelmien takia. Jotkut miettivät myös sukulaisten luo muihin maihin muuttamista tai kotimaahan siinä tapauksessa, että sieltä saisi työtä. Toiseen maahan muuttamisen ongelmana pidetään kuitenkin elämän taas uudelleen aloittamista vieraassa yhteiskunnassa. Suomeen halutaan jäädä myös, koska lapsien tulevaisuuden katsotaan olevan maassa turvatumpi kuin esimerkiksi kotimaassa. Kotimaahan muuttamisen ongelmana on myös lasten sopeutuminen sinne. Monen maahanmuuttajan lapset ovat syntyneet Suomessa tai ovat olleet pieniä Suomeen muutettaessa, joten lapset eivät ole varsinaisesti eläneet alkuperäismaassaan tai eivät muista siitä mitään. Lapset ovat kasvaneet suomalaisessa yhteiskunnassa ja kulttuurissa ja tottuneet elämään siinä. Tämän vuoksi sopeutuminen heidän alkuperäismaahansa, jonka kulttuuri useasti poikkeaa huomattavasti suomalaisesta, voisi olla vanhempien mukaan vaikeaa. Vanhemmat puhuvat omasta kokemuksestaan.

Turun kaupungille maahanmuuttajien Suomen sisäisellä muuttoliikkeellä on sekä kielteisiä että myönteisiä vaikutuksia. Turkuun suuntautuva maassamuutto vaikuttaa kaupungin väkilukuun kasvattavasti. Maahanmuuttajista muut kuin siirtolaiset, eivät ole kuitenkaan kovin hyödyllisiä veronmaksajina, koska heistä suurin osa on työttömiä. Maahanmuuttajat monipuolistavat kuitenkin kaupungin kulttuuritoimintaa ja tuovat lisää liiketoimintaa, muun muassa erikoisliikkeitä. He ovat myös kaupungille tulevaisuudessa tarvittavaa työvoimaa.

Maahanmuuttajien Turkuun muuttamisen ongelmana on kaupungin kunnallisia palveluita, erityisesti kaupungin sosiaali- ja työvoimapalveluita, kuormittava vaikutus. Muutot rasittavat eritoten tulomuuttokaupungin taloutta. Valtio maksaa ainoastaan maahanmuuttajan ensimmäiselle asuinkunnalle avustuksia maahanmuuttajan vastaanotosta ja kotouttamisesta mutta ei toiselle kunnalle, eli tässä tapauksessa Turulle, johon maahanmuuttaja on oma-aloitteisesti muuttanut. Turkuun on siis saapunut paljon maahanmuuttajia, mutta niistä maksetut valtion korvaukset ovat jääneet maahanmuuttajien ensimmäisille asuinkunnille. Tästä huolimatta Tu-

run on tarjottava maahanmuuttajalle sosiaali- ja työvoimapalveluita, jotka käyvät kaupungin talouden päälle. Näiden palveluiden asiakasmäärät kasvavat maahanmuuttajien maassamuuton johdosta ilman lisätuloja. Määrä, jonka kunnat ovat sitoutuneet vastaanottamaan pakolaisia, kuvastaa juuri sitä, kuinka suuren maahanmuuttajamäärän kotouttamiseen kunnan resurssit riittävät. Tämän luvun lisäksi kuntaan tulee nyt kuitenkin todellisuudessa enemmän maahanmuuttajia oma-aloitteisen muuttoliikkeen vuoksi.

Taloudelliset syyt ovat tekijä, miksi maahanmuuttajien maassamuutto ei olisi kovin suotavaa muuton kohdekunnan näkökulmasta. Niin kuin Suomen kantaväestöäkin koskevassa aluepolitiikassa on pyritty estämään Suomen väestön muuttamista maan eteläosiin, olisi samansuuntainen politiikka niin ikään hyödyllistä maahanmuuttajia ajatellen. Elämisen mahdollisuuksien parantaminen muualla päin Suomea olisi toivottavaa molempien väestöryhmien osalta. Maahanmuuttajien maassamuuttokehitystä estäisi todennäköisesti suurehkojen maahanmuuttajamäärien asuttaminen samalle alueelle sekä paremmat työnsaanti- ja opiskelumahdollisuudet sijoituskunnissa.

Työnsaantimahdollisuuksien kasvattaminen on tietenkin laaja koko maata koskeva talouspoliittinen kysymys, mutta ainakin opiskelumahdollisuuksiin, erityisesti työvoimapoliittisten kurssien saatavuuteen, voitaisiin kunnissa panostaa. Maahanmuuttajien työttömyysluvat ovat onneksi laskeneet muuttamista takavuosista huomattavasti, vaikka ne ovat edelleen korkeat. Se, miten maahanmuuttajien koulutukseen panostetaan, riippuu kunkin kunnan omasta päätöksestä, miten jakaa valtion antamat avustukset eri yhteiskunnan palveluiden kesken ja mille väestön ryhmälle varat suunnata. Jos kunta kuitenkin on vapaaehtoisesti ilmoittautunut ottamaan maahanmuuttajia vastaan, tulisi sen myös tarjota maahanmuuttajille edellytykset kotoutumiseen maan yhteiskuntaan.

Jos maahanmuuttajia ja erityisesti saman etnisen ryhmän jäseniä sijoitettaisiin enemmän samalle paikkakunnalle, viihtyisivät maahanmuuttajat todennäköisemmin paikallaan paremmin. Maahanmuuttajat ovat usein yksinäisiä ja turhautuneita ensimmäisessä asuinpaikassaan. He kokevat tärkeäksi oman etnisen ryhmän läheisyyden ja ystävien ja sukulaisten läsnäolon, ja pitävät sitä henkisen hyvinvointinsa kannalta merkittävänä. Tämä hyvinvointi on perusseikka, joka maahanmuuttajien tulisi voida saavuttaa pystyäkseen osallistumaan ja kotoutumaan uuteen yhteiskuntaan.

Samaan kuntaan ei voida kuitenkaan käytännössä sijoittaa muuta kuin se määrä maahanmuuttajia, jonka kunnat ovat lupautuneet vastaanottamaan. Kuntien vapaaehtoisuuteen perustuva käytäntö ei luokaan täten otollisia edellytyksiä maahanmuuttajien järkevälle sijoittamiselle, elleivät kunnat kasvata vastaanotettavien maahanmuuttajien määriä. Kuntien välisessä sijoittelussa olisi suotavaa, jos maahanmuuttajat sijoitettaisiin jo alun perin vain niihin kuntiin, joihin saadaan muodostettua riittävän kookkaat saman etnisen taustan ryhmät, tai kuntiin, joissa asuu jo entuudestaan oman etnisen ryhmän edustajia. Ei ole välttämättä suotuisaa sijoittaa jo valmiiksi pientä maahanmuuttajamäärää eri puolille Suomea eikä kunnan tarjoutua vapaaehtoiseksi, jos ei ole mahdollisuuksia tai kiinnostusta toteuttaa tarvittavia kotouttamistoimia. Maahanmuuttajien Suomen sisäisen muuton volyymi onkin paljolti riippuvainen siitä, mihin maahanmuuttajat on alun perin sijoitettu Suomen alueella. Suomen sisäistä muuttoa harkitsevien maahanmuuttajien keskuudessa Turun suuren maahanmuuttajaväestön vuoksi kaupunki toimii mitä todennäköisemmin edelleen tulevaisuudessakin muita maahanmuuttajia vetävänä tekijänä, jos vain asuntoja on kaupungista saatavana.

Kunnan sisäisillä maahanmuuttajakeskittymillä on sekä hyvät että huonot puolensa. Toisaalta maahanmuuttajat kokevat saavansa uusina tulokkaina samalla alueella asuivilta muilta maahanmuuttajilta apua kaupunkiin tutustumisessa. Toisaalta taas maahanmuuttajakeskittymiä pidetään rauhattomina ja ulkomaalaisvastaisuutta herättävänä tekijänä. Esimerkiksi Lausteen jotkut ainoastaan maahanmuuttajien asuttamat kerrostalot koetaan asuinmukavuudeltaan huonoiksi. Tulisikin kiinnittää huomiota asukasvalintojen monipuolisuuteen. Kaupungin sisäisessä asumispolitiikassa olisi myös hyödyllistä panostaa eri asuinalueiden sosiaaliseen monipuolisuuteen. Maahanmuuttajat, jotka ovat itse usein työttömiä ja sosiaalitoimen asiakkaita, asuvat Turussa asuinalueilla, joissa myös suomalaisten työttömien ja erityisesti pitkäaikaistyöttömien määrät ovat korkeita. Tällaiset keskittymät eivät voi olla ilmapiiriltään kovinkaan suotuisia asuinalueita kenellekään.

Suomi on vielä nuori maahanmuuttajavaltio ja kotouttamistoiminta vielä melko uutta maassamme, joten maahanmuuttajatyö hakee varmasti vielä uomaansa. Itse kotouttamistyöstä ja sen onnistumisesta ei ole maassamme vielä paljoakaan tutkittua tietoa, joten lain käytännön toimenpanosta ei voida tässä vaiheessa paljon sanoa. Kotouttamistyön onnistumista tutkii kyläkin parhaillaan Siirtolaisuusinstituutin tutkija Selene Peltonen. Hänen väitöskirjatyönsä aiheena on kotouttamislain merkitys kotoutumisessa maahanmuuttajan näkökulmasta. Tulevaisuudessa kokemuksen myötä ja oppimalla kokeneempien maahanmuuttajavaltioiden virheistä

ja onnistumisista voi Suomi kehittää edelleen uutta maahanmuuttajapolitiikkaansa. Suomenkin kaltaisessa jo monikulttuurisessa yhteiskunnassa olisi hyödyllistä sekä suomalaisille että maahanmuuttajille, että molemmat ryhmät tulisivat toisiaan vastaan. Suomalaisille ihmisille ja maan yhteiskunnalle kotoutuneet maahanmuuttajat ovat paljon hyödyllisempiä kuin kotoutumattomat. Maahanmuuttajat pääsevät kotoutuessaan mukaan yhteiskuntaamme ja saavat elämänsä tarvittavaa sisältöä ja tekemistä.

Kotoutuneet maahanmuuttajat, jotka pääsevät osaksi yhteiskuntaamme, oppivat kielen ja saavat töitä, tutustuvat suomalaisiin ja tätä kautta ystävystyvät heidän kanssaan. Tällaiset kotoutuneet maahanmuuttajat saattavat tulevaisuudessa muuttaa pois maahanmuuttajakeskittymistä. Aluksi, kun suomen kielentaito on heikko ja ollaan työttömiä, halutaan olla lähellä oman etnisen ryhmän edustajia. Tässä tilanteessa saatetaan elää vielä oman etnisen ryhmän muodostamassa maailmassa eikä tutustuta paljon suomalaiseen maailmaan. Vähitellen kotouduttuaan maahanmuuttajat eivät välttämättä enää tunne tarvetta asua vain oman etnisen ryhmän ympäröimänä, vaan saattavat muuttaa pois maahanmuuttajakeskittymistä ja jakautua tasaisemmin Suomen eri alueille.

Lähdeluettelo

- Ahlgren-Leinvuo, H. <hanna.ahlgren@helsinki.fi> (2001). Henkilökohtainen sähköpostiviesti 12.2.2001.
- Blomqvist, K. <kalervo.blomqvist@turku.fi>(2001). Henkilökohtainen sähköpostiviesti 9.4.2001.
- Borgegård, L-E. & al. (1996). The Changing residential patterns of immigrants. The case of Sweden 1973-1992. 339 s. *Yearbook of Population Research in Finland XXXIII*. 173-183 s.
- Cole, J. (1996). *Geography of the world 's major regions*. 474 s. Routledge, London.
- Forsander, A. & A. Alitolppa-Niitamo (2000). Maahanmuuttajien työllistyminen ja työhallinto - keitä, miten ja minne. 80 s. *Työhallinnon julkaisu 242*. Valopaino Oy, Helsinki.
- Forsander, A., E. Ekholm, P. Hautaniemi et al. (2001). *Monietnisyys yhteiskunta ja työ*. 203 s. Yliopistopaino, Helsinki.
- Filatov, T. (2002). Ykkösen aamu-tv. TV 1, 16.5.2002.
- Gorman, R.F. (1993). *Mitigating misery. An inquiry into the political and humanitarian aspects of U.S. and global refugee policy*. 347 s. University press of America, inc, Lanham.
- Haliseva-Soila M. (1986). Turusta työssäkäyntialueelle muuttaminen: Selvitys lähtömuuton syistä. 88s. Maantieteen tutkielma, maantieteen laitos, Turun yliopisto.
- Heikkilä, E. (1999). Siirtolaisuusinstituutin tutkimuspoliittinen ohjelma vuosille 2000-2004. Julkaisematon moniste. Siirtolaisuusinstituutti, Turku.
- HS (=Helsingin Sanomat) (2000). Maahanmuuttajat hakeutuvat nyt Turkuun. *Helsingin Sanomat* 3.10.2000.
- Henriksson, K. (2000). Suomi ja rajaton rajojen Eurooppa. Muuttoliikkeet Eurooppaan ja Euroopassa kylmän sodan jälkeen. 85 s. *Rauhan- ja konfliktitutkimuskeskus. Tutkimustiedote 81*. Tampereen Yliopistopaino Oy, Tampere.
- Iho, A.. <arja.ih@turku.fi > (2002). Henkilökohtainen sähköpostiviesti 28.5.2002.
- Itälä, V. (2002). Ulkomaalaislain kokonaisuudistus etenee. *Monitori 2002: 2*. 73 s.
- Itäpuisto, T. (1999). Kotipesänä Pohjanmaa. Etelä-Pohjanmaan muuttajat ja kotiseudulla pysyneet. 223 s. *Siirtolaisuusinstituutin Pohjanmaan aluekeskuksen tutkimuksia 2*. Vammalan Kirjapaino Oy, Vammala.
- Jaakkola, T. (2000). Maahanmuuttajat ja etniset vähemmistöt työhönotossa ja työelämässä. 138 s. *Työpoliittinen tutkimus 218*. Hakapaino Oy, Helsinki.
- Jaakonsaari, L. (1998). Inkerinsuomalaisten maahanmuutto Suomeen 1990-luvulla. 77 s. *Työhallinnon julkaisu 215*. Hakapaino Oy, Helsinki.
- Jalonen, P. <pirkko.jalonen@turku.fi> (2001). Henkilökohtainen sähköpostiviesti 17.9.2001.
- Jasinskaja-Lahti, I. & K. Liebkind (1997). *Maahanmuuttajien sopeutuminen pääkaupunkiseudulla*. 99 s. Paintmedia Oy, Helsinki.
- Karjalainen, E. (1986). Muuttoliike ja sen vaikutukset Kuhmon alueelliseen väestönkehitykseen 1959-1984. 211 s. *Oulun yliopisto. Pohjois-Suomen tutkimuslaitos B 6*. Oulun yliopisto, Monistus- ja Kuvakeskus, Oulu.
- Keskinen, S. (1998). Pakolaisten maassamuutto – pakolaisten muuttojen suuntautuminen, syyt ja seuraukset Hämeessä vuosina 1992-1995. 70 s. Sosiaalityön tutkielma. Tampereen yliopiston sosiaalipoliitiikan laitos, Tampere.
- Koistinen, L. (toim., 1991). Turku ja maahanmuuttajat. Turun kaupunkiseudun pakolais- ja ulkomaalaispalvelujen kehittämisohjelma. 62 s. Julkaisematon moniste. Turun kaupunki, Turku.
- Koistinen, L. (1997). Polkuja perille. Turun seudun maahanmuuttajien työvoimapalvelut ja työllistyminen 1994-1996. 102 s. *Työhallinnon julkaisu 175*. Työministeriö, Helsinki.
- Koistinen, L. <leena.koistinen@mol.fi> (2001). Henkilökohtainen sähköpostiviesti 2.4.2001.
- Koivukangas, O. (2002). Inkeriläisten paluumuutto käynnistää keskustelua Suomen maahanmuuttopolitiikasta. *Siirtolaisuus 02:1*. 3 s.
- Kokkarinen, H. (1993). *Selvitys pakolaisten ja muiden maahanmuuttajien vastaanoton kokemuksista kunnissa*. 91 s. Kaupunkien talon painatuskeskus, Helsinki.
- Korkiasaari, J. (1991). Liikkuvuus ja rakennemuutos. Maassamuutto ja työvoiman liikkuvuus osana yhteiskunnan rakennemuutosta. 185 s. *Työpoliittinen tutkimus 11*. Valtion painatuskeskus Pasilan Valtimo, Helsinki.
- Laakso, S. (1998). Alueiden välinen muutto Suomessa. Muuttajien sopeutuminen työ- ja asuntomarkkinoille vuosina 1993-96. *Helsingin kaupungin tietokeskus, tutkimuksia 4*. 92 s. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki.
- Lee, E. (1969). A theory of migration. *Teoksessa* Jackson, J.A. (toim.): *Migration 282-297*. Sociological studies 2. Cambridge university press, London.

- Le Thi My Dung & K. Valtonen. (1999). Etninen naapurusto antaa tukea vanhuksilleen. *Monitori* 1999: 1. 15-16 s
- Liebkind, K. (toim., 1994). *Maahanmuuttajat. Kulttuurien kohtaaminen Suomessa*. 239 s. Hakapaino Oy, Helsinki.
- Lindgren, S. (1997). Tulo- ja lähtömuuton syyt Kaarinan kaupungissa. 125 s. Maantieteen tutkielma. Turun yliopiston maantieteen laitos, Turku.
- Mangalam, J.J. (1968). *Human migration. A guide to migration literature in english 1955-1962*. 194 s. University of Kentucky press, Lexington.
- Martikainen, T. (1996). Moniarvoinen Turku. Kirja uskonnollisista, maailmankatsomuksellisista ja etnisistä yhteisöistä. *Religionsvetenskapliga skrifter* 32. 177 s. Åbo Akademis tryckeri, Åbo.
- Martinheikki-Kokko, K. (1994). Suomen pakolaisvastaanotto – periaatteet ja käytäntö. *Teoksessa* Liebkind, K. (toim.) *Maahanmuuttajat. Kulttuurien kohtaaminen Suomessa*, 82-123. Hakapaino Oy, Helsinki.
- Martinheikki-Kokko, K. (2002). Monikulttuurisuustutkimuksen kehitys Suomessa. *Monitori* 2002: 1. 31-33 s.
- Monitori (2001). Suomen vastaanottamat pakolaiset. Tilastoliite. *Monitori* 2001: 4.
- Monitori (2002). Ulkomaalaisten ja koko väestön työttömyysasteet vuosina 1994-2001. Tilastoliite. *Monitori* 2002: 2.
- Nieminen, N. (1982). Muuttoliike. Maassamuuton syyt 1977-1978. *Tilastokeskus tutkimuksia* 82. 60 s. Tilastokeskus, Helsinki.
- Ogden, P. (1984). *Migration and geographical change*. 108 s. Cambridge University Press, Cambridge.
- Paasi, A. & P. Vartiainen (1981). Keskuksen ja ympäristön välinen muuttoliike: tapaustutkimus Joensuusta. *Terra* 93: 2. 57-72.
- Pakolaisasiain neuvottelukunta (1988). Pakolaisten kuntiinsijoittaminen. 77 s. *Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja* 1989: 1. Sosiaali- ja terveysministeriö, Helsinki.
- Parhankangas, O. (2000). Kun ulkomaat tuli meille. Kulttuurisia malleja 1990-luvun lopun suomalaisessa turvapaikanhakijoiden vastaanottotyössä. 97 s. *Työhallinnon julkaisu* 244. Valopaino Oy, Helsinki.
- Pyysalo, R. (2000). Kirjava satama. *Suomen kuvalehti* 13.10.2000.
- Päivärinne S. (2001). Kiintiöpakolaisia Sudanista tulossa Suomeen. *Monitori* 2001: 3. 4-5 s
- Rephann, T.J & C. Vencatasawmy (1999). Determinants of the spatial mobility of immigrants in Sweden. 11 s. Julkaisematon moniste. European congress of the European regional science association, Dublin.
- Resurssirengas (1997). Maahanmuuttajien koulutus Turun seudulla. Suomi, kieli ja koulutus. Julkaisematon moniste. Resurssirengas, Turku.
- Right to access to employment. <<http://www.europa.eu.int/scadplus/citizens/en/fi/01067.htm>> [6.5.2002].
- Rowland, D.T. (1979). *Internal migration in Australia*. 203 s. Watson Ferguson & Co., Brisbane.
- Salmelin, L. <leni.salmelin@mol.fi> (2001). Henkilökohtainen sähköpostiviesti 12.2.2001.
- Salminen, O. (1997). Entisestä Jugoslaviasta tulleiden pakolaisten kotoutuminen. 93 s. *Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä* 9. Oy Edita Ab, Helsinki.
- Siirtolaisuusinstituutti (2002). Suomen ulkomaalaisväestö vuonna 1980-2000. <http://www.utu.fi/erill/instmigr/fin/f_14.htm> [6.5.2002].
- Simpanen, M. (1985). Turun lähtömuuttotutkimus. Turusta vuonna 1984 muualle Suomeen muuttaneet. *Siirtolaisuusinstituutti tutkimuksia* 4. 108 s. Siirtolaisuusinstituutti, Turku.
- Sirkkiä, P. (2000). Turun alueprofiili 2000. *Turun kaupungin tietopalveluosaston tiedotuksia* 2000: 3. 116 s. Turun kaupunginkanslian tietopalveluosasto, Turku.
- Sirkkiä, P. (2001). Työttömyys ja muuttoliike Turussa 1990-luvulla. <<http://www.turku.fi/kesvi/tiepo/1txt399.htm>> [9.4.2001].
- Sirkkiä, P. <pasi.sirkia@turku.fi> (2002). Henkilökohtainen sähköpostiviesti 29.4.2002.
- STV (2001). *Suomen tilastollinen vuosikirja* 2001. 699 s. Otavan kirjapaino Oy, Keuruu.
- Söderling, I. (1988). Maassamuuton ulottuvuudet. Yksilö- alue- ja yhteiskuntatason tarkastelu Suomessa vuosina 1977-1978 maassamuuttaneista. *Turun yliopiston julkaisuja sarja C* 65. Painosalama Oy, Turku.
- Taavela, R. (1999). *Maahanmuuttajien palvelujen laatu Suomen perusterveydenhuollossa*. 196 s. Kuopion yliopiston painatuskeskus, Kuopio.
- Tompuri, V. (2000). Miten estää ghettoituminen ja edistää kulttuuridiversiteettiä?. *Monitori* 2000: 4. 70 s.
- Trux, M-L. (2000). *Aukeavat ovet – kulttuurien moninaisuus Suomen elinkeinoelämässä*. 350 s. WSOY, Juva.
- TS (=Turun Sanomat) (2000a). Turun kaupunki aikoo pysäyttää kaupankäynnin maahanmuuttajilla. *Turun*

- Sanomat* 12.10.2000.
- TS (=Turun Sanomat) (2000b). Salo, Hämeenlinna ja Rovaniemi suuttuivat syyllistämisestä. *Turun Sanomat* 20.10.2000.
- Turun kaupungin urban yksikkö (2002). <http://www.turku.fi/urban/> > [9.7.2002].
- Turun kaupunki (2001). Pieni tietopaketti Turussa asuvista maahanmuuttajista ja pakolaisista. Julkaisematon moniste. Turun kaupunki, Turku.
- Työministeriö (1998). Kiintiöpakolaisten valinta ja kuntiin sijoittaminen: luku- ja kirjoitustaidottomien aikuisten kiintiöpakolaistenvastaanoton kehittäminen sekä kotouttamisen ja työelämään osallistumisen edistäminen. Väiliraportti. 64 s. *Työhallinnon julkaisu* 218. Työministeriö, Helsinki.
- Työministeriö (1999). Maahanmuuttajien kotoutuminen Suomeen. 15 s. Julkaisematon moniste. Työministeriö, Helsinki.
- Ulkomaalaisvirasto (2000). Oleskelu Suomessa. <<http://www.uvi.fi/doc/oleskel2.html>> [12.12.2000].
- Ulkomaalaisvirasto (2000). Tietoa turvapaikanhakijoille. Julkaisematon moniste. Ulkomaalaisvirasto, Helsinki.
- Valtonen, K (1997). Refugee adaptation as an experience of stress and coping among the Vietnamese in Finland. *Teoksessa* Valtonen, K.: *The societal participation of refugees and immigrants. Case studies in Finland, Canada and Trinidad* 246, 115-136. Migration studies C 12, Institute of migration, Turku.
- Valtonen, K. (1999). Pakolaisten kotoutuminen Suomeen 1990-luvulla. 72 s. *Työhallinnon julkaisu* 228. Valopaino Oy, Helsinki.
- Vartiainen-Ora, P. (1996). *Paossa. Perusasiaa pakolasista meillä ja muualla*. 99 s. Oy Edita Ab, Helsinki.
- Väestörekisterikeskus (2001). Suomen asukasluvu vuodenvaihteessa 2000-2001. <<http://www.vaestorekisterikeskus.fi/asukasluvu00-01.htm>> [6.3.2001].